

BANKA

SLOVENIJE
EVROSISTEM

POROČILO
O FINANČNI
STABILNOSTI

DECEMBER 2016

Izdajatelj:
Banka Slovenije
Slovenska 35

1505 Ljubljana

Tel.: (01) 471 90 00
Faks: (01) 251 55 16

Poročilo o finančni stabilnosti temelji na podatkih in informacijah, dostopnih do sredine novembra 2016, razen če ni posebej navedeno drugače.

Uporaba in objava podatkov in delov besedila sta dovoljeni le z navedbo vira.

ISSN 1581-9760 (spletna izdaja)

Pregled vsebine

Pregled vsebine	iii
POVZETEK 1	
1 MAKROEKONOMSKO OKOLJE	4
1.1 Mednarodno okolje	4
1.2 Gospodarska gibanja v Sloveniji	6
1.3 Nepremičninski trg	9
1.4 Podjetja	12
2 Tveganja v bančnem sektorju	17
2.1 Bilanca in naložbe bank	17
2.2 Kreditno tveganje	24
2.3 Izkaz poslovnega izida in dohodkovno tveganje	32
2.4 Obrestno tveganje	38
2.5 Tveganje financiranja in likvidnost bank	41
2.6 Solventnost bank	45
3 Nebančne finančne institucije	54
3.1 Bančništvo v senci	54
3.2 Lizinške družbe	58
3.3 Zavarovalnice	61
3.4 Kapitalski trg	64
4 INSTRUMENTI MAKROBONITETNE POLITIKE	68

Pregled tabel, slik, okvirjev in kratic:

Tabele:

Tabela 1:	Prikaz tveganj v slovenskem bančnem sistemu	1
Tabela 1.1:	Napoved Evropske komisije o izbranih makroekonomskih kazalnikih za glavne trgovinske partnerice Slovenije v odstotkih	5
Tabela 2.1:	Delež prehodov MSP in velikih podjetij med bonitetnimi razredi ob upoštevanju števila komitentov v odstotkih	27
Tabela 2.2:	Prestrukturirane razvrščene terjatve ter terjatve v zamudi nad 90 dni do nefinančnih podjetij po dejavnosti in celotnih prestrukturiranih terjatev v mio EUR in odstotkih	30
Tabela 2.3:	Izkaz poslovnega izida bančnega sektorja	33
Tabela 2.4:	Vrednosti posameznih komponent za izračun ROE po letih	38
Tabela 2.5:	Izbrani kazalniki poslovanja bank	38
Tabela 3.1:	Bančništvo v senci – splošen prikaz povezav med sektorji, dejavnostmi in tveganji	56
Tabela 3.2:	Finančna sredstva slovenskega finančnega sektorja	56
Tabela 4.1:	Uporabljena merila sistemske pomembnosti bank	69
Tabela 4.2:	Dosežen rezultat pri oceni sistemske pomembnosti in višina kapitalskega blažilnika	69

Slike:

Slika 1.1:	Rast četrtnega bruto domačega proizvoda v odstotkih (levo) in kazalniki zaupanja v evroobmočju (desno)	5
Slika 1.2:	Medletne stopnje rasti cen v odstotkih (levo) in zahtevana stopnja donosnosti na državne obveznice v odstotkih (desno)	6
Slika 1.3:	Medletne rasti bruto domačega proizvoda v odstotkih in prispevek k rasti BDP v odstotkih točkah (levo) ter medletne rasti dodane vrednosti po dejavnostih v stalnih cenah v odstotkih (desno)	6
Slika 1.4:	Stopnja varčevanja v odstotkih ter delež investicij in varčevanja v odstotkih BDP (levo) ter medletna rast stopnje zaposlenosti, anketne stopnje brezposelnosti in povprečne bruto plače (desno)	7
Slika 1.5:	Neto finančna pozicija gospodarskih sektorjev glede na stanja (levo) in letne transakcije (desno) v odstotkih BDP	7
Slika 1.6:	Neto finančna pozicija gospodarskih sektorjev do tujine (levo) in neto finančna pozicija do tujine po instrumentih (desno) v odstotkih BDP	8
Slika 1.7:	Finančna sredstva, obveznosti in neto finančna pozicija v odstotkih BDP (levo) ter struktura finančnega premoženja v odstotkih (desno) gospodinjstev v Sloveniji in evroobmočju	8
Slika 1.8:	Struktura transakcij (levo) in vrednostnih sprememb (desno) posameznih oblik finančnega premoženja gospodinjstev v Sloveniji v mio EUR in odstotkih	9
Slika 1.9:	Medletna rast cen stanovanjskih nepremičnin v Sloveniji (levo) in bazni indeks cen stanovanj (2008 = 100) (desno) v odstotkih	9
Slika 1.10:	Razmerje med ceno stanovanj in neto plačo za Ljubljano v odstotkih (levo) ter indeks dostopnosti stanovanj (2008 = 100) (desno)	10
Slika 1.11:	Posojilni pogoji pri novih stanovanjskih posojilih gospodinjstvom (levo) in dejavniki, ki vplivajo na povpraševanje gospodinjstev po stanovanjskih posojilih (desno) v odstotkih	11
Slika 1.12:	Stanje stanovanjskih posojil prebivalstvu v mrd EUR in medletna rast v odstotkih (levo) ter novoodobrena stanovanjska posojila prebivalstvu v mio EUR in povprečni LTV v odstotkih (desno)	11
Slika 1.13:	Povprečne cene v EUR/m ² in medletna rast povprečnih cen pisarn in lokalov v odstotkih (levo) ter število transakcij in medletna rast transakcij in povprečnih cen poslovnih nepremičnin v odstotkih (desno)	12
Slika 1.14:	Finančna sredstva, obveznosti in neto pozicija podjetij (levo) ter obveznosti oziroma zadolževanje podjetij po sektorjih (desno), letne drseče vsote transakcij v mrd EUR	13
Slika 1.15:	Stopnja investiranja, stopnja dobička in stanje gotovine in vlog v letni bruto dodani vrednosti podjetij (levo) ter celotni dobiček in izguba podjetij v mrd EUR (desno)	13
Slika 1.16:	Struktura finančnih obveznosti slovenskih podjetij (levo) ter delež tujcev v pomembnejših vrstah obveznosti in delež drugih finančnih posrednikov v celotnih finančnih obveznostih podjetij (desno) v odstotkih	14
Slika 1.17:	Razmerje med dolžniškim in lastniškim financiranjem podjetij (levo) ter sektorska lastniška struktura podjetij in posojilodajalcev slovenskim podjetjem (desno) v odstotkih	14
Slika 1.18:	Izpostavljenost domačih bank do podjetij, ki so v večinski lasti tujcev (levo), in posojila iz tujine podjetjem, ki so v večinski lasti tujcev (desno), glede na glavne gospodarske dejavnosti v mio EUR	15
Slika 1.19:	Posojila podjetjem iz tujine glede na sektor tujca (levo) in izpostavljenost bank do podjetij v stečajih po glavnih gospodarskih dejavnostih (desno) v mio EUR	16
Slika 2.1:	Deleži najpomembnejših oblik naložb bank v bilančni vsoti (levo) in medletna rast posojil nebančnemu sektorju (desno) v odstotkih	18
Slika 2.2:	Struktura ročnosti posojil nebančnemu sektorju (levo) in novoodobrena posojila nefinančnim družbam v mio EUR (desno)	18

Slika 2.3:	Povpraševanje podjetij po posojilih na podlagi letne (levo) in četrtnetne (desno) ankete o povpraševanju podjetij po posojilih	20
Slika 2.4:	Struktura povpraševanja po posojilih (levo) in rast povpraševanja po posojilih za investicije po dejavnostih (desno)	20
Slika 2.5:	Presežno povpraševanje po posojilih in stopnja presežnega povpraševanja po skupinah bank v mio EUR in v odstotkih povpraševanja	21
Slika 2.6:	Razlogi za zavračanje posojil po vrstah posojil (desno) in po dejavnostih (levo), struktura v odstotkih	21
Slika 2.7:	Napoved medletnih rasti glavnih kategorij bilance stanja (levo) ter sektorska napoved rasti posojil (desno) v odstotkih	22
Slika 2.8:	Napoved rasti vlog po sektorjih (levo) ter gibanja razmerja med posojili in vlogami (desno) v odstotkih	23
Slika 2.9:	Primerjava napovedi Banke Slovenije z napovedmi bank za ključne kategorije bilance stanja (levo) ter za razmerje med posojili in BDP (desno) v odstotkih	24
Slika 2.10:	Rast razvrščenih terjatev in terjatev v zamudi nad 90 dni (levo) ter obseg prenosov na DUTB in odpisov (desno) v mio EUR in odstotkih	25
Slika 2.11:	Delež NPL (v skladu z definicijo IMF) v terjatvah po državah (levo) in NPE (v skladu z definicijo EBA) za Slovenijo (desno) v odstotkih	25
Slika 2.12:	Struktura razvrščenih terjatev (RT) bank (levo) in delež zamud nad 90 dni v RT (desno) po skupinah komitentov	26
Slika 2.13:	Delež zamud nad 90 dni po velikosti nefinančnih podjetij (levo) in delež zamud nad 90 dni po dejavnosti nefinančnih podjetij (desno) v odstotkih	28
Slika 2.14:	Pokritost terjatev v zamudi nad 90 dni z oslabitvami in rezervacijami v primerjavi z drugimi državami (levo) ter v slovenskem bančnem sistemu (desno)	28
Slika 2.15:	Pokritost neoslabljenega dela terjatev v zamudi nad 90 dni s kapitalom po skupinah bank (levo) in po državah EMU v letu 2016 (desno)	29
Slika 2.16:	Prikaz strukture terjatev glede na trajanje zamud nad 90 dni v odstotkih	30
Slika 2.17:	Pokritost z oslabitvami in zavarovanji terjatev v zamudi nad 90 dni (levo) in NPE (desno)	31
Slika 2.18:	Razmerje med zavarovanji in terjatvami z zamudo nad 90 dni (levo) ter vrednost zavarovanj pri terjatvah v zamudi nad 90 dni v mio EUR (desno)	31
Slika 2.19:	Gibanje neto obrestne marže po skupinah bank (levo) ter gibanje »opravninske« marže na bilančno vsoto (desno) po skupinah bank v odstotkih	34
Slika 2.20:	Prispevek kvantitativnih in cenovnih učinkov na spremembo obsega neto obrestnih prihodkov v mio EUR in gibanje neto obrestne marže v odstotkih (levo) ter skupni prispevki obrestonosne aktive in obrestonosne pasive k spremembam neto obrestne marže v slovenskem bančnem sistemu v odstotkih točkah (desno)	35
Slika 2.21:	Prispevki posameznih instrumentov na aktivi in pasivi k spremembi neto obrestne marže (levo) in gibanje učinkovitih obrestnih mer po glavnih instrumentih obrestonosne aktive in pasive (desno)	36
Slika 2.22:	Gibanje operativnih stroškov na povprečno bilančno vsoto (levo) ter gibanje stroškov oslabitev in rezervacij na povprečno bilančno vsoto (desno) po skupinah bank	36
Slika 2.23:	Gibanje donosnosti na aktivo (ROA) po skupinah bank (levo) ter gibanje donosnosti na kapital (ROE), neto obrestne marže na obrestonosno aktivo in stroškov oslabitev in rezervacij na bilančno vsoto v odstotkih (desno)	37
Slika 2.24:	Gibanje in vplivi štirih dejavnikov na smer spreminjanja donosnosti na kapital bank; dekompozicija ROE v obdobju 2008–2016 (1–9)	37
Slika 2.25:	Povprečno obdobje spremembe obrestnih mer za sredstva in obveznosti slovenskega bančnega sistema v mesecih (levo) ter struktura depozitov po posameznih razredih glede na obdobje ponovne določitve obrestne mere v odstotkih (desno)	39
Slika 2.26:	Povprečno obdobje spremembe obrestnih mer posebej za posojila, depozite, grosistične vire in vrednostne papirje v mesecih (levo) ter obrestne mere za stanja za posojila, depozite, grosistične vire in vrednostne papirje v odstotkih (desno)	40
Slika 2.27:	Vrednost aktive in pasive slovenskega bančnega sistema glede na različna obdobja ponovne določitve obrestne mere za september 2015 in 2016 (levo) ter vrednostna vrzel (aktiva - pasiva) glede na različna obdobja ponovne določitve obrestne mere za konec leta 2010, 2013, 2015 in september 2016 (desno) v mrd EUR	40
Slika 2.28:	Povprečno obdobje spremembe obrestnih mer za posamezne vrste posojil v mesecih (levo) ter vrzel med aktivnimi in pasivnimi obrestno občutljivimi postavkami po razredih do 1 meseca v mrd EUR (levo)	41
Slika 2.29:	Delež posojil, obrestovanih s fiksno obrestno mero, (levo) in povprečne obrestne mere (desno) za posamezne vrste novoodobrenih posojil v odstotkih	41
Slika 2.30:	Struktura virov financiranja bank v odstotkih (levo) ter spremembe v obsegu obveznosti do Evrosistema in grosističnega financiranja v mio EUR (desno)	42
Slika 2.31:	Rast vlog v odstotkih (levo) in prirasti vlog v mio EUR (desno) po sektorjih	42
Slika 2.32:	Rast vlog gospodinjstev po skupinah bank v odstotkih (levo) ter razmerje med posojili in vlogami nebančnega sektorja (desno)	43
Slika 2.33:	Primerjava slovenskih obrestnih mer z obrestnimi merami evroobmočja za nove vloge gospodinjstev v odstotkih	43

Slika 2.34:	Delež vpoglednih vlog v vlogah nebančnega sektorja po skupinah bank v odstotkih (levo) in struktura sprememb stanj vlog gospodinjstev po ročnostih (desno)	43
Slika 2.35:	Rast vlog gospodinjstev po ročnosti (levo) in delež vpoglednih vlog nebančnega sektorja v bilančni vsoti na konsolidirani osnovi po državah EU (desno) v odstotkih	44
Slika 2.36:	Dnevni količniki likvidnosti prvega in drugega razreda likvidnostne lestvice v odstotkih (levo) ter obseg tržne sekundarne likvidnosti, mesečna povprečja	45
Slika 2.37:	Terjatve in obveznosti bank do Evrosistema v mio EUR in delež prostega sklada primerne finančnega premoženja (levo) ter stanje danih in prejetih nezavarovanih posojil slovenskih bank na nezavarovanem denarnem trgu evroobmočja (desno)	45
Slika 2.38:	Osnovni kazalniki kapitalne ustreznosti bančnega sistema na posamični osnovi v odstotkih	46
Slika 2.39:	Kapitalska ustreznost temeljnega kapitala (levo) ter razmerje med knjigovodskim kapitalom in bilančno vsoto (desno) po skupinah bank na posamični osnovi v odstotkih	47
Slika 2.40:	Prispevek spremembe kapitala in kapitalskih zahtev k spremembi količnika kapitalne ustreznosti na posamični osnovi v odstotkih točkah	47
Slika 2.41:	Struktura kapitalskih zahtev za kreditno tveganje (levo) in uteži tveganja (desno) po vrstah kreditne izpostavljenosti na posamični osnovi v odstotkih	48
Slika 2.42:	Gibanje količnika kapitalne ustreznosti (KU) za sistem (levo) in kapitalne ustreznosti lastniškega temeljnega kapitala (CET1) po skupinah bank (desno) v primerjavi z evroobmočjem na konsolidirani osnovi v odstotkih	48
Slika 2.43:	Količnik kapitalne ustreznosti (levo) in kapitalne ustreznosti temeljnega kapitala (desno) po državah evroobmočja za marec 2016 v odstotkih	49
Slika 2.44:	Porazdelitev razmerja med knjigovodskim kapitalom in bilančno vsoto (levo) ter razmerje med kapitalskimi zahtevami in bilančno vsoto (desno) za države evrskega območja na konsolidirani osnovi v odstotkih	49
Slika 2.45:	Ocene primanjkljaja MREL primernih instrumentov ob upoštevanju različnih opcij opredelitve zahteve za dokapitalizacijo glede na trenutno veljavne kapitalne blažilnike (levo) in glede na predvidene zahteve kapitalskih blažilnikov v letu 2019 (desno) v mio EUR	51
Slika 2.46:	Ocene primanjkljaja MREL primernih instrumentov glede na nekatere mejne vrednosti, vezane na bilančno vsoto, izpostavljenost finančnega vzvoda, tveganju prilagojeno aktivno, v mio EUR.	52
Slika 3.1:	Struktura finančnih sredstev izbranih sektorjev v EMU in Sloveniji v odstotkih (levo) ter gibanje vrednosti bančništva v senci v Sloveniji (desno)	57
Slika 3.2:	Struktura finančnih sredstev po izbranih sektorjih v mio EUR (levo) in dana posojila DFS drugim sektorjem v mio EUR (desno)	58
Slika 3.3:	Novoodobreni lizinski posli, delež lizinga nepremičnin (levo) in stanja lizinskih poslov, delež stanj lizinga nepremičnin (desno), v mio EUR in v odstotkih	59
Slika 3.4:	Stanje in delež lizinskih poslov v zamudi nad 90 dni v mio EUR in v odstotkih (levo) ter medletna rast stanj lizinskih poslov in bančnih posojil nebančnemu sektorju v odstotkih (desno)	60
Slika 3.5:	Izbrani kazalniki uspešnosti poslovanja (levo) in viri financiranja lizinskih družb (desno)	61
Slika 3.6:	Zbrana bruto premija po posameznih vrstah zavarovanj v mio EUR in letne stopnje rasti v odstotkih (levo) ter gibanje čistega dobička v mio EUR in bilančne vsote v odstotkih (2008 = 100) (desno)	61
Slika 3.7:	Škodni rezultat pomembnejših zavarovalnih vrst (kot razmerje)	62
Slika 3.8:	Zbrane premije in izplačane odškodnine v mio EUR (levo) ter škodni rezultat kreditnih zavarovanj kot razmerje (desno)	62
Slika 3.9:	Primerjava strukture finančnih naložb zavarovalniškega sektorja (S.128) (levo) in pokojninskih skladov (S.129) (desno) v Sloveniji in EMU v odstotkih	63
Slika 3.10:	Delež naložb zavarovalniškega sektorja (levo) in pokojninskih skladov (desno) v delnice, enote investicijskih skladov in dolžniške vrednostne papirje po sektorjih (v odstotkih)	64
Slika 3.11:	Rast izbranih borznih indeksov (2015 = 100) (levo) ter gibanje pribitka izbranih 10-letnih državnih obveznic nad nemško obveznico primerljive zapadlosti v bazičnih točkah in zahtevan donos nemške obveznice v odstotkih (desno)	64
Slika 3.12:	Tržna kapitalizacija na Ljubljanski borzi v mrd EUR in letni koeficient obračanja sredstev (KOS) (levo) ter izdaja obveznic in komercialnih zapisov (brez sektorja država) po nominalni vrednosti in po številu izdaj (desno)	65
Slika 3.13:	Neto naložbe rezidentov v tujino (levo) in nerezidentov v Slovenijo (desno) v mio EUR	66
Slika 3.14:	Medletne rasti vzajemnih skladov po vrstah skladov v odstotkih (levo) in neto tokovi po sektorjih vlagateljev v mio EUR (desno)	67
Slika 3.15:	Sektorska lastniška struktura enot domačih investicijskih skladov v odstotkih (levo) ter primerjava strukture naložb po vrstah skladov glede na sredstva v Sloveniji in EMU* v odstotkih (desno)	67

Okvirji:

Okvir 1: Povpraševanje nefinančnih podjetij po posojilih	19
Okvir 2: Napovedi poslovanja bank v letih 2016–2018	22
Okvir 3: Aktualna dogajanja na področju razreševanja slabih terjatev (NPL)	32
Okvir 4: Minimalne zahteve glede kapitala in kvalificiranih obveznosti (MREL)	49

Kratice:

AJPES	Agencija Republike Slovenije za javnopravne evidence in storitve
ATVP	Agencija za trg vrednostnih papirjev
AZN	Agencija za zavarovalni nadzor
BDP	Bruto domači proizvod
BLS	Bank Lending Survey (anketa o bančnih posojilih za evroobmočje)
BRIK	Brazilijska, Rusija, Indija, Kitajska
BS	Banka Slovenije
CRR	Capital Requirements Regulation
CRD IV	Capital Requirements Directive IV
DFO	Druge finančne organizacije
DSTI	Debt service-to-income ratio (razmerje med obrokom posojila in prejemki posojilojemalca)
DURS	Davčna uprava Republike Slovenije
DUTB	Družba za upravljanje terjatev bank
DVP	Dolžniški vrednostni papirji
DZU	Družba za upravljanje
ECB	Evropska centralna banka
EIOPA	The European Insurance and Occupational Pensions Authority
EMU	Ekonomsko in monetarna unija
EONIA	Euro OverNight Index Average (ponderirana povprečna obrestna mera za posojila čez noč)
EU	Evropska unija
EURIBOR	Medbančna obrestna mera, po kateri si reprezentativne banke iz evroobmočja medsebojno ponujajo depozite
Eurostat	Statistical Office of the European Communities
EU-SILC	The European Union Statistics on Income and Living Conditions
FED	Board of Governors of the Federal Reserve System
GURS	Geodetska uprava Republike Slovenije
HICP	Harmonised Index of Consumer Prices
IS	Investicijski sklad
KDD	KDD – Centralna klirinško depotna družba, d.d.
KOS	Koeficient obračanja sredstev
LEASEEUROPE	The European Federation of Leasing Company Associations
LJSE	Ljubljanska borza
LTRO	Long-Term Refinancing Operation (dolgoročne operacije refinanciranja)
LTV	Razmerje med višino odobrenega posojila in vrednostjo premoženja, s katero je posojilo zavarovano (angl. loan-to-value ratio)
MCR	Minimalna kapitalska rezerva
MDS	Mednarodni denarni sklad
MSP	Mala in srednje velika podjetja
MTS Slovenija	Del elektronske trgovalne platforme Euro MTS za državne in paradržavne referenčne obveznice, enominirane v evrih
NFD	Nefinančne družbe
QE	Quantitative easing (kvantitativno sproščanje)
ROE	Return on Equity (donos na kapital)
SBI TOP	Indeks blue-chip Ljubljanske borze
SCR	Solventnostna kapitalska rezerva
SDW	Statistical Data Warehouse
SLONEP	Spletni slovenski nepremičninski portal (www.slonep.net)
SURS	Statistični urad Republike Slovenije
S&P	Standard and Poor's
TLTRO	Targeted Longer-Term Refinancing Operations (usmerjene dolgoročne operacije refinanciranja)
VEP	Vrednost enote premoženja vzajemnega sklada
VLTRO	Very Long-Term Refinancing Operation (zelo dolgoročne operacije refinanciranja)
VS	Vzajemni sklad

POJASNILO: v tej publikaciji uporabljena analitična členitev bančnega sistema na homogene skupine bank, poimenovane velike domače banke, majhne domače banke in banke v večinski tuji lasti, ne izhaja iz prevladujočega lastništva bank. Členitev temelji na značilnostih njihovega poslovanja, zlasti na strukturi financiranja.

POVZETEK

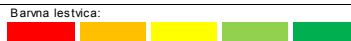
Stabiliziranje makroekonomskega okolja in napovedi o nadaljnji rasti BDP v naslednjih letih ugodno vpliva na finančni položaj poslovnih subjektov in gospodinjstev. Oživljanje nepremičninskega trga krepi tisti del povpraševanja, ki so ga banke pripravljene v večji meri podpreti s posojili in ki lahko prispeva h gospodarski rasti različnih sektorjev. V takem okolju izhajajo največja tveganja za bančni sektor iz okolja nizkih obrestnih mer, ki pred banke postavlja izzive ustvarjanja dohodka in izpostavljanja obrestnemu tveganju. Podjetniški sektor je močnejši kot pred leti in tudi manj odvisen od financiranja pri bankah. Za banke obstaja tveganje, povezano z obsegom novih finančno stabilnih dolžnikov, oziroma problem pridobivanja novih poslov. To se zrcali v počasnem zmanjševanju deleža slabih posojil v portfelju bank kljub vse bolj aktivnemu razreševanju tega dela portfelja.

Od sposobnosti bank za generiranje dohodka v okolju nizkih obrestnih mer so odvisni tudi nadaljnji razvoj dohodkovnega in obrestnega tveganja ter zmožnost generiranja novega kapitala in ohranjanje stabilne kapitalske pozicije.

Tabela 1: Prikaz tveganj v slovenskem bančnem sistemu

Sistemsko tveganje	Ocena tveganja za Q2 2016	za Q3 2016	za Q4 2016	Tendenc a sprem. tveganja	Komentar
Makroekonomsko tveganje				→	Relativno visoka gospodarska rast se nadaljuje. Poleg izvoza se postopno krepi zasebna potrošnja, medtem ko investicijska aktivnost ostaja šibka. Makroekonomsko tveganje so ocenjena kot majhna in uravnovežena. Največje tveganje za nadaljnjo rast izhaja iz zunanjega okolja.
Kreditno tveganje				→	Positivni trend zniževanja terjatev v zamudi nad 90 dni se nadaljuje, v Q3 tudi zaradi odprodaje slabega portfelja bank. Pokritost z oslabitvami in zavarovanji nadalje narašča. Kakovost portfelja MSP se tudi izboljšuje, a je še vedno slabša od drugih segmentov portfelja bančnega sistema.
Nepremičninski trg				→	Nepremičninski trg stabilno okreva, z zmerno rastjo cen stanovanjskih nepremičnin in povečanim obsegom transakcij. Bolj dolgoročno obstaja možnost naraščanja tveganj na nepremičninskem trgu, v primeru hitreje rasti cen in obsega prometa z nepremičninami.
Tveganje financiranja				→	Povečanje pomena vlog NS v strukturi financiranja bank ob krajšanju njihove ročnosti. Zmanjšanje pokritosti vpoglednih vlog z likvidnimi sredstvi, vendar ob visoki sekundarni likvidnosti.
Obrestno tveganje				↑	Obrestno tveganje ostaja na visoki ravni. Razlika med povprečnim obdobjem spremembe aktivnih in pasivnih obrestnih mer se nadalje povečuje. Med posojili se povečuje delež posojil, obrestovanih po fiksnih obrestnih meri.
Tveganje okužbe in velika izpostavljenost				→	Tveganje okužbe se ohranja na nizki ravni, saj se obveznosti med bankami zmanjšujejo. Zmanjšuje se obseg kapitala, potrebnega za doseganje prvotne ravni KU po morebitni okužbi. Tveganje koncentracije ostaja pomembno z vidika deleža državnih vrednostnih papirjev v bilančni kapitalski ustreznosti se nadalje zvišuje in se na ravni sistema ohranja na ustrezni ravni.
Solventnostno tveganje				↑	Kapitalska nujnost se ostaja majhna domače banke. Zaradi okolja nizkih obrestnih mer bo lahko stabilnost KU še nadalje pod vplivom omejene sposobnosti ustvarjanja notranjega kapitala.
Dohodkovno tveganje				↑	Nižje oslabitve in rezervacije trenutno močno izboljšujejo dohodkovni položaj bank. Vztrajanje negativne rasti neto obrestnih prihodkov povečuje dohodkovno tveganje bank v prihodnje.

Vir: Banka Slovenije

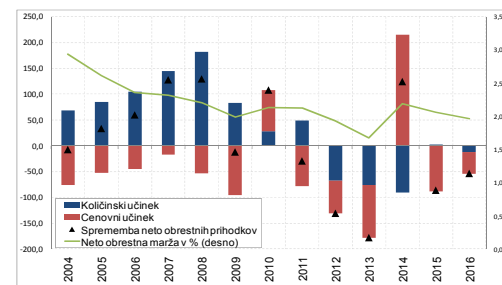

Uspešnost poslovanja bank se je v letu 2016 izboljšala, predvsem zaradi nižjega kreditnega tveganja in nižjih stroškov oslabitev ter enkratnih vplivov povečanih neobrestnih prihodkov. Glavni omejitvi ustvarjanja dohodka ostajata krčenje obsega poslovanja in zniževanje obrestnih mer. Neto obrestni prihodki, s katerimi banke ustvarijo približno dve tretjini bruto dohodka, se še naprej zmanjšujejo in ni verjetno, da bodo banke uspele ohranjati to raven dobičkonosnosti tudi v prihodnje.

Izboljševanje poslovnega rezultata z rastjo neobrestnih prihodkov je bil v letu 2016 bolj na račun enkratnih dogodkov in ne sprememb poslovnih modelov bank. Neto obrestni prihodki so bili v zadnjih letih pod prevladujočim vplivom cenovnih dejavnikov in manj količinskih, kljub krčenju obsega poslovanja bank. Zaradi hitrejšega upadanja aktivnih obrestnih mer v zadnjih dveh letih so ti cenovni dejavniki na aktivni strani bilanc prevladovali nad učinki na pasivni strani, ki zaradi doseženih nizkih ravni depozitnih obrestnih mer že izgubljajo vpliv. Dodatno krajšanje povprečne ročnosti vlog ne bi imelo

večjega pozitivnega vpliva na dohodek bank. V teh pogojih je mogoče doseči ohranjanje oziroma porast neto obrestnih prihodkov le s povečanjem količinskega dejavnika, to je obsega poslovanja oziroma kreditiranja. Po napovedih Banke Slovenije bo porast posojil na ravni nebančnega

Slika 1: Prispevek kvantitativnih in cenovnih učinkov na spremembo obsega neto obrestnih prihodkov v mio EUR in gibanje neto obrestne marže v odstotkih

Vir: Banka Slovenije

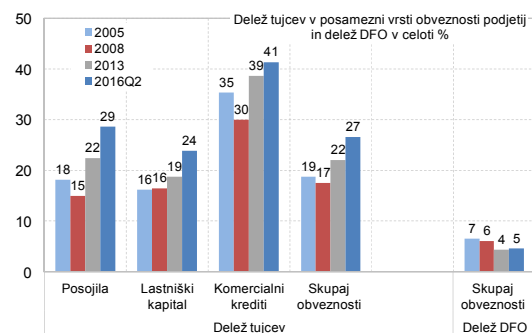
sektorja dosežen šele v letu 2018. Z zapadanjem razmeroma visoko donosnih vrednostnih papirjev v prihodnjih dveh letih bo izgubljen še en pomemben vir obrestnih prihodkov.

Večja kakovost bančnih naložb prek manjših stroškov oslabitev pozitivno vpliva na dohodek bank. Glede na doseženo visoko pokritost nedonosnih terjatev z oslabitvami, nadaljnje zniževanje kreditnega tveganja in nadaljevanje ugodnih makroekonomskih gibanj je mogoče pričakovati pozitivne učinke teh stroškov na ustvarjeni dohodek. Vendar pa je ta strošek prociklične narave in ne zagotavlja nujno dolgoročnega pozitivnega vpliva na dohodkovnost bank.

Vrnitve ravni bančnega kreditiranja podjetij na večletno predkrizno povprečje ni mogoče kmalu pričakovati. Struktura slovenskega gospodarstva se je od začetka finančne krize spremenila. Pomen gradbeništva, ki je pomembno prispeval k rasti gospodarstva v predkriznem obdobju in se je financiral predvsem pri domačih bankah, se je v strukturi dodane vrednosti močno zmanjšal. Banke so mnogo manj izpostavljene do gradbeništva in finančnih holdingov kot v preteklosti zaradi številnih in obsežnih stečajev podjetij in s tem krčenja dejavnosti. Tudi v predelovalnih in storitvenih dejavnostih postajajo pomembna podjetja, ki se financirajo mimo slovenskega bančnega sistema.

Zdrav del gospodarstva, tisti, ki največ prispeva h gospodarski rasti, je v preteklih letih spreminjal strukturo financiranja z večjim naslanjanjem na lastne vire in na financiranje v tujini. Delež tujcev v celotnih finančnih obveznostih podjetij je dosegel 27%, v primerjavi s 17%

Slika 2: Delež tujcev v posameznih vrstah financiranja podjetij v odstotkih

Vir: Banka Slovenije

v letu 2008. Predvsem podjetja v večinski tuji lasti, ki se v večji meri naslanjajo na neposredne ali posredne vire financiranja svojih (novih) lastnikov, povečujejo financiranje v tujini. Domači bančni sistem s tem izgublja določen del finančno močnejšega in kreditno bolj sposobnega povpraševanja.

Oživiljanje investicijske aktivnosti podjetij bi bilo lahko podprto s financiranjem pri domačih bankah. Zadnji podatki o povpraševanju po posojilih kažejo kakovostni premik v strukturi povpraševanja podjetij, z manjšim deležem posojil za prestrukturiranje in s povečanim povpraševanjem po posojilih za investicije, o katerem poroča večina bank in hranilnic v

Sloveniji. Ohranja se visoka stopnja presežnega povpraševanja podjetij, delno zaradi zaostrenih kreditnih standardov bank, v pomembni meri pa je izraz zavračanja posojil s strani podjetij, ki ocenjujejo, da financiranje lahko pridobijo drugje po ugodnejših pogojih. Če je spremenjena struktura gospodarstva zunanji dejavnik, na katerega banke nimajo večjega vpliva, pa je prilagajanje potrebam kreditno sposobnih komitentov postalo nuja, ki izhaja iz izzivov okolja nizkih obrestnih mer ter zahteva preudarno presojo med donosi in tveganji na posameznih segmentih naložb. Če bodo banke želele dolgoročno povečati prihodke, bodo morale bistveno izboljšati učinkovitost upravljanja tveganj ter biti sposobne prevzemati tveganja v novih poslih in novih dejavnostih.

Kreditno tveganje za banke se postopoma zmanjšuje. Zaradi visoke pokritosti nedonosnih terjatev z oslabitvami in visoke kapitalske ustreznosti so banke razmeroma dobro zaščitene ob večjem poslabšanju kakovosti portfelja. Kapital bank dosega petkratnik neoslabljenega dela terjatev v zamudi nad 90 dni, kar je neprimerno več kot pred leti. Kapitalska ustreznost se je tudi v prvi polovici 2016 povečevala, predvsem zaradi nadaljnega zniževanja kapitalskih zahtev in manj zaradi dodatne rasti kapitala. Kljub ugodni kapitalski ustreznosti na ravni sistema bi se lahko posamezne banke v neugodnih okoliščinah srečale s primanjkljajem kapitala. Zato je pomembno, da se zadržijo dobički v kapitalu, če ni zagotovljeno izpolnjevanje bonitetnih zahtev v prihodnjem srednjeročnem obdobju 2 do 3 let, ob upoštevanju tudi prihajajoče regulatorne zahteve (MSRP9, MREL).

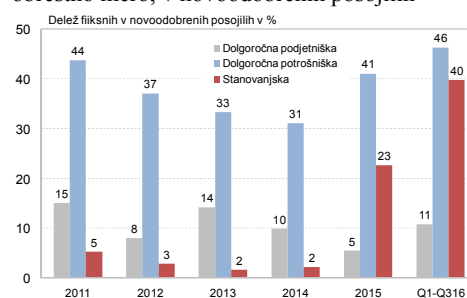
Usmerjenost bank na domače vire financiranja zmanjšuje odvisnost od grosističnih finančnih trgov, hkrati pa okolje nizkih obrestnih mer v to strukturo vnaša nestabilnost. Vpogledne vloge so dosegle že 41% bilančne vsote in pričakuje se nadaljnje povečanje tega

deleža. Tveganje nestabilnosti vlog obstaja predvsem pri visoko volatilnih vlogah pravnih oseb, ki se v zadnjem času spopadajo z dodatnimi stroški držanja vpoglednih sredstev na računih pri nekaterih bankah in ki so v letu 2016, po večletnem naraščanju, začele stagnirati. Vloge podjetij, pri katerih je bil oportunitetni strošek držanja vpoglednih depozitov do zdaj nizek, se v ugodnem okolju za investiranje v določenem obsegu lahko umaknejo iz bančnega sistema v nove poslovne naložbe ali v različne finančne aktive ali nepremičnine.

Visoka likvidnost bank in možnosti pridobivanja dodatne likvidnosti pri Evrosistemu predstavljajo pomembno varovalo pri premostitvi morebitnih povečanih likvidnostnih potreb bank zaradi povečanega ročnostnega razmika med naložbami in viri. Likvidne naložbe bank dosegajo 10% bilančne vsote, to je nekajkrat več kot pred leti. Likvidnostno tveganje bank se tako ohranja na nizki ravni, z ugodno primarno in sekundarno likvidnostjo. Vendar pa bi se pomen sekundarne likvidnosti hitro povečal ob povečanih nestabilnostih vpoglednih vlog, sproženih z zunanjimi šoki. Velik del sekundarne likvidnosti v slovenskih bankah je zbran v vrednostnih papirjih države.

Obrestno tveganje v bankah se dodatno povečuje ob financiranju vedno daljših ročnosti naložb s kratkoročnimi in vpoglednimi vlogami. Razkorak med povprečnim obdobjem spremembe aktivnih in pasivnih obrestnih mer se povečuje. Predvsem na aktivni strani je podaljševanje povprečnega obdobja spremembe obrestnih mer tudi posledica povečanja deleža posojil, obrestovanega s fiksnimi obrestnimi merami. Ob dvigu obrestnih mer se bo to izrazilo v nižjem neto obrestnem dohodku bank.

Slika 3: Delež posojil, obrestovanih s fiksno obrestno mero, v novoodobrenih posojilih

Vir: Banka Slovenije

Ponudba posojil s fiksno obrestno mero spodbuja zadolževanje gospodinjstev. V bančnih bilancah so posojila gospodinjstvom že presegla posojila podjetjem ob upoštevanju neto vrednosti. V letu 2016 so po večletnem upadanju tudi potrošniška posojila dosegla pozitivno rast, ki se po hitrosti že izenačuje z rastjo stanovanjskih posojil.

Na nepremičninskem trgu se nadaljuje stabilno okrevanje, začeto v letu 2015, brez znakov pregrevanja trga. Cene stanovanjskih nepremičnin zmerno rastejo, obseg transakcij se povečuje. Kazalniki vzdržnosti stanovanjskega kreditiranja pri bankah so stabilni in ne kažejo povečanega tveganja za bančni sistem. Razmere na trgu nepremičnin so stabilne in trenutno ne pomenijo neposrednega tveganja za finančno stabilnost, vendar pa bi se izpostavljenost sistemskim tveganjem lahko povečala na začetku novega finančnega cikla. Bolj dolgoročno namreč obstaja možnost večanja tveganj na nepremičninskem trgu v primeru hitrejše rasti cen in obsega prometa z nepremičninami. Ugodni pogoji financiranja in razmeroma nizke cene nepremičnin bi lahko ne poleg iskalcev stanovanj k večjemu povpraševanju spodbudile tudi investitorje, kar bi lahko pomenilo pritisk na višje cene nepremičnin s potencialnim tveganjem za bančni sistem. Zaradi tega je Banka Slovenije septembra 2016 v obliki priporočil uvedla dva makrobonitetna instrumenta: omejevanje najvišje vrednosti razmerij LTV in DSTI kot makrobonitetno priporočilo za področje stanovanjskih posojil. Instrumenta bi postala obvezujoča v primeru povečanih tveganj zaradi neupoštevanja priporočil, ob povečanju tveganj kljub upoštevanju priporočil pa bi sledilo zaostrovanje parametrov instrumentov.

Zaradi slabo razvitega domačega kapitalnega trga se tudi bančništvo v senci v Sloveniji razvija počasneje kot drugod po Evropi. Glavni vir bančništva v senci v Sloveniji so denarni in obvezniški investicijski skladi in drugi finančni subjekti (brez zavarovalnic in pokojninskih skladov), kot so na primer lizišne družbe. Ocenjena velikost bančništva v senci v Sloveniji znaša 5,5 mrd EUR oziroma 8% finančnih sredstev celotnega finančnega sistema. Bančništvo v senci se je v Sloveniji zmanjševalo v preteklih letih, predvsem kot posledica krčenja liziških poslov in prenehanja delovanja številnih finančnih holdingov v prvih petih letih po začetku gospodarske krize.

1 MAKROEKONOMSKO OKOLJE

Povzetek

Gospodarska rast v evroobmočju se je z nekoliko počasnejšo dinamiko nadaljevala tudi v prvi polovici leta 2016. Omejitve za doseganje prihodnje rasti še naprej izvirajo iz notranjepolitičnih dejavnikov in geopolitičnih tveganj, pri čemer sta v ospredju negotovost gospodarskih posledic, povezana z izstopom Velike Britanije iz EU, in izvolitev novega predsednika Združenih držav Amerike. Kljub občasnim nihanjem se v evroobmočju postopno izboljšujejo kazalniki zaupanja, prav tako se krepi stopnja inflacije, ki ostaja na razmeroma nizki ravni.

Gospodarske razmere v Sloveniji se še naprej izboljšujejo, kar je vidno v nadaljevanju razmeroma visoke gospodarske rasti in v izboljšanju razmer na trgu dela. Poleg izvoza se postopno krepi tudi zasebna potrošnja, investicijska aktivnost še naprej ostaja nizka. V prvi polovici 2016 je bila z 2% dosežena najvišja rast zaposlenosti po začetku krize, stopnja anketne brezposelnosti pa je upadla pod 8%. Narašča tudi povprečna bruto plača, kljub temu pa gospodinjstva ostajajo previdna in ob nizkih obrestnih merah povišujejo stopnjo varčevanja.

Zmerna rast cen stanovanjskih nepremičnin se ob povečanem obsegu transakcij nadaljuje tudi v letu 2016. Povpraševanje po stanovanjskih posojilih se še naprej veča in se vse bolj izraža v rasti novoodobrenih stanovanjskih posojilih. Dostopnost stanovanj se brez upoštevanja plačilnih pogojev nekoliko poslabšuje, saj cene nepremičnin naraščajo hitreje kot plače. Pri poslovnih nepremičninah se rast števila transakcij za zdaj še ni pokazala v rasti cen.

Podjetja z zmanjševanjem zadolženosti postopno povečujejo delež kapitala med finančnimi obveznostmi. Delež tujega kapitala v virih se povečuje, vendar brez povišanja nivoja kapitala podjetij. Z internacionalizacijo se povečuje zadolževanje podjetij v tujini. Domača podjetja manj povprašujejo po posojilih (krčenje kreditnega trga za domače kreditojemalce) tudi zaradi sprememb v strukturi gospodarstva, saj je pomen gradbeništva veliko manjši kot pred krizo. Pomemben delež podjetij, ki je šel v postopek stečaja po letu 2009, je bil iz gradbeništva. Podjetja, ki so šla v stečaj, pomenijo izpad povpraševanja po bančnih posojilih, ki ga verjetno ne bo kmalu nadomestilo povpraševanje novih podjetij.

Investicijska aktivnost podjetij postopno oživlja. Podjetja se financirajo predvsem prek notranjih rezerv oziroma zniževanja neto pozitivne finančne pozicije in prek tujega financiranja. V oživljanje investicijske aktivnosti podjetij niso dovolj vključene slovenske banke, saj izgubljajo svoj položaj in delež na kreditnem trgu. Za slovenske banke pomenijo izpad povpraševanja podjetij, ki so šla v stečaj, premiki v strukturi gospodarstva, v kateri postajajo pomembnejše predelovalne dejavnosti in storitve ter spremenjena struktura financiranja podjetij s poudarkom na pridobivanju virov iz tujine.

1.1 Mednarodno okolje

Gospodarska rast v evroobmočju se z nekoliko počasnejšo dinamiko nadaljuje tudi v prvi polovici leta 2016. Po napovedih mednarodnih ustanov bo v letu 2016 gospodarska rast evroobmočja med 1,5% in 1,7%, podobne stopnje rasti pa lahko pričakujemo tudi v letih 2017 in 2018. Ob nadaljnjem izboljšanju razmer na trgu dela je k rasti največ prispevala zasebna potrošnja, v manjši meri pa tudi bruto investicije v osnovna sredstva in državna potrošnja. Prispevek neto izvoza k rasti BDP je bil rahlo negativen, po napovedih pa se bo rast izvoza ponovno začela postopno krepiti prihodnje leto. K rasti so med dejavnostmi največ prispevale storitve in industrija.

Tabela 1.1: Napoved Evropske komisije o izbranih makroekonomskih kazalnikih za glavne trgovinske partnerice Slovenije v odstotkih

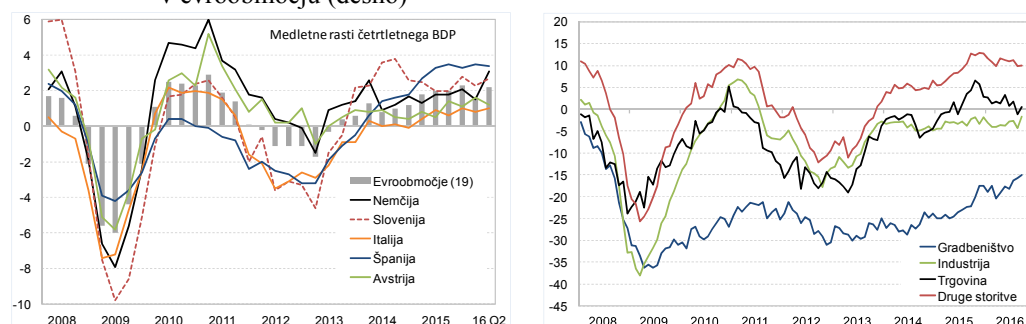
	Realni BDP				Stopnja brezposelnosti				Inflacija			
	2015	2016	2017	2018	2015	2016	2017	2018	2015	2016	2017	2018
EU	2,2	1,8	1,6	1,8	9,4	8,6	8,3	7,9	0,0	0,3	1,6	1,7
Evroobmočje	2,0	1,7	1,5	1,7	10,9	10,1	9,7	9,2	0,0	0,3	1,4	1,4
Nemčija	1,7	1,9	1,5	1,7	4,6	4,4	4,3	4,2	0,1	0,4	1,5	1,5
Italija	0,7	0,7	0,9	1,0	11,9	11,5	11,4	11,3	0,1	0,0	1,2	1,4
Avstrija	1,0	1,5	1,6	1,6	5,7	5,9	6,1	6,1	0,8	1,0	1,8	1,6
Francija	1,3	1,3	1,4	1,7	10,4	10,0	9,9	9,6	0,1	0,3	1,3	1,4
Hrvaška	1,6	2,6	2,5	2,3	16,3	13,4	11,7	10,3	-0,3	-0,9	0,8	1,5
Slovenija	2,3	2,2	2,6	2,2	9,0	8,4	7,7	7,2	-0,8	0,1	1,5	1,9

Opomba: Napovedi Evropske komisije so pobarvane sivo.

Vir: Evropska komisija, jesenska napoved

Pri nekaterih pomembnih gospodarskih partnericah Slovenije se bo gospodarska rast v letu 2016 nekoliko okrepila, a bo po ocenah Evropske komisije ostala zmerna. Pri tem je visoka rast napovedana za Hrvaško, navzgor pa so bile popravljene napovedi za države vzhodne in južne Evrope ter tudi za Rusijo. K ugodnim napovedim je ob nizki inflaciji prispevala rast potrošnje gospodinjstev, kljub temu pa v posameznih državah še vedno prevladujejo notranje- in geopolitična tveganja, ki pomenijo negotovost za nadaljnjo rast. Tveganje za upočasnjeno rast izhaja tudi iz gospodarske negotovosti izstopa Velike Britanije iz EU, vendar so do zdaj učinki napovedanega izstopa še razmeroma majhni. Dodatno negotovost prav tako prinaša izvolitev novega predsednika Združenih držav Amerike, še zlasti glede posledic za trgovinske sporazume. V tem trenutku je še prezgodaj za oceno morebitnih učinkov na evroobmočje.

Slika 1.1: Rast četrtletnega bruto domačega proizvoda v odstotkih (levo) in kazalniki zaupanja v evroobmočju (desno)

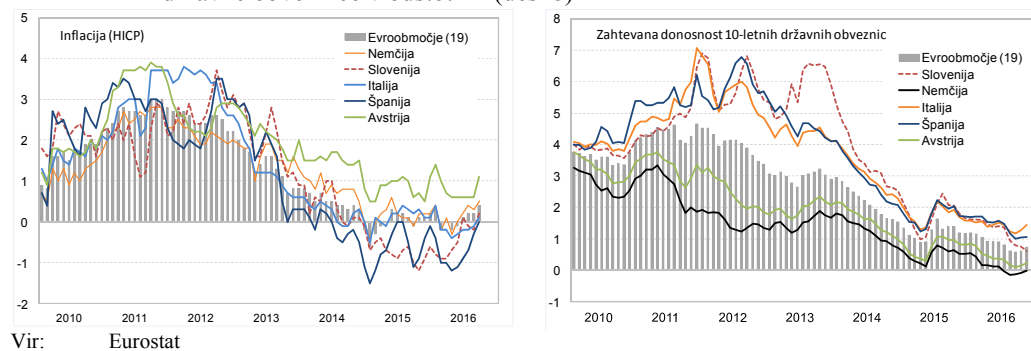

Opomba: Podatki za BDP niso sezonsko prilagojeni.

Vir: Eurostat; Evropska komisija

Ob nadaljevanju zmerne gospodarske rasti ostaja stabilna tudi gospodarska klima. Pri večini dejavnostih je gospodarska klima v letu 2016 ostala na podobni ravni, še vedno pa so med dejavnostmi precejšnje razlike. Kazalnik zaupanja v gradbeništvu vztraja na nizki ravni, toda zaradi povečanja obsega gradbenih del in pozitivnih obetov na stanovanjskem trgu lahko tudi v letu 2016 opazimo nadaljevanje pozitivnega trenda. Zaupanje se je ob pričakovanem povečanju naročil v zadnjih mesecih najbolj povečalo v industriji, zaradi pozitivnih pričakovanj v poslovnem okolju pa tudi v trgovini na drobno. Kljub postopnemu izboljšanju kazalnikov zaupanja so med posameznimi meseci precejšnja nihanja, kar kaže na še vedno prisotno negotovost in le zmerno gospodarsko rast v evroobmočju v prihodnje.

Slika 1.2: Medletne stopnje rasti cen v odstotkih (levo) in zahtevana stopnja donosnosti na državne obveznice v odstotkih (desno)

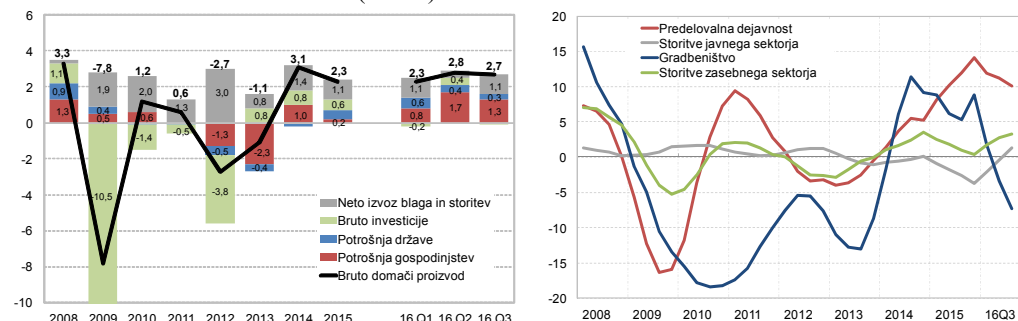
Vir: Eurostat

Postopno se krepi tudi stopnja inflacije, ki sicer še vedno ostaja na nizki ravni. Na gibanje inflacije pomembno vplivajo cene energentov in drugih surovin. Predvsem cena nafte se je po izrazitem padcu v letu 2015 v prvi polovici leta 2016 nekoliko povišala in se nato stabilizirala. Glavni razlog za ponovno rast cene nafte je bil dogovarjanje o zamrznitvi načrpanih količin med največjimi proizvajalkami nafte. Prav tako so v prvem polletju 2016 ponovno začele višati cene drugih surovin. Na gospodarsko aktivnost in višjo stopnjo inflacije bodo zaradi nadaljevanja spodbujevalne politike ECB tudi v prihodnje ugodno vplivale nizke obrestne mere. Posledice nestandardnih ukrepov ECB so vidne tudi v zahtevani donosnosti na državne obveznice, ki vztraja na zgodovinsko najnižjih ravneh in je pri nekaterih državah že prešla v negativno območje.

1.2 Gospodarska gibanja v Sloveniji

Gospodarska rast se je nadaljevala tudi v prvih treh četrtletjih 2016 in medletno dosegla 2,6%. Podobno stopnjo rasti lahko pričakujemo tudi ob koncu leta 2016, ki bo po napovedih spet nad povprečjem evroobmočja. Razlika v gospodarski rasti izhaja predvsem iz različne dinamike industrijske proizvodnje, katere rast v Sloveniji močno presega povprečno rast v evroobmočju. Glavni dejavnik gospodarske rasti v Sloveniji ostaja izvoz, ki se krepi zaradi rasti tujega povpraševanja in izboljšanja konkurenčnosti menjalnega sektorja. Vse močnejše se kot posledica izboljšanja razmer na trgu dela in rasti razpoložljivega dohodka gospodinjstev krepi tudi domača zasebna potrošnja. Investicijska aktivnost v letu 2016 ostaja nizka zaradi upada državnih investicij ob manjšem črpanju sredstev EU ob prehodu v novo finančno perspektivo. Dobri gospodarski in poslovni obeti vplivajo na nadaljnjo rast zasebnih investicij v stroje in opremo. V prihodnje lahko pričakujemo tudi večjo potrošnjo države zaradi višjih sredstev za zaposlene ter rasti izdatkov blaga in storitev v zdravstvu.

Slika 1.3: Medletne rasti bruto domačega proizvoda v odstotkih in prispevek k rasti BDP v odstotnih točkah (levo) ter medletne rasti dodane vrednosti po dejavnostih v stalnih cenah v odstotkih (desno)

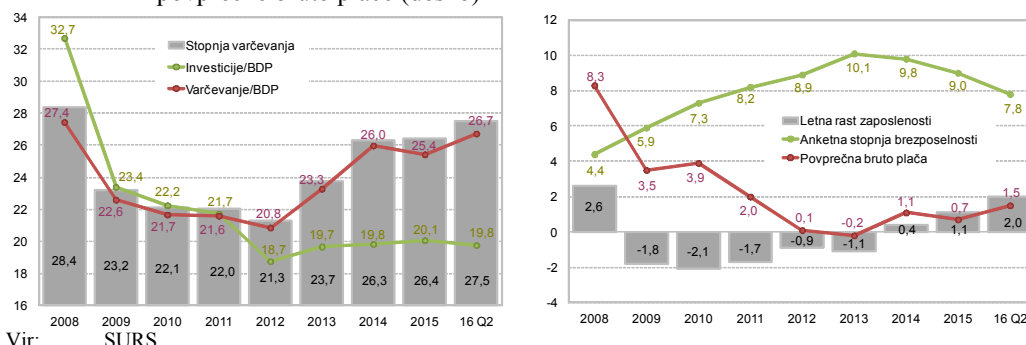

Vir: SURS

Dodana vrednost se je najbolj povišala v predelovalnih dejavnostih, najmočnejše pa znižala v gradbeništvu. Dodana vrednost večine pomembnejših panog v predelovalni industriji se je povišala. Predvsem hitra rast zaposlovanja je prispevala k nadaljevanju zmerne rasti v storitvah zasebnega in javnega sektorja. Kljub medletnemu padcu dodane vrednosti v gradbeništvu so prisotni dejavniki, ki kažejo stabiliziranje razmer: rast opravljenih gradbenih del in vrednosti novih pogodb za stavbe ter povečanje števila izdanih gradbenih dovoljenj. Po napovedih bo pri večini

dejavnosti višanje dodane vrednosti prisotno tudi v prihodnjih dveh letih, glavni dejavniki gospodarske rasti pa bodo še naprej izvozno usmerjene predelovalne dejavnosti.

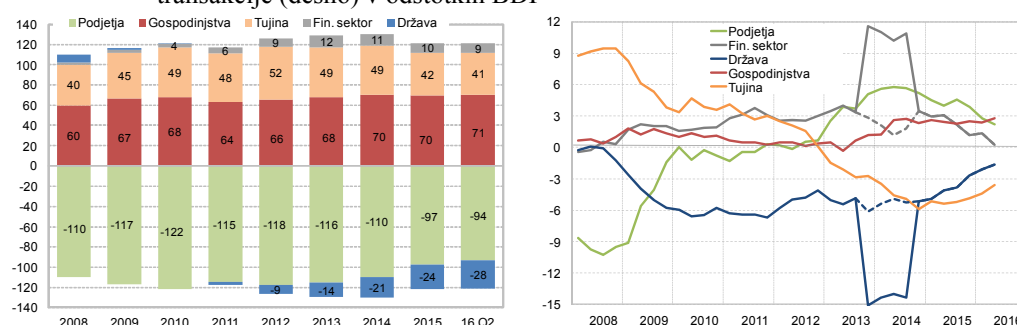
Slika 1.4: Stopnja varčevanja v odstotkih ter delež investicij in varčevanja v odstotkih BDP (levo) ter medletna rast stopnje zaposlenosti, anketne stopnje brezposelnosti in povprečne bruto plače (desno)

Ob naraščajoči stopnji varčevanja se investicije, merjene v BDP, še naprej znižujejo. Nadaljuje se rast zasebnih investicij, a so ob manjšem črpanju sredstev EU močno upadle državne investicije. Vse večja razlika med varčevanjem in investicijami kaže nadaljnjo zadržanost do povečanja investicijske aktivnosti, saj se stopnja varčevanja kljub zelo nizkim obrestnim meram še naprej viša. Spodbudne razmere za trošenje in investiranje se trenutno izražajo le v okrepljeni potrošnji gospodinjstev. Kljub temu lahko v prihodnje ob nadaljnjem oživiljanju nepremičninskega trga in nizkih obrestnih merah pričakujemo tudi več investicij. Z rastjo zaposlenosti in zmanjšanjem anketne stopnje brezposelnosti pod 8% se z okrepljeno dinamiko nadaljuje izboljšanje razmer na trgu dela.

Podjetja še naprej ohranjajo zanje netipično pozicijo neto upnikov do drugih sektorjev v tekočih transakcijah, vendar se ta pozicija v zadnjih dveh letih postopoma znižuje. Neto upniška finančna pozicija podjetij je pokazatelj še vedno prisotne previdnosti pri investicijah in nadaljevanju razdolževanja. Nizka investicijska aktivnost podjetij kljub ugodnim gospodarskim razmeram in ceni zadolževanja je posledica pomanjkanja lastniškega kapitala in omejene kreditne sposobnosti za pridobitev virov financiranja pri bankah. Prav tako so gospodinjstva in država še vedno zadržani do večje rasti potrošnje. Gospodinjstva so v letu 2013 ponovno prešla v pozicijo neto upnikov do drugih sektorjev, pri čemer se ta v letu 2016 za razliko od podjetij ne znižuje, saj kljub manj privlačnim pogojem gospodinjstva še povišujejo stopnjo varčevanja.

Slika 1.5: Neto finančna pozicija gospodarskih sektorjev glede na stanja (levo) in letne transakcije (desno) v odstotkih BDP

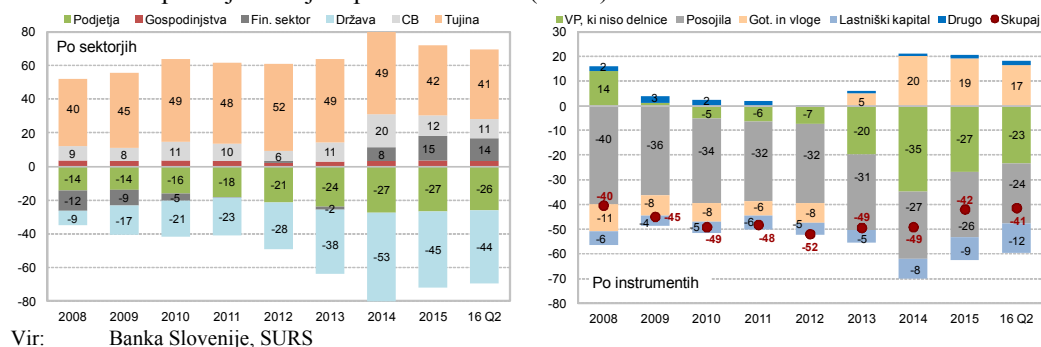

Opomba: Letne transakcije so izračunane na drsečih vsotah štirih četrtletjih. Pri finančnem sektorju in državi so s črtkano črto prikazane transakcije brez učinkov dokapitalizacije ob koncu leta 2013.

Vir: Banka Slovenije, SURS

Neto finančne obveznosti gospodarskih sektorjev do tujine z 41% BDP ostajajo primerljive z lanskimi. Vsi sektorji z izjemo gospodinjstev so v prvi polovici 2016 nekoliko zmanjšali izpostavljenost do tujine, kar je izraz nadaljevanja razdolževanja do tujine. V preteklih letih se je precej povečala zadolženost podjetij v tujini, ki se sicer več ne povečuje, vendar vztraja na relativno visoki ravni. Kljub sanaciji domačega bančnega sistema konec leta 2013 in izboljšani dostopnosti do financiranja pri domačih bankah ni mogoče pričakovati, da se bodo podjetja v kratkem času vrnila na domači bančni trg. Poslovni odnosi med podjetjem in banko so navadno dolgoročnejši, poleg tega se podjetja v večji meri zanašajo na nebančne vire financiranja.

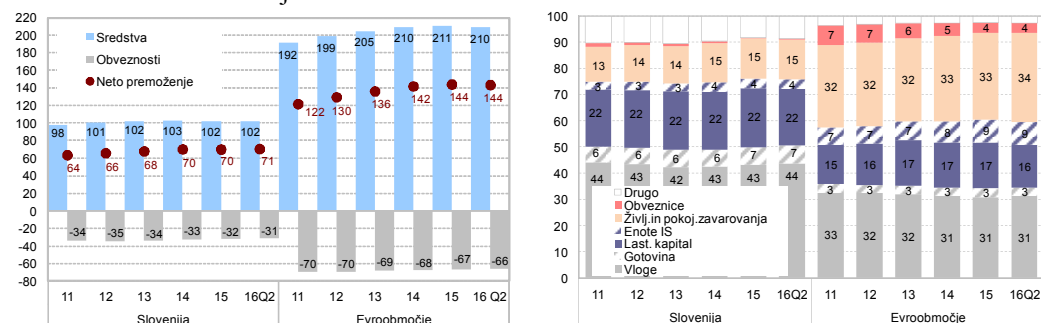
Slika 1.6: Neto finančna pozicija gospodarskih sektorjev do tujine (levo) in neto finančna pozicija do tujine po instrumentih (desno) v odstotkih BDP

Vir: Banka Slovenije, SURS

Tuj lastniški kapital se je tudi zaradi prevzemov v slovenskem bančnem sistemu v prvi polovici 2016 povečal na 12% BDP. Z izjemo tujega lastniškega kapitala, ki za podjetja še naprej ostaja priložnost za pridobitev pomembnega vira financiranja, se je pri vseh instrumentih zmanjšala neto finančna pozicija do tujine. Razdolževanje gospodarskih sektorjev v tujini, še zlasti bank, je znižalo neto dolžniško pozicijo pri posojilih, po drugi strani pa se je povečala neto upniška pozicija pri vlogah, k čemur je prispevalo predvsem naraščanje likvidnih sredstev bank. V primerjavi z letom 2014 se je precej zmanjšala zadolženost do tujine pri dolžniških vrednostnih papirjih, tudi zaradi manjših potreb države in finančnega sektorja po novih zadolžitvah.

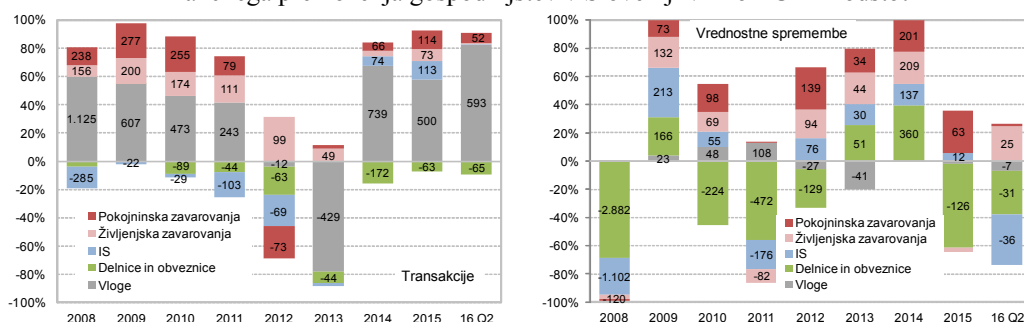
Slika 1.7: Finančna sredstva, obveznosti in neto finančna pozicija v odstotkih BDP (levo) ter struktura finančnega premoženja v odstotkih (desno) gospodinjstev v Sloveniji in evroobmočju

Vir: Banka Slovenije, SURS, ECB

Neto finančno premoženje gospodinjstev v Sloveniji se je v prvem polletju 2016 povečalo za 692 mio EUR, na 71% BDP. Gospodinjstva v Sloveniji ostajajo med relativno najmanj zadolženimi v evroobmočju (31% BDP), vendar pa tudi z manj finančnega premoženja. Neto premoženje slovenskih gospodinjstev v odstotku BDP ostaja več kot pol manjše od povprečja v evroobmočju. Razlogi za razliko v premoženju izhajajo tudi iz strukture finančnega premoženja. Gospodinjstva v Sloveniji so primerjalno bolj konservativna, saj imajo več kot pol premoženja v obliki gotovine in vlog, kjer so donosi razmeroma majhni. Posledično imajo manj donosnejšega premoženja, kot so naložbe v investicijske sklade in obveznice ter v življenjska in pokojninska zavarovanja. Pri življenjskih in pokojninskih zavarovanjih lahko v prihodnje ob demografskih spremembah in vse nižjih pokojninah tudi v Sloveniji pričakujemo večanje deleža tovrstnih naložb.

Slika 1.8: Struktura transakcij (levo) in vrednostnih sprememb (desno) posameznih oblik finančnega premoženja gospodinjstev v Sloveniji v mio EUR in odstotkih

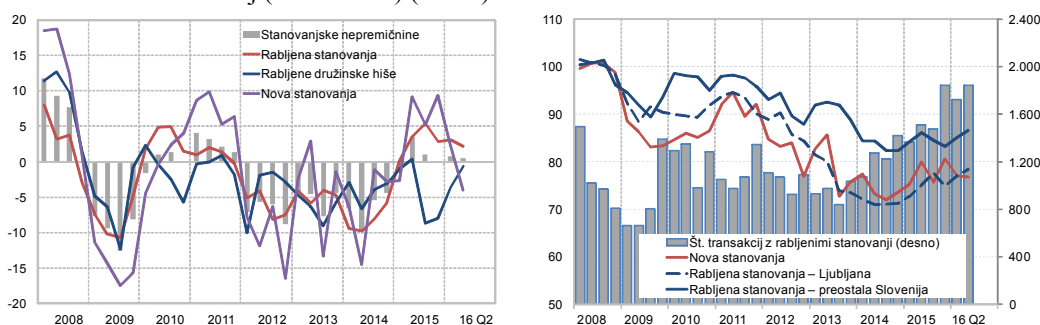
Vir: Banka Slovenije

Ob ugodnih gospodarskih razmerah, vse boljših razmerah na trgu dela in še vedno relativno skromni potrošnji se je rast vlog gospodinjstev nadaljevala tudi v letu 2016. Poleg vlog so gospodinjstva povečala le še naložbe v pokojninska zavarovanja, katerih obseg pa še vedno ostaja skromen. Okolje nizkih obrestnih mer negativno vpliva na donose pokojninskih zavarovanj, kar lahko ob spremembah v pokojninskem sistemu (pokojninska reforma) prispeva k zmanjšanim pričakovanjem glede prihodnjih pokojnin. Ta dejavnik bi lahko v prihodnje prebivalstvo spodbudil k povečanim naložbam v bolj tvegane oblike znotraj pokojninskih ali drugih skladov. Povečana negotovost na kapitalskih trgih in zaključek prevzema posameznih podjetij s strani tujih lastnikov sta v prvem polletju 2016 znižala vrednosti delnic, nizke obrestne mere pa so vplivale na vrednostno spremembo vlog in obveznic.

1.3 Nepremičninski trg

V letu 2016 se je nadaljevala zmerna rast cen stanovanjskih nepremičnin. Po podatkih Statističnega urada RS (SURS) so se medletno najbolj povečale cene rabljenih stanovanj, in sicer za 3% v prvem in 2,2% v drugem četrtletju 2016. Pri novih stanovanjih so zaradi majhnega števila transakcij cenovna nihanja večja, tako da je po lanski visoki rasti v prvem polletju 2016 prisoten močan upad cen.

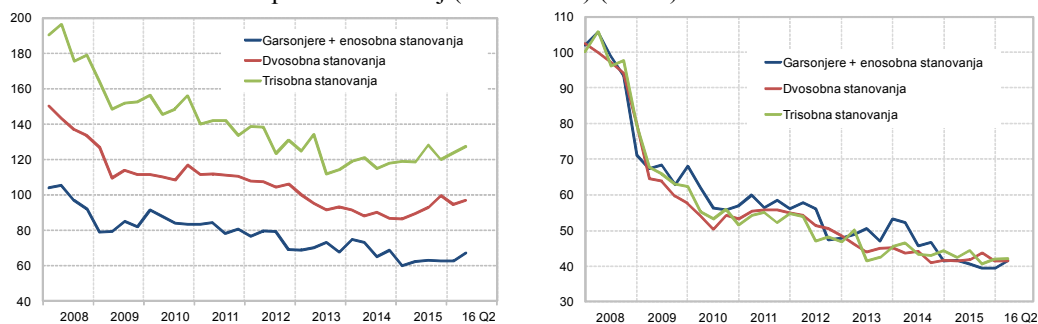
Slika 1.9: Medletna rast cen stanovanjskih nepremičnin v Sloveniji (levo) in bazni indeks cen stanovanj (2008 = 100) (desno) v odstotkih

Vir: SURS

Število transakcij z rabljenimi stanovanjskimi nepremičninami se z okrepljeno dinamiko povečuje tudi v prvem polletju 2016. Z nadaljevanjem ugodne gospodarske situacije je v letošnjem letu prisotna rast števila transakcij pri vseh vrstah stanovanjskih nepremičnin. Po podatkih SURS je bilo v prvi polovici leta več kot 3.560 transakcij z rabljenimi stanovanji, kar je medletna rast za 24% in največje število transakcij od začetka krize. Cene stanovanjskih nepremičnin v Sloveniji so kljub okrevanju še vedno približno 20% nižje kot v letu 2008. Postopno okrevanje cen rabljenih nepremičnin je prisotno tudi v Ljubljani, kjer se je v prvi polovici leta 2016 število transakcij z rabljenimi stanovanji medletno povečalo za 20,4%.

Slika 1.10: Razmerje med ceno stanovanj in neto plačo za Ljubljano v odstotkih (levo) ter indeks dostopnosti stanovanj (2008 = 100) (desno)

Opomba: Na levi sliki je prikazano razmerje med ceno rabljenih stanovanj in letnimi drsečimi sredinami povprečnih mesečnih neto plač v Ljubljani. Zaradi preloma v časovni vrsti podatkov so od leta 2015 povprečne cene relativno nižje kot pred tem. Indeks dostopnosti stanovanj (desno) je izračunan tako, da upošteva cene rabljenih stanovanj, letne drseče sredine povprečnih mesečnih plač in posojilne pogoje (obrestne mere in ročnosti).

Vir: Banka Slovenije, SURS

Dostopnost stanovanj se še naprej nekoliko slabša, saj cene nepremičnin naraščajo hitreje kot plače. Po več letih upadanja se je z okrevanjem nepremičninskega trga in zmerno rastjo cen nepremičnin v Ljubljani začelo povečevati razmerje med ceno stanovanj in neto plačo. Za nakup stanovanja je treba nameniti več neto plač kot ob koncu leta 2015, čeprav so se postopoma začele višati tudi neto plače (v drugem četrtletju 2016 je bila medletna rast neto plače v Ljubljani 1,3%).

Ob upoštevanju posojilnih pogojev¹ pa indeks dostopnosti stanovanj v prvem polletju 2016 ostaja nespremenjen. Razlika med kazalnikoma dostopnosti izhaja iz nadaljnega izboljšanja pogojev financiranja nakupa stanovanja. Obrestne mere za stanovanjska posojila se še naprej znižujejo in so v povprečju nižje kot pod 2% (EOM), prav tako se podaljšuje ročnost novoodobrenih stanovanjskih posojil, ki v povprečju presega 19 let. V prihodnje lahko pričakujemo podobna gibanja indeksa dostopnosti, saj bosta na dostopnost stanovanj v večji meri vplivala rast cen nepremičnin in rast neto plač. Manjši vpliv lahko pričakujemo od posojilnih pogojev, v katerih zmanjkuje prostora za nadaljnje zniževanje obrestnih mer, prav tako pa v kratkem ni mogoče pričakovati poslabšanja pogojev.

Kreditni standardi pri stanovanjskih posojilih ostajajo nespremenjeni, zaznamo pa lahko rahlo ublažitev posojilnih pogojev. Po anketi o bančnih posojilih (BLS – angl. Bank Lending Survey) banke v letu 2016 kljub ugodnim gospodarskim razmeram in izboljšanju razmer na trgu dela ohranjajo kreditne standarde² pri stanovanjskih posojilih nespremenjene. Na dodatno previdnost bank pri oblikovanju kreditnih standardov bi lahko vplival novi zakon o potrošniških kreditih, ki bo predvidoma sprejet do konca tega leta. Ob nespremenjenih kreditnih standardih lahko iz ankete BLS zaznamo rahlo blažitev posojilnih pogojev³ pri novih stanovanjskih posojilih. Ugodnejši posojilni pogoji so za zdaj prisotni le v obliki nižje marže⁴, drugih dejavnikov s pozitivnim vplivom iz ankete BLS pa ni mogoče zaznati. Povpraševanje po stanovanjskih posojilih se še naprej veča. Na rast povpraševanja vplivajo pozitivni obeti za stanovanjski trg (vključno s pričakovanimi gibanji cen stanovanj), okrepljeno zaupanje potrošnikov in nizka raven obrestnih mer.

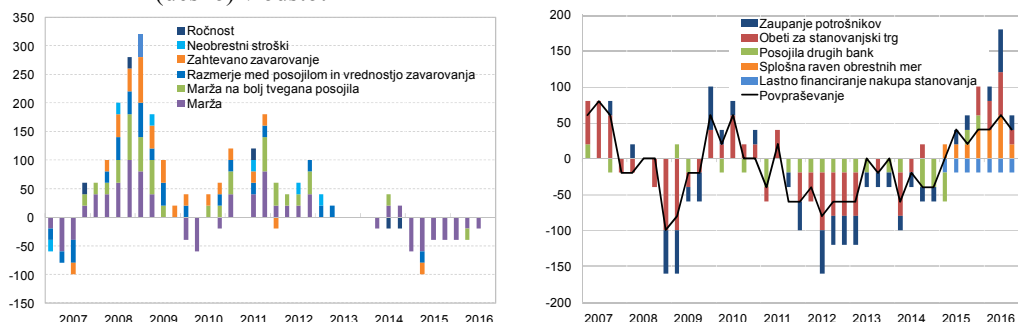
¹ Pri izračunu je upoštevana predpostavka, da se nakup stanovanja v celoti financira s posojilom, za katerega veljajo pogoji odobritve, izračunani za povprečje bančnega sistema.

² Kreditni standardi so notranje smernice ali kriteriji po katerih banka odobri posojilo. Vzpostavljeni so pred dejanskim pogajanjem o posojilnih pogojih in pred dejansko odločitvijo o odobritvi/zavrnitvi posojila. Kreditni standardi opredeljujejo zahtevane značilnosti posojilojemalca (npr. bilančno stanje, dohodkovno situacijo, starost, zaposlitveni status), na podlagi katerega je mogoče pridobiti posojilo.

³ Posojilni pogoji se nanašajo na pogoje dejansko odobrenega posojila in so določeni v posojilni pogodbi. Posojilni pogoji so odvisni od značilnosti posojilojemalca in se lahko spremenijo vzporedno s kreditnimi standardi ali neodvisno od njih.

⁴ Pribitek na relevantno referenčno obrestno mero.

Slika 1.11: Posojilni pogoji pri novih stanovanjskih posojilih gospodinjstvom (levo) in dejavniki, ki vplivajo na povpraševanje gospodinjstev po stanovanjskih posojilih (desno) v odstotkih

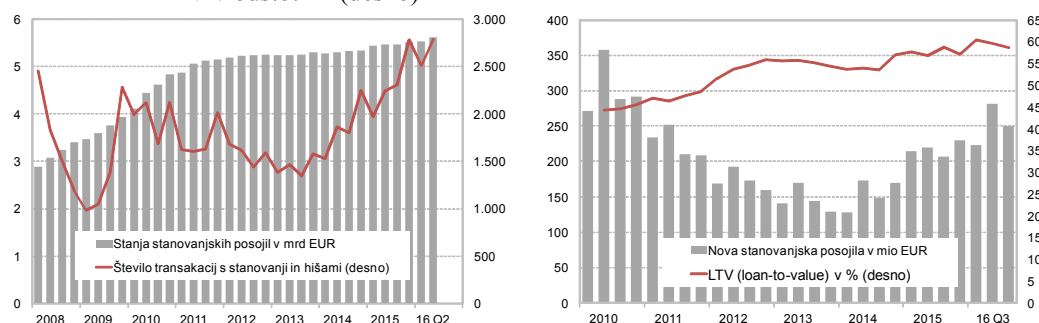
Opomba: Podatki v obeh slikah prikazujejo neto odstotno spremembo od prejšnjega četrtertletja. Neto sprememba nad 0 pomeni vpliv dejavnika na zaostrovanje posojilnih pogojev, vrednost pod 0 pa vpliv na ublažitev posojilnih pogojev. Na desni sliki vrednost nad 0 pomeni vpliv dejavnika na večje povpraševanje in vrednost pod 0 pa vpliv dejavnika na manjše povpraševanje.

Vir: Banka Slovenije, BLS

Rast povpraševanja po stanovanjskih posojilih se vse bolj izraža tudi v rasti stanovanjskih posojil. Stanje stanovanjskih posojil se je septembra 2016 medletno povečalo za 3,3%, prav tako pa se nadaljuje večanje števila transakcij s stanovanji in hišami, ki je že preseгла raven ob začetku krize. Povečan optimizem in pozitivnejše razmere na nepremičninskem trgu se izražajo tudi v nadaljnji rasti novoodobrenih stanovanjskih posojil, ki je v prvih treh četrtertletjih 2016 medletno znašala 17,8%. Del rasti še vedno izvira iz zamenjave pogojev obstoječih stanovanjskih posojil, predvsem zamenjave variabilne obrestne mere v fiksno in zamenjave valute ali valutne klavzule.

Rastoče povpraševanje je ob pomanjkanju stanovanj prispevalo k obujanju v času krize ustavljenih projektov. Rast opravljenih gradbenih del in povečanje števila izdanih gradbenih dovoljenj kažeta znake oživljanja gradbenih aktivnosti, za zdaj pa še ni mogoče zaznati začetka novega stanovanjskega ciklusa. Ponudba stanovanj bo tudi v prihodnjih letih precej omejena, kar lahko ob nadaljnji rasti povpraševanja vpliva na rast cen. Mnogi so zaradi finančne krize in pričakovanju nadaljnjega padanja cen odložili nakup stanovanja. Ob večji kreditni sposobnosti zaradi ugodnih razmer na trgu dela se to lahko v prihodnje spremeni ter še dodatno vpliva na rast povpraševanja in potrebo po novih stanovanjih. Ugodni pogoji financiranja in razmeroma nizke cene nepremičnin bi lahko iskalce stanovanj in tudi investitorje spodbudile k večjemu povpraševanju. To bi lahko pomenilo pritisk na višje cene nepremičnin s potencialnim tveganjem za bančni sistem.

Slika 1.12: Stanje stanovanjskih posojil prebivalstvu v mrd EUR in medletna rast v odstotkih (levo) ter novoodobrena stanovanjska posojila prebivalstvu v mio EUR in povprečni LTV v odstotkih (desno)

Opomba: LTV v novembru 2015 je izračunan brez dveh hranilnic.

Vir: Banka Slovenije, SURS

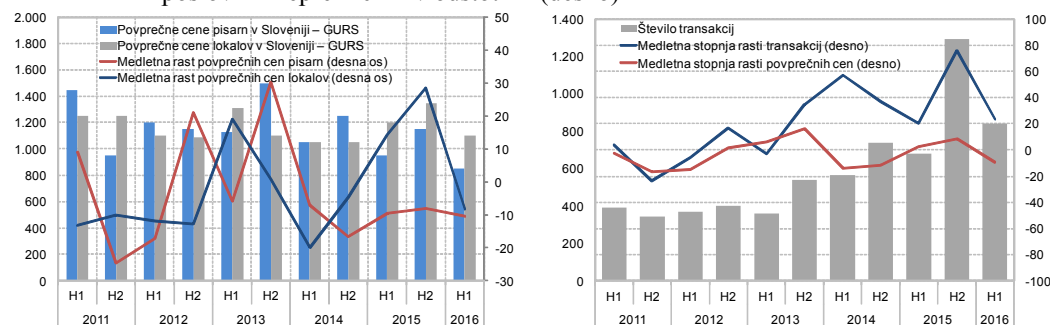
Banke v letu 2016 ostajajo previdne pri zahtevanem zavarovanju ob odobritvi novega posojila. Povprečni kazalnik LTV (angl. loan-to-value oziroma razmerje med vrednostjo stanovanjskega posojila in vrednostjo zavarovanja, danega v zastavo) ostaja na ravni okrog 60%. Nizko razmerje LTV je lahko posledica financiranja stanovanja z večjim deležem lastnih sredstev in posledično manjših potreb po večjem posojilu pri nakupu stanovanja. Raven LTV pri 60% ne pomeni večjega tveganja za bančni sistem, še zlasti ob pričakovanem nadaljnjem okrevanju nepremičninskega trga. Banka Slovenije je pred kratkim implementirala tudi dve makrobonitetni

priporočili za stanovanjski nepremičninski trg, in sicer priporočene najvišje vrednosti LTV (angl. loan-to-value) in DSTI (angl. debt service-to-income). Priporočili ne posegata močnejše v trenutno stanovanjsko kreditno aktivnost, namenjeni sta preprečitvi oziroma omejitvi morebitnih prihodnjih tveganj za nepremičninski trg.

Trg poslovnih nepremičnin

Rast števila transakcij s poslovnimi nepremičninami se za zdaj še ni izrazila v rasti cen. V prvi polovici 2016 so se povprečne cene poslovnih nepremičnin medletno ponovno znižale za 9,3%. Število transakcij se je po rekordnem drugem polletju 2015 zmanjšalo, toda povečalo za 24% v primerjavi s prvim polletjem 2015. Razmeroma majhni in heterogeni vzorec poslovnih nepremičnin prispeva k precejšnjemu nihanju cen, posledično je težko oceniti morebiten obrat v trendu upadanja. Glede na znižanje cen pisarniških prostorov za 10,5% in lokalov za 8,3% v prvem polletju 2016 lahko ocenimo, da do preobrata še ni prišlo. V Sloveniji so poslovne nepremičnine skoncentrirane na večja mesta in velike trgovsko-poslovne centre, poleg tega je najemni trg nepremičnin velika konkurenca prodajnega trga. Rast števila transakcij s poslovnimi nepremičninami sicer v prihodnje nakazuje obrat, vendar lahko zaradi omenjenih posebnosti poslovnih nepremičnin obrat pričakujemo z zamikom v primerjavi z drugimi vrstami nepremičnin.

Slika 1.13: Povprečne cene v EUR/m² in medletna rast povprečnih cen pisarn in lokalov v odstotkih (levo) ter število transakcij in medletna rast transakcij in povprečnih cen poslovnih nepremičnin v odstotkih (desno)

Opomba: Medletna rast povprečnih cen lokalov in pisarn je izračunana glede na povprečno ceno v EUR/m². Podatki o povprečnih cenah so izračunani na kvadratni meter uporabne površine na podlagi vzorca. Med komercialne nepremičnine smo upoštevali pisarne in lokale. Med leti se je nekoliko spreminjala metodologija, kar je lahko vplivalo na podatke.

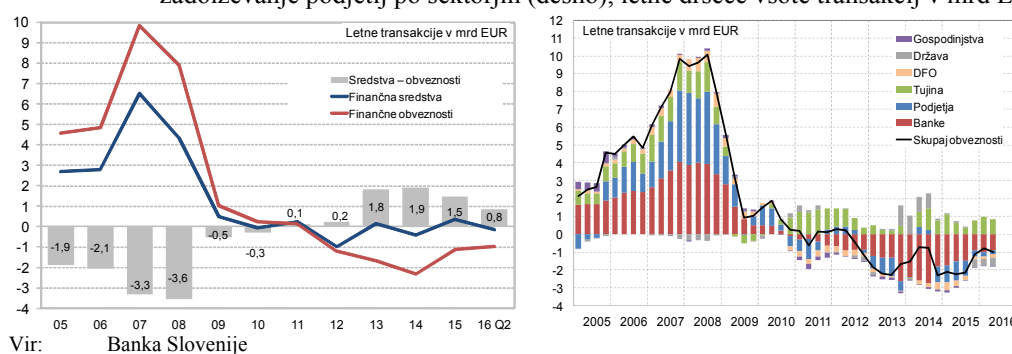
Vir: GURS

1.4 Podjetja

Spremembe v obsegu in načinu financiranja podjetij

Podjetja že šest zaporednih let z zmanjševanjem zadolževanja pri domačih bankah in tudi drugih domačih gospodarskih sektorjih popravljajo svoje bilance. Financirajo se prek tujine in notranjega financiranja. Po letu 2011 so podjetja iz tekočih finančnih sredstev začela neto financirati druge domače gospodarske sektorje. Tudi bančni sektor je z letom 2011 postal neto dolžnik do podjetij glede na letne transakcije, saj so v posameznih letih podjetja sklenila več novih vlog pri bankah, kot so pri njih najela posojil. Pred tem je slovenski bančni sistem pomenil pomembnejši vir financiranja za slovenska podjetja. Po letu 2011 so podjetja kljub poviševanju stopnje dobička zniževala stopnjo investiranja ter povečevala neto pozitivno finančno pozicijo in s tem varnostne rezerve in hkrati zniževala svoj finančni vzvod. Z večjim deležem likvidnih sredstev so se zavarovala pred neusklajenostjo med plačili in izplačili ter negotovostjo prihodnjih denarnih tokov. Po letu 2009 se je namreč izrazito povečal obseg neporavnanih zapadlih obveznosti do kupcev, hkrati pa število podjetij, ki so začela stečajni postopek.

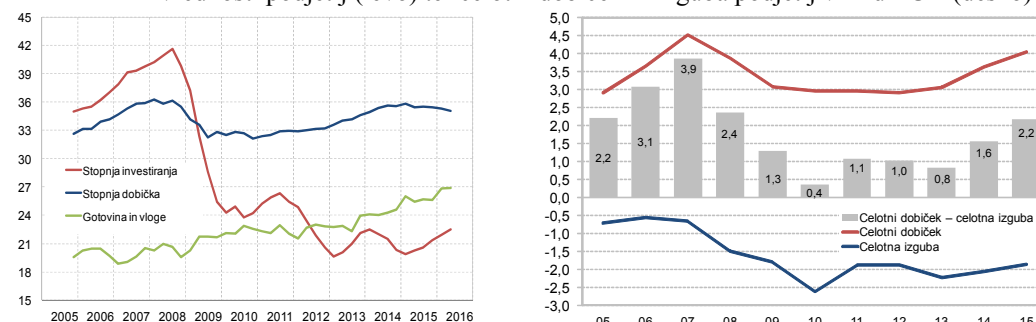
Slika 1.14: Finančna sredstva, obveznosti in neto pozicija podjetij (levo) ter obveznosti oziroma zadolževanje podjetij po sektorjih (desno), letne drseče vsote transakcij v mrd EUR

V letih tik pred začetkom krize so podjetja ustvarjala naraščajoče dobičke. Finančna sredstva so si neto izposojala, predvsem od bančnega sektorja in znotraj podjetniškega sektorja. To se je izražalo v naraščajoči neto negativni finančni poziciji podjetij, ki je leta 2008 dosegla čez 3,5 mrd EUR. V tem obdobju so podjetja dosegala tudi čez 40-odstotne stopnje investiranja, s čimer je bil prispevek investicij podjetij k rasti BDP daleč najpomembnejši. K visoki rasti dodane vrednosti je pred letom 2008 prispevala tudi gradbena dejavnost, ki pa jo je zaradi pregrevanja kriza tudi najbolj prizadela. Z začetkom krize se je investiranje ustavilo. Leta 2015 so celotne narodnogospodarske investicije k rasti BDP prispevale le 0,6 odstotne točke.

Z letom 2015 je bilo mogoče zaznati povišanje stopnje investiranja podjetij, ki je ob polletju 2016 dosegla 22,5%. Podjetja so si opomogla pri generiranju dobičkov, tudi zaradi stabilne gospodarske rasti. Povečevanje presežnih sredstev podjetij po letu 2011 je predvsem z odplačevanjem dolga in v manjši meri povečevanjem kapitala prispevalo k zniževanju njihovega finančnega vzvoda. Pričakuje se, da bodo podjetja presežna sredstva uporabila za pospeševanje investicijske aktivnosti, ki bo dodatno spodbudno vplivala na gospodarsko rast. Podjetja so delež gotovine in vlog povečala na 27% njihove letne bruto dodane vrednosti, in to kljub skoraj že ničelnim obrestnim meram in ležarinami na depozite višjih vrednosti. Povečana investicijska aktivnost podjetij se pretežno investira iz notranjih sredstev oziroma zadržanih dobičkov in delno prek tujih virov. Hkrati s povečano investicijsko aktivnostjo je mogoče zaznati zniževanje neto pozitivne finančne pozicije podjetij in upočasnitev rasti vlog pri bankah. Pričakovati je mogoče, da bo z okrevanjem investicijske aktivnosti podjetij rast njihovih depozitov pri bankah padajoča.

Slika 1.15: Stopnja investiranja, stopnja dobička in stanje gotovine in vlog v letni bruto dodani vrednosti podjetij (levo) ter celotni dobiček in izguba podjetij v mrd EUR (desno)

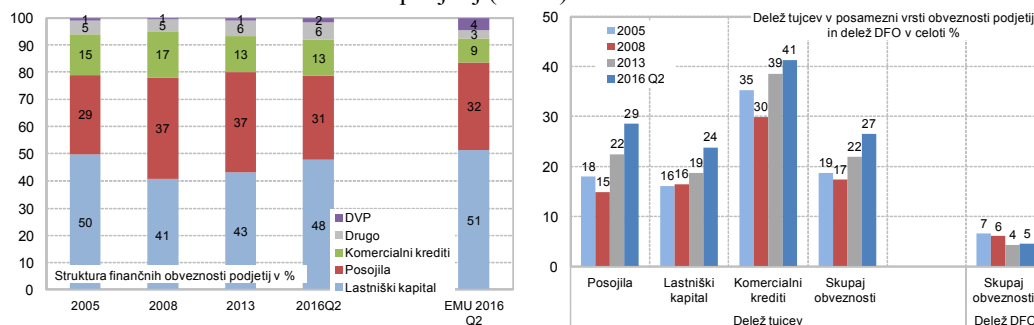

Sprememba v strukturi financiranja podjetij

Struktura financiranja slovenskih podjetij se je postopno začela približevati strukturi podjetij evroobmočja, kjer je pomen bančnih posojil manjši. Do krize ob koncu leta 2008, ko so finančne obveznosti podjetij dosegle 235% BDP, so podjetja povečala delež posojil v strukturi finančnih obveznosti, medtem ko so delež lastniškega kapitala zmanjšala. Ob polletju 2016 so imela podjetja dobrih 200% BDP finančnih obveznosti, kar je za 4 odstotne točke manj kot v obdobju vzdržne gospodarske rasti v letih od 2001 do 2005. V strukturi so imela za 5 odstotnih točk več posojil in za prav toliko manj lastniškega kapitala kot v navedenem obdobju. Struktura

financiranja se je veliko bolj približala povprečju podjetij evroobmočja. Ta imajo več lastniškega kapitala in več financiranja prek izdaj obveznic, načina, ki med slovenskimi podjetji le počasi dobiva na pomenu. Obdobje nizkih obrestnih mer je sicer spodbudilo zanimanje slovenskih podjetij za izdaje dolžniških finančnih instrumentov, vendar zanje ostajajo problematični premajhen obseg izdaje in zahtevni postopki izdajanja.

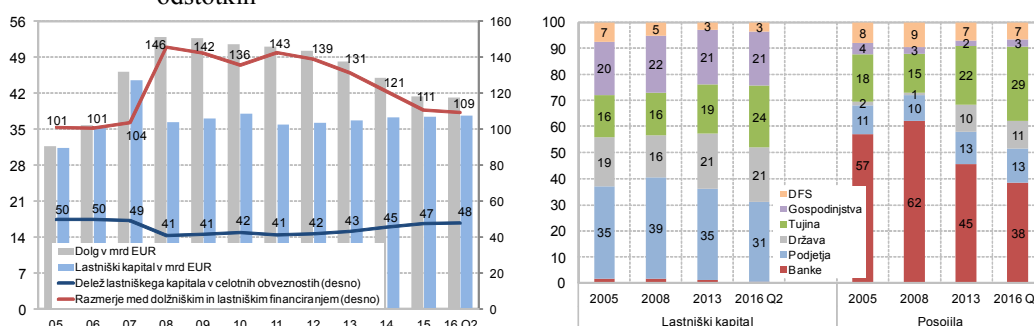
Slika 1.16: Struktura finančnih obveznosti slovenskih podjetij (levo) ter delež tujcev v pomembnejših vrstah obveznosti in delež drugih finančnih posrednikov v celotnih finančnih obveznostih podjetij (desno) v odstotkih

Vir: Banka Slovenije

Lastniška struktura podjetij se je v zadnjih letih spremenila, kar pa ni bistveno povečalo obsega kapitala. Delež tujega kapitala v lastniški strukturi podjetij se je povečal na skoraj četrtino. Država je 21-odstotni lastnik kapitala podjetij. Delež državnega lastništva ostaja velik tudi zaradi prenosa slabih terjatev bank na DUTB, ki spada v sektor države. Slovenski državni holding je uspel prodati 9 od 15 podjetij na seznamu privatizacije, sestavljenem v letu 2013. Za leto 2016 je načrtoval začetek prodajnih postopkov za dodatnih 25 podjetij, poteka razpisni postopek za prodajo delnic 13 podjetij. V lastniški strukturi kapitala podjetij se je od leta 2008 zmanjšal predvsem podjetniški kapital, kar je posledica neuspešnih menedžerskih prevzemov pred letom 2008 in tudi s tem povezana kapitalska izčrpanost slovenskih podjetij. Delež podjetniškega kapitala je leta 2010 padel na raven iz obdobja od 2001 do 2005, ko so bile razmere stabilnejše, do polletja 2016 pa se je še znižal na 31%.

Slika 1.17: Razmerje med dolžniškim in lastniškim financiranjem podjetij (levo) ter sektorska lastniška struktura podjetij in posojilodajalcev slovenskim podjetjem (desno) v odstotkih

Opomba: DFO oziroma druge finančne organizacije so nedenarne finančne institucije.

Vir: Banka Slovenije

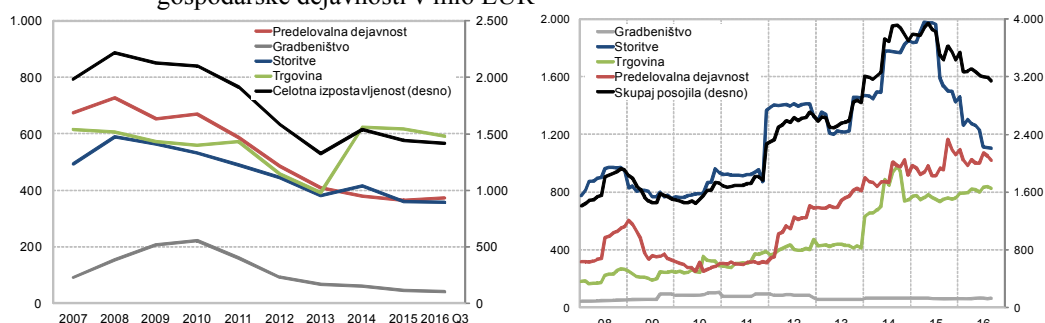
Razmerje med dolžniškim in lastniškim financiranjem podjetij je z okoli 110% primerljivo z mediano evroobmočja. Raven dolga podjetij glede na BDP je pod povprečjem evroobmočja. V Sloveniji zniževanje razmerja med dolžniškim in lastniškim financiranjem podjetij temelji na znižanju obveznosti in ne na povečanju kapitala. Za vzdržno dolgoročno investicijsko rast podjetij in ustrezno rast produktivnosti so potrebna tudi kapitalsko močna podjetja. Nekatera podjetja so še vedno pod pritiskom zadovoljive kapitalske ustreznosti pri povpraševanju po bančnih posojilih. Hkrati se podjetja v večinski tuji lasti v precejšnjem obsegu financirajo prek tujine. Več kot četrtina celotnih obveznosti podjetij je pridobljenih v tujini. Slovenske banke s tem izgubljajo določen del povpraševanja. Z nižjimi cenami poslovnih nepremičnin kot pred krizo so podjetja izgubila tudi del zavarovanj za posojila pri bankah, kar omejuje njihovo povpraševanje po bančnih posojilih.

Manjše povpraševanje po bančnih posojilih v bankah v Sloveniji zaradi spremenjene lastniške strukture gospodarstva

Analiza podatkov o izpostavljenosti slovenskih bank do podjetij, ki so v lasti tujcev, kaže, da je izpostavljenost bank do podjetij, ki so v več kot 50-odstotni lasti tujcev, z okoli 11-odstotnim deležem oziroma 1,4 mrd EUR razmeroma majhna. Izpostavljenost do vseh podjetij s tujim kapitalom, tudi tistih, ki so imela vsaj manjšinski delež tujcev, je prav tako majhna, okoli 15%. Izpostavljenost podjetij v večinski lasti tujcev do slovenskih bank se je od leta 2009 zmanjševala (izjema je leto 2014), vendar v zadnjih letih za manj kot pri podjetjih brez tujega lastništva. S tem se je delež izpostavljenosti do podjetij v večinski lasti v celotni zapostavljenosti bank do podjetij od leta 2013 povečeval. Razlog je v izrazitem krčenju posojil bank podjetjem, tudi zaradi prenosov na DUTB, in ne posledica povečanega financiranja podjetij, ki so v več kot 50-odstotni lasti tujcev, prek slovenskih bank. Tudi korelacija med spremembo izpostavljenosti bank do teh podjetij in spremembo lastniškega deleža tujcev v obdobju od leta 2013 do 2015 je z okoli -0,12 negativna. Opazovana so podjetja, ki se jim je v tem obdobju delež tujcev v lastništvu povečal nad 50%, s čimer je za odločanje o najemu posojila odgovoren tuji lastnik. Večina, okoli 70% izpostavljenosti bank do podjetij v večinski lasti tujcev, je bila konec leta 2015 do velikih podjetij in le slabi 4% te izpostavljenosti so bili v zamudi nad 90 dni.

Pri financiranju podjetij iz tujine naraščajo posojila prejeta od tujih podjetij, več kot 85% teh posojil pa je danih slovenskim podjetjem, ki so v večinski lasti tujcev. Med vsemi tujimi posojilodajalci slovenskim podjetjem se znižujejo posojila, prejeta od tujih bank in tujih mednarodnih institucij, povečujejo pa se posojila, prejeta od tujih podjetij. Slednja so se od konca leta 2011 povečala za 135% in septembra 2016 dosegla 2,7 mrd EUR. V sektorski strukturi dajalcev posojil slovenskim podjetjem se posledično delež tujcev povečuje in je junija 2016 že dosegel skoraj 30%, medtem ko se delež posojil od domačega bančnega sektorja zmanjšuje. Od leta 2008 se je zmanjšal za 24 odstotnih točk, na 38%. Največ posojil iz tujine prejema storitvene dejavnosti (prevladujejo dejavnosti promet in skladiščenje, strokovne in poslovne dejavnosti in poslovanje z nepremičninami), ki pa se jim od sredine leta 2015 ta vir financiranja znižuje. Dobrih 40% teh posojil je danih podjetjem iz storitvene dejavnosti, ki so v večinski lasti tujcev. Predelovalna dejavnost je od leta 2010, ko je prišlo do krčenja posojil pri slovenskih bankah (opazovana so podjetja v več kot 50-odstotni lasti tujcev), povečevala prejeta posojila iz tujine. Podobno se je zgodilo v dejavnosti trgovina, ki kljub prodaji tujcem ohranja zadolževanje pri slovenskih bankah.

Slika 1.18: Izpostavljenost domačih bank do podjetij, ki so v večinski lasti tujcev (levo), in posojila iz tujine podjetjem, ki so v večinski lasti tujcev (desno), glede na glavne gospodarske dejavnosti v mio EUR

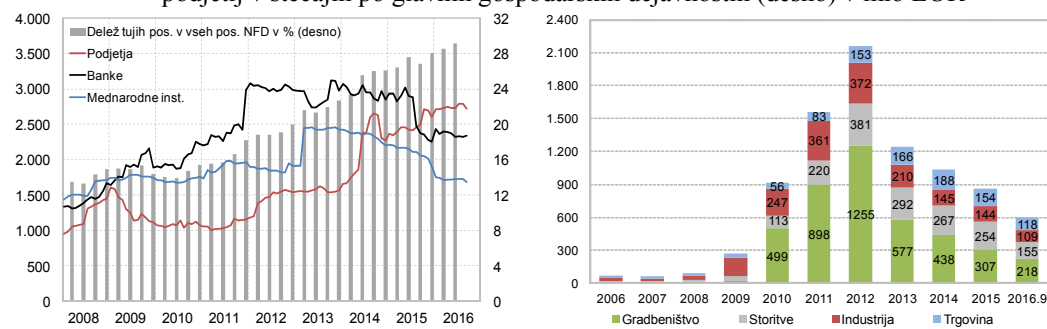
Opomba: Podatek o deležu tujega lastništva je letni podatek, ki je dosegljiv sredi leta za preteklo leto. Izpostavljenost za leto 2016 je zato narejena glede na lastništvo iz leta 2015.

Vir: Banka Slovenije

Čiščenje bančnih bilanc podjetij v stečaju je pričakovano in želeno, hkrati pa kaže na izpad povpraševanja po bančnih posojilih zaradi finančne krize in posledično premikov v strukturi gospodarstva. Podjetja, ki so šla v stečaj po letu 2009, so imela konec leta 2009 za 5 mrd EUR izpostavljenosti do domačih bank. Septembra 2016 je bila njihova izpostavljenost do domačega bančnega sistema le še okoli 600 mio EUR. Gospodarsko rast omogočajo predelovalna dejavnost in storitve, pomen gradbeništva pa je veliko manjši. Financiranje gradbenih podjetij se je po letu 2008 močno zmanjšalo. Leta 2009 so bile domače banke izpostavljene do gradbenih podjetij za 3,2 mrd EUR, septembra 2016 le še za dobro milijardo EUR (63-odstotno zmanjšanje). Leta 2012, ko je bila izpostavljenost še vedno večja od 3 mrd EUR, je bilo kar 39% te izpostavljenosti do gradbenih podjetij v stečaju, septembra 2016 je bil ta delež 19%.

Izpostavljenost slovenskih bank do predelovalne dejavnosti je bila leta 2009 skoraj 6,6 mrd EUR, septembra 2016 je padla na 3,4 mrd EUR (48-odstotno zmanjšanje). Do povečevanja domačih bančnih posojil predelovalni dejavnosti še vedno ne prihaja, kar je lahko posledica zadovoljivega obsega njihovih finančnih presežkov in finančnih virov, pridobljenih iz tujine, lahko tudi raven investiranja še ni dovolj velika, razlog pa je lahko tudi previdnost podjetij ali bank. Delež izpostavljenosti do podjetij v stečaju v predelovalni dejavnosti je bil največji leta 2012, ko je dosegel 6%. Izpad povpraševanja je bil v predelovalni dejavnosti v tem obdobju nominalno sicer izredno velik, vendar pa je bil delež izpostavljenosti do podjetij v stečaju bistveno manjši kot v gradbeništvu. Gradbeništvo se je moralo v Sloveniji ponovno vzpostaviti, vendar njegov pomen z vidika makroekonomske stabilnosti ne bi smel biti več tako velik kot v letih gospodarskega pregrevanja pred krizo.

Slika 1.19: Posojila podjetjem iz tujine glede na sektor tujca (levo) in izpostavljenost bank do podjetij v stečajih po glavnih gospodarskih dejavnostih (desno) v mio EUR

Vir: Banka Slovenije

2 Tveganja v bančnem sektorju

Tveganja v bančnem sektorju so se v preteklih pol leta dodatno zmanjšala z izjemo obrestnega tveganja in tendence možnega povečanja dohodkovnega tveganja. Pri kreditnem tveganju sta se opazno zmanjšala obseg in tudi delež nedonosnih terjatev. Skupaj z ugodnim vplivom makroekonomskega okolja na poslovanje in finančni položaj bančnih komitentov so se zniževali stroški oslabitev in rezervacij ter ugodno vplivali na porast dohodka. Struktura financiranja bank vedno bolj temelji na domačih in manj na grosističnih virih, vendar se zaradi krajšanja ročnosti virov zmanjšuje njihova stabilnost. Obrestno tveganje se ohranja na razmeroma visoki ravni s tendenco nadaljnjega zaostrovanja, predvsem zaradi podaljševanja povprečnega obdobja sprememb obrestnih mer pri naložbah. Odpiranje razkoraka med ročnostjo naložb in virov povečuje pomen ustrezne likvidnosti v bankah. Sekundarna likvidnost bank je visoka, z velikim deležem vrednostnih papirjev Republike Slovenije. Zaradi izboljševanja bonitetnih ocen države ti ne pomenijo večjega tveganja koncentracije.

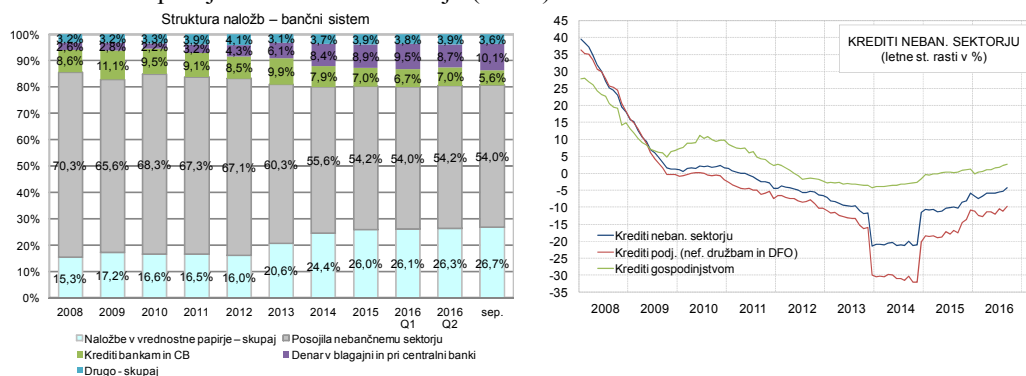
Večje tveganje za poslovanje bank izhaja iz vztrajanja okolja nizkih obrestnih mer, kar lahko ponovno poveča dohodkovno tveganje, zlasti ob nadaljevanju upadanja kreditiranja nebančnega sektorja in zapadanju bolj donosnih naložb v vrednostne papirje. Ob poslabšanju dobičkonosnosti bank, kar bi vplivalo na nižje možnosti generiranja notranjega kapitala, se tudi solventnostno tveganje lahko ponovno poveča.

2.1 Bilanca in naložbe bank

Spreminjanje naložbene strukture slovenskih bank se je v letu 2016 upočasnilo, vendar se struktura še ni stabilizirala. Banke še vedno velik del svojih naložb ohranjajo v najbolj likvidnih oblikah premoženja, vrednostnih papirjih in terjatvah do centralne banke. Delež posojil nebančnemu sektorju v bilančni vsoti se je do septembra 2016, s 54%, zmanjšal na primerljivo raven, kot je bila ob vstopu Slovenije v EU, torej pred začetkom hitre rasti bilanc bank. Krčenje posojil nebančnemu sektorju se sicer upočasnjuje, vendar predvsem zaradi rasti kreditiranja gospodinjstev, ki je v letu 2016 tudi na področju potrošniških posojil dobilo pospešek. Kreditiranje podjetij se še naprej krči, sicer nekoliko počasneje kot v preteklih letih, vendar se zaradi ohranjanja enakih omejitvenih dejavnikov na strani ponudbe in povpraševanja to stanje podaljšuje. Pomemben omejitveni dejavnik na strani ponudbe so zaveze, dane Evropski komisiji, glede zahtevanih donosnosti novih posojil podjetjem v bankah prejemnicah državne pomoči, ki so v okolju nizkih obrestnih mer postale nedosegljive. Pri povpraševanju je opazen pozitiven premik v smeri večjega deleža povpraševanja po posojilih za investicije na račun posojil za prestrukturiranje, kar izraža bolj zdravo strukturo povpraševanja podjetij. Kljub temu ni mogoče pričakovati obsega kreditiranja in povpraševanja kot v letih pred finančno krizo zaradi spremenjene strukture gospodarstva in modelov financiranja podjetij, ki bolj temeljijo na notranjih virih in virih zunaj slovenskih bank.

Naložbe bank v vrednostne papirje se v letu 2016 nominalno ohranjajo na ravni, doseženi na začetku leta, a se ob krčenju bilančne vsote njihov delež nadalje povečuje. Povečan delež naložb v vrednostne papirje v zadnjih treh letih je sicer predvsem posledica sanacije nekaterih bank konec leta 2013. Na povečanje obsega vrednostnih papirjev v bančnih bilancah je v zadnjih dveh letih vplivalo tudi prevrednotenje, saj so se po stabilizaciji razmer v bančnem sistemu cene vrednostnih papirjev RS in evropskih držav povišale. Med vrednostnimi papirji večino predstavljajo dolžniški vrednostni papirji, od tega največ vrednostni papirji RS.

Slika 2.1: Deleži najpomembnejših oblik naložb bank v bilančni vsoti (levo) in medletna rast posojil nebančnemu sektorju (desno) v odstotkih

Vir: Banka Slovenije

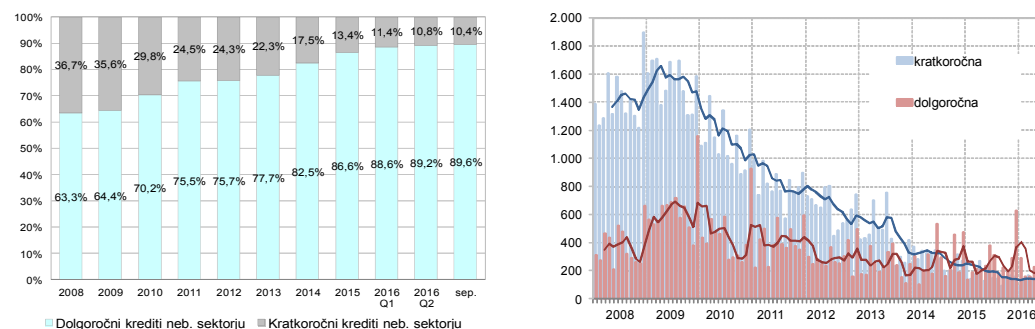
Krčenje kreditiranja nebančnega sektorja se je v letu 2016 upočasnilo. Medletno upadanje posojil nebančnemu sektorju v slovenskem bančnem sistemu je septembra 2016 znašalo $-4,3\%$, v primerjavi z $-5,9\%$ konec 2015. H krčenju posojilne aktivnosti je prispevalo tudi prenehanje Factor banke in Probanke v začetku leta; brez upoštevanja teh dveh bank bi medletno zmanjšanje posojil nebančnemu sektorju znašalo $-2,7\%$. Na krčenje celotne posojilne aktivnosti bank najbolj vpliva ohranjanje negativne dinamike rasti posojil podjetjem.

V letu 2016 se je nadaljevalo zniževanje posojil nefinančnim družbam. Zmanjšanje teh posojil je ob koncu tretjega četrtletja 2016 znašalo $9,7\%$ medletno, le eno odstotno točko manj kot konec 2015. Brez upoštevanja Factor in Probanke bi medletni padec znašal $7,2\%$. Kljub izboljševanju gospodarskih razmer in ugodnim razmeram, ki izvirajo iz sproščene denarne politike ter se izražajo v visokih presežnih rezervah bank, znižanju aktivnih obrestnih mer v zadnjih dveh letih in sproščanju kreditnih standardov, se kreditna aktivnost bank do podjetij ne krepi.

Kreditna aktivnost bank se zmanjšuje tako zaradi razlogov na strani ponudbe, kot na strani povpraševanja. K ponudbenim dejavnikom lahko štejemo ohranjanje kreditnih standardov na višjih ravneh, zaveze, ki so jih banke prejemnice države pomoči dale Evropski komisiji in katerih odprava bi učinkovala pozitivno na kreditiranje, ter regulatorne spremembe na svetovni ravni, ki prehodno bremenijo banke. Še pomembnejši so upočasnjevalni dejavniki na strani povpraševanja, zlasti spreminjanje strukture gospodarstva ter čedalje večje financiranje podjetij z notranjimi in nebančnimi viri. Podatki kažejo, da se večletno upadanje povpraševanja podjetij po posojilih nadaljuje (glej okvir 1). Zaradi presežka varčevanja nad investicijami pri podjetjih se bo razdolževanje gospodarstva verjetno nadaljevalo, ob nadaljnjem spreminjanju strukture gospodarstva in ob povečanju pomena drugih virov financiranja podjetij pa se zmanjšujejo možnosti, da bi se obseg kreditiranja bistveno povečal.

Z odobranjem predvsem dolgoročnih posojil se ročnostna struktura posojil podjetjem podaljšuje. Ob vztrajanju krčenja kratkoročnih posojil – ta se zmanjšujejo v stanjih in tudi v novodobrenih posojilih, medletno za okrog petino – in dejstvu, da imajo podjetja tudi razmeroma velik obseg vpoglednih dobroimetij pri bankah, se je v strukturi stanja posojil podjetjem močno povečal delež dolgoročnih posojil, ki je septembra znašal 86% .

Slika 2.2: Struktura ročnosti posojil nebančnemu sektorju (levo) in novoodobrena posojila nefinančnim družbam v mio EUR (desno)

Vir: Banka Slovenije

Posojila gospodinjstvom se postopoma povečujejo, njihova medletna rast je septembra dosegla 2,6%. Rast stanovanjskih posojil, ki je ohranila pozitivno rast v celotnem obdobju od nastanka krize, se je zvišala na 3,5%. Na postopno zviševanje te rasti vpliva nizka zadolženost gospodinjstev, nizke obrestne mere posojil in razmeroma ugodne cene nepremičnin ter tudi dejstvo, da se banke ob krčenju kreditiranja podjetij vse bolj osredotočajo na gospodinjstva. Po večletni negativni rasti potrošniških posojil je ta od aprila 2016 pozitivna in se še naprej povečuje, septembra na 3,2% medletno. K zviševanju rasti potrošniških posojil prispevata ugodnejše gospodarsko okolje in izboljševanje pogojev na trgu dela. Povečana poraba gospodinjstev za trajne dobrine, ki je lahko povezana tudi z rastjo stanovanjskega kreditiranja, se delno odraža tudi v povečanem povpraševanju po potrošniških posojilih.

Več let trajajoči procesi – tako na strani bančnih naložb, kot tudi na strani virov – imajo za posledico spremenjeno strukturo bančnih bilanc. V zadnjih letih se je v strukturi naložb povečal delež najbolj likvidnih oblik, na 10%. V vrednostnih papirjih imajo banke slabih 27% svojih aktiv, kar je nekaj odstotnih točk nad dolgoletnim povprečjem. Delež posojil nebančnemu sektorju je septembra znašal 54% in je za 5 odstotnih točk zaostajal za dolgoletnim povprečjem⁵. Vendar pa se je bistveno spremenila sektorska struktura posojil. Od vstopa Slovenije v EU v letu 2004 do septembra 2016 se je delež posojil nefinančnim družbam v posojilih nebančnemu sektorju zmanjšal za 24 odstotnih točk, na 39%, pri posojilih gospodinjstvom pa se je ta delež povečal za 19 odstotnih točk, na 44% posojil nebančnemu sektorju. Od oktobra 2015 posojila nefinančnim družbam znašajo manj kot posojila gospodinjstvom. Struktura naložb se je tako, gledano sektorsko, v tem delu spremenila bolj kot struktura virov bank⁶.

Okvir 1: Povpraševanje nefinančnih podjetij po posojilih

Anketa o povpraševanju podjetij po posojilih, ki jo Banka Slovenije v bankah in hranilnicah izvaja z letno frekvenco, kaže nadaljevanje tendence upadanja povpraševanja po bančnih posojilih. Po umirjanju večletnega trenda zmanjševanja povpraševanja je v letu 2015 poročano o ponovnem večjem znižanju, medletno za 11,5% in o nekoliko manjšem v prvi polovici 2016. Rezultati ankete so tako drugačni od rezultatov četrtnetne ankete ECB o povpraševanju in kreditnih standardih (Bank Lending Survey), ki že od leta 2014 navaja, da se povpraševanje podjetij v slovenskih bankah povečuje.

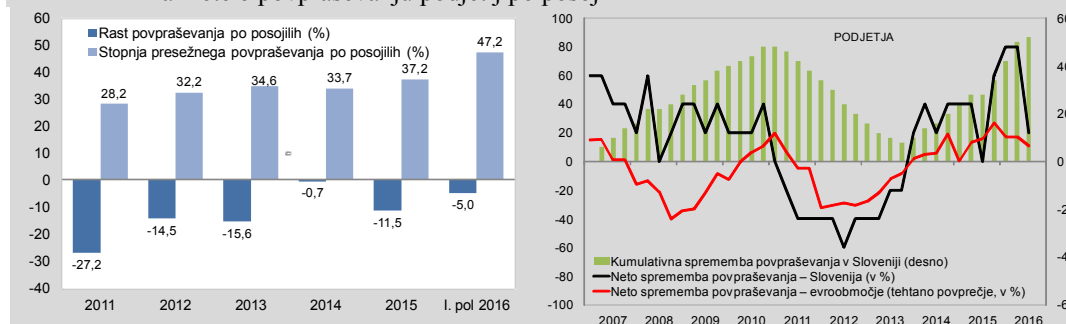
Razlike v trendu povpraševanja med anketama izhajajo iz razlik v vrsti poročenih podatkov. V BLS banke podajajo le kakovostne ocene o spremembi povpraševanja (in dejavnikih, ki nanje vplivajo), medtem ko v letni anketi Banke Slovenije poročajo vrednostni obseg povpraševanja podjetij, razčlenjen tudi po dejavnosti podjetij, vrstah posojil in razlogih za zavrnitev prošnji po posojilih.

Vrednostni obseg povpraševanja je lahko pri nekaterih, praviloma večjih bankah, pod vplivom manjšega povpraševanja posameznih večjih dolžnikov, ki so financiranje tekočih in investicijskih potreb zagotovile iz drugih zunanjih virov ali ustvarjenih notranjih rezerv, ki so jih omogočile povečana dobičkonosnost poslovanja ali vzpostavljene mreže financiranja novih lastnikov. Nasprotno, kvalitativna ocena bank o povečanem povpraševanju v BLS lahko pomeni povečano povpraševanje malih in srednjih podjetij, ki se izraža v večjem številu prošnji in le v manjši meri v vrednostnem obsegu povpraševanja. Tej domnevi pritrjuje tudi anketa o financiranju MSP, ki navajajo boljšo preskrbljenost te skupine podjetij z bančnimi posojili. Tudi anketa SURS o omejitvenih dejavnikih poslovanja težav s financiranjem ne postavlja več na prvo mesto, kot je bilo to v preteklosti.

⁵ Povprečje v obdobju 2000–2016 (sept.).

⁶ Če bi izvzeli obdobje obsežnega grosističnega financiranja bank v tujini, ko je bil delež vlog v bančnih virih nadpovprečno majhen, je delež vlog nebančnega sektorja ob koncu septembra 2016, znašal je 70% bilančne vsote, primerljiv s tistim v sredini leta 2003. Po drugi strani delež vlog gospodinjstev v vseh vlogah s 64% ne odstopa pomembno od dolgoročnega povprečja (62%), podobno pri podjetjih z 21% (18%). Podrobneje o financiranju je napisano v poglavju Tveganje financiranja bank in likvidnost.

Slika 2.3: Povpraševanje podjetij po posojilih na podlagi letne (levo) in četrtnetne (desno) ankete o povpraševanju podjetij po posojilih

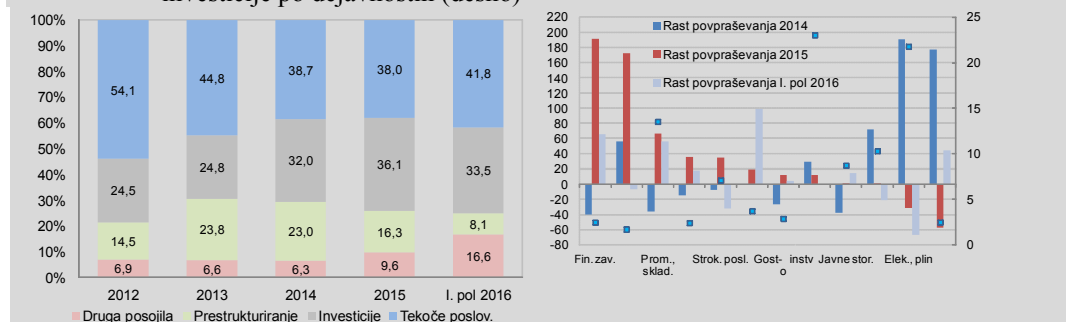

Vir: Banka Slovenije, ECB

Celotno povpraševanje nefinančnih podjetij po posojilih se je v letu 2015 povečalo pri osmih bankah od sedemnajstih bank, zajetih z anketo. V strukturi celotnega povpraševanja so te banke predstavljale 32-odstotni delež. Najvišja rast povpraševanja je bila pri hranilnicah, vendar je zaradi relativne majhnosti njihov vpliv na celoten obseg povpraševanja v bančnem sistemu majhen. V hranilnicah se je povečanje povpraševanja pokazalo v večji kreditni rasti in posledično v nižji stopnji presežnega povpraševanja.

V letu 2015 so se nadaljevale spremembe v strukturi povpraševanja podjetij po posojilih, nakazane že v letu 2014. Predvsem se je nadaljevalo močno upadanje povpraševanja po posojilih za prestrukturiranje, ki je v predhodnih letih v strukturi povpraševanja prevladovalo. Ob izboljševanju kakovosti kreditnega portfelja bank in oživljanja gospodarske aktivnosti ter večje aktivnosti podjetij na področju investiranja je v povpraševanju začel naraščati delež posojil za investicije. Na ravni celotnega bančnega sistema je bil sicer obseg povpraševanja po investicijskih posojilih rahlo manjši kot v letu prej, vendar je z izključitvijo le ene banke (ki ni med večjimi na trgu) agregatno povečanje povpraševanja za investicije doseglo 13%. V prvi polovici 2016 je po večletnem upadanju začelo naraščati tudi povpraševanje po posojilih za tekoče poslovanje, še bolj pa po skupini »drugih posojil«, pri katerih so banke navajale večinoma več namenov posojil ali namen ni bil posebej specificiran.

Slika 2.4: Struktura povpraševanja po posojilih (levo) in rast povpraševanja po posojilih za investicije po dejavnostih (desno)

Vir: Banka Slovenije

Povpraševanje po posojilih za investicije se je v letu 2015 večalo v večini dejavnosti in večini bank. Dejavnosti, v katerih se je večalo po investicijskih posojilih, so predstavljale tri četrtine celotnega obsega tega povpraševanja, pri čemer po manjšem povpraševanju izstopa le elektrika, plin in voda, ki sicer spada med panoge z velikim povpraševanjem in nizko stopnjo zavrženih posojil.⁷

Z nadaljnjim zmanjševanjem povpraševanja se je nadaljevalo tudi naraščanje presežnega povpraševanja, to je tistega dela povpraševanja, ki se ni zaključilo z odobritvijo posojila. V letu 2015 je stopnja presežnega povpraševanja⁸ dosegla 37,2%, za 3,5 odstotne točke več kot v letu

⁷ Velik obseg povpraševanja v tej panogi je v večji meri kot v drugih panogah pokazatelj hkratnega povpraševanja pri večjem številu bank.

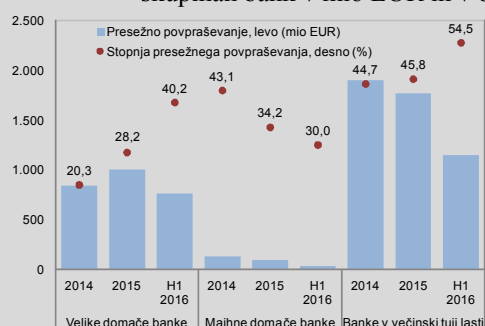
⁸ Presežno povpraševanje je izračunano kot razlika med obsegom povpraševanja in obsegom novoodobrenih posojil. Stopnja presežnega povpraševanja je izračunana kot razmerje med presežnim povpraševanjem in obsegom povpraševanja, izraženo v odstotkih.

2014. Povečanje se je nadaljevalo tudi v prvi polovici 2016, medletno za 3 odstotne točke. Višja stopnja presežnega povpraševanja v prvem polletju je sezonska (tudi v prejšnjih anketah je polletna stopnja odstopala navzgor od pozneje poročane letne stopnje).

Tako kot v preteklih anketah je bila tudi v letih 2015 in 2016 najvišja stopnja presežnega povpraševanja pri bankah v večinski tuji lasti, s povišanjem stopnje pa tokrat izstopajo velike domače banke. V teh je stopnja v letu 2015 dosegla 28%, predvsem zaradi povečanega povpraševanja in stopnje presežnega povpraševanja po posojilih za investicije, ki se je v tej skupini bank najbolj izrazito povečalo. Pri bankah v večinski tuji lasti je bilo zavrnjenih 46% povpraševanja, podobno kot v letu pred tem. Nasprotno se je stopnja presežnega povpraševanja dodatno znižala v majhnih domačih bankah in hranilnicah. Še zlasti pri hranilnicah je bilo v letih 2015 in 2016 opazno močnejše povečanje povpraševanja, ki so mu novoodobrena posojila v veliki meri sledila. Pri vseh skupinah bank so stopnje sezonsko višje v prvem polletju 2016.

Presežno povpraševanje je največje pri posojilih za investicije, ki zaradi višjih zahtevanih zneskov posojil in praviloma daljših ročnosti za banke pomenijo večje tveganje.

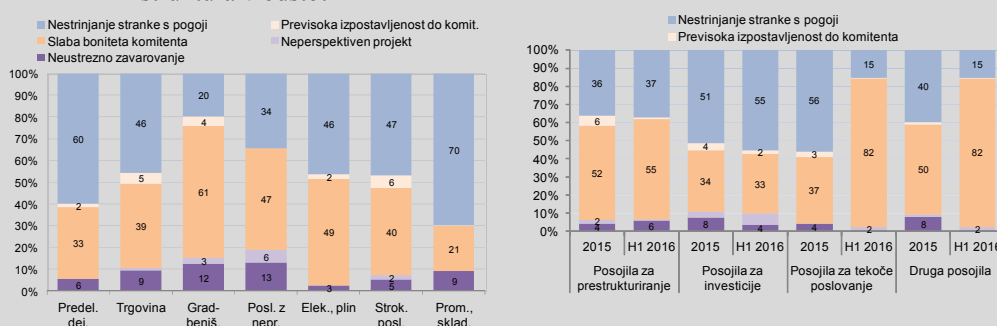
Slika 2.5: Presežno povpraševanje po posojilih in stopnja presežnega povpraševanja po skupinah bank v mio EUR in v odstotkih povpraševanja

Vir: Banka Slovenije

Vzroki za zavrnitev povpraševanja so največkrat slaba boniteta komitenta in nestrinjanje stranke s pogoji bank. Razlogi so različni glede na vrsto posojila, pri čemer pri posojilih za prestrukturiranje prevladuje slaba boniteta komitenta. Nestrinjanje stranke s pogoji, ki prevladuje med razlogi za neskladenje pogodbe pri investicijskih posojilih, pa nakazuje razmeroma močnejšo pozicijo teh komitentov zaradi alternativnih možnosti financiranja zunaj bančnega sistema. Pri tem je v zanimljivo majhnem deležu razlogov zavrnitve naveden »neperspektiven projekt«, glede na naravo posojila največ pri posojilih za investicije, vendar razmeroma nizko glede na druge razloge. Največ nestrinjanja strank s pogoji bank je v predelovalni dejavnosti, s 60-odstotnim deležem v zavrnjenih posojilih, razmeroma visoko tudi v dejavnostih prometa, trgovine in nekaterih storitvenih dejavnostih. Pri iskanju možnosti naložb tudi v okviru povečanega kreditiranja podjetij je segment posojil za investicije največji izziv za banke, predvsem z vidika njihove večje tveganosti, vendar tudi izgube dohodka ob izgubi kreditno sposobnega komitenta.

Slika 2.6: Razlogi za zavračanje posojil po vrstah posojil (desno) in po dejavnostih (levo), struktura v odstotkih

Opomba: Iz prikaza so izločeni razlogi »drugo«.

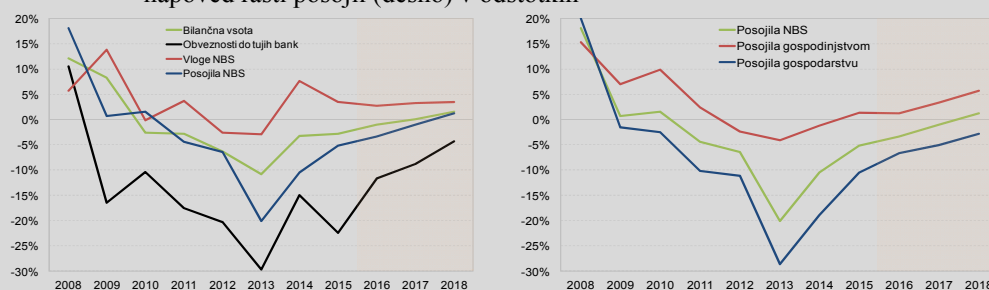
Vir: Banka Slovenije

Okvir 2: Napovedi poslovanja bank v letih 2016–2018

Okvir predstavlja napovedi glavnih kategorij bilance stanja bank v obdobju prihodnjih dveh do treh let in so v nadaljevanju primerjane z napovedmi bank, ki jih te poročajo v okviru načrtov financiranja. Napovedi so del makro stresnih testov, ki jih Banka Slovenije izvaja vsako leto ter so eno ključnih orodij za presojanje stabilnosti bančnega sistema v srednjeročnem obdobju in pomemben kazalnik makrobonitetne politike v prihodnjih letih.

Na podlagi napovedi Banke Slovenije se krčenje obsega poslovanja bank upočasnjuje, vendar bo rast bilančne vsote v letu 2016 še negativna. Šibko rast bo bilančna vsota po pričakovanjih Banke Slovenije dosegla šele v letu 2018. Spreminjanje strukture gospodarstva in nenaklonjenost prevzemanju tveganj, tako na strani bank kot tudi komitentov, bo ohranjalo negativno rast posojil nebančnemu sektorju tudi v letu 2017, predvsem pri kreditiranju podjetij. Negotovost ostaja pomemben dejavnik kot posledica finančne krize, brezposelnosti, nestabilnega in rigidnega poslovnega okolja ter geopolitičnih nestabilnosti. Banke prilagajajo poslovne modele in se bolj usmerjajo na segment gospodinjstev. Največja posamična postavka aktive postajajo naložbe v vrednostne papirje. Spreminjanje strukture aktive spreminja tudi strukturo tveganj, ki so jim banke izpostavljene. Kreditno tveganje ostaja pomembno, povečujeta pa se pomen tveganja ročne neusklajenosti aktive in pasive ter pomen obrestnega in tržnega tveganja.

Slika 2.7: Napoved medletnih rasti glavnih kategorij bilance stanja (levo) ter sektorska napoved rasti posojil (desno) v odstotkih

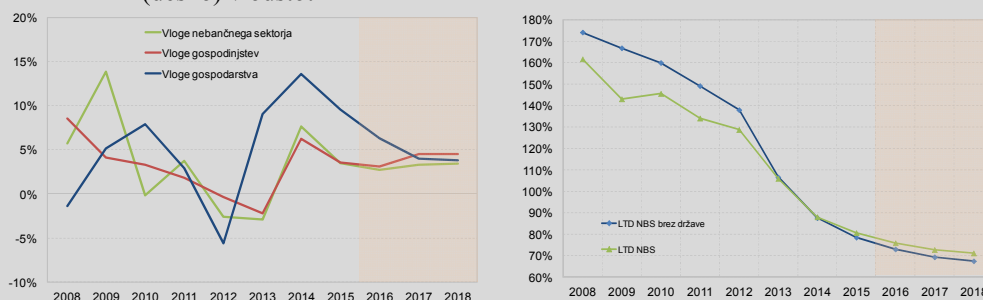

Vir: Banka Slovenije

Na pasivi banke nadomeščajo dražje vire financiranja s cenejšimi, predvsem vpoglednimi vlogami. Dokler bodo obrestne mere ostale izrazito nizke, povečevanje deleža vpoglednih vlog bankam kratkoročno prinaša pozitivne učinke nižjih obrestnih odhodkov, vendar lahko to v strukturo virov vnaša dodatno nestabilnost. Delež vpoglednih vlog NBS je pri 43% bilančne vsote bančnega sistema zgodovinsko visok, vendar se bo glede na pričakovanja ohranjanja nizkih obrestnih mer še povečeval, tako zaradi prirasta novih vlog kot tudi zaradi prehajanja vezanih vlog med vpogledne vloge. Vpogledne vloge imajo v normalnih razmerah zelo ugodno razmerje med stroškom vira financiranja in njegovo stabilnostjo. Medtem ko v okolju negativnih obrestnih mer medbančnega trga ničelna spodnja meja za obrestne mere komitentov pomeni, da postajajo vpogledne vloge eden dražjih virov financiranja na tem segmentu ročnosti, hkrati pa lahko manj stabilen, kot ocenjujejo banke na podlagi preteklih podatkov. Pokritost vpoglednih vlog z likvidnimi naložbami se zmanjšuje⁹. Zato se kaže nujnost prilagajanja poslovnih politik bank v smislu iskanja ravnotežja med stabilnostjo in donosnostjo ter ohranjanja zadostnih kapitalskih in likvidnostnih blažilnikov. Rast vlog nebančnega sektorja na ravni 3% v naslednjih dveh letih ob šibkem okrevanju kreditiranja pomeni, da se bo razmerje med posojili in vlogami nebančnega sektorja še nekoliko znižalo, do leta 2018 na raven 70%.

⁹ Pokritost vpoglednih vlog z najbolj likvidnimi naložbami s preostalo zapadlostjo do 30 dni se je v letu 2016 znižala za 15 odstotnih točk, na 109%, oziroma s preostalo zapadlostjo do 180 dni za 18 odstotnih točk, na 122%. Pokritost vpoglednih vlog s sekundarno likvidnostjo, to je vrednostnimi papirji Republike Slovenije in tujimi tržnimi vrednostnimi papirji bonitete najmanj BBB, se je v letu 2016 znižala za 5 odstotnih točk, na 44%.

Slika 2.8: Napoved rasti vlog po sektorjih (levo) ter gibanja razmerja med posojili in vlogami (desno) v odstotkih

Vir: Banka Slovenije

Kljub dobrim poslovnim rezultatom v letu 2016 vprašanje dolgoročne vzdržnosti poslovnih modelov bank ostaja. Vztrajanje okolja nizkih/negativnih obrestnih mer otežuje poslovanje bank, pri čemer se banke na nastale razmere odzivajo predvsem s kratkoročnimi strategijami optimizacije stroškov (stroškov financiranja, operativnih stroškov in stroškov oslabitev), ki pa dolgoročno niso nujno vzdržne. Kombinacija krčenja obsega poslovanja in zniževanja obrestnih mer zmanjšuje sposobnost generiranja dohodka bank. Zato ni pričakovati, da bi lahko banke ravni dobička, ki bo dosežen v letošnjem letu, vzdrževale v prihodnjih letih. Banke se bodo sicer bolj osredotočale na produkte, ki prinašajo neto neobrestne prihodke, vendar so tudi ti pogojeni z rastjo obsega poslovanja. Manjša pričakovanja glede višine bruto dohodka v letih 2017 in 2018 pomenijo manjšo absorpcijsko sposobnost bank za pokrivanje izgub iz kreditnega tveganja. Zato bo pri oblikovanju oslabitev nujno pravočasno zaznavanje potreb po oblikovanju dodatnih oslabitev. Problem strukturno nizke donosnosti in dohodkovno tveganje ostajata eno ključnih tveganj, s katerim se bodo banke ukvarjale v prihodnjem srednjeročnem obdobju.

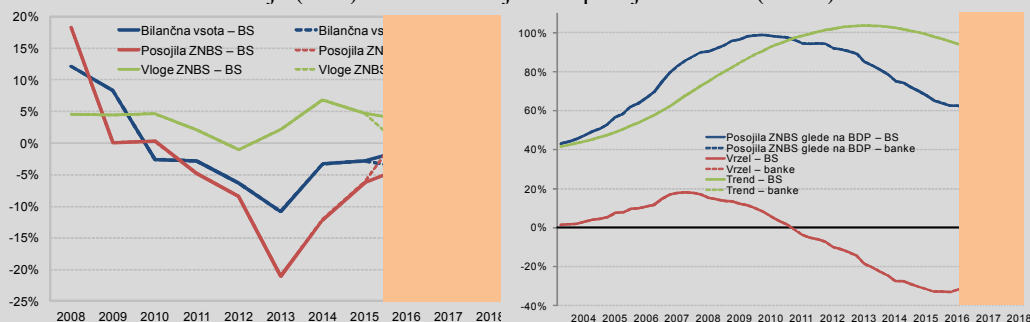
Kreditni parametri se bodo izboljšali, vendar dokler stopnja neplačila presega rast obsega poslovanja, se bo delež nedonosnih terjatev brez upoštevanja mitigacijskih ukrepov povečeval. Z mitigacijskimi ukrepi, to je prehodi neplačnikov nazaj med plačnike, odprodajami in odpisi nedonosnih terjatev, bodo banke po pričakovanjih Banke Slovenije nevtralizirale prirast novih nedonosnih terjatev, zato bo delež nedonosnih terjatev v prihodnje ostal stabilen oziroma se bo še nekoliko zmanjšal v primeru večjih prodaj. Vendar je pomembno, da je pozornost namenjena predvsem povečanju prehoda neplačnikov nazaj med plačnike, kar ohranja obseg poslovanja bank in osnovo za generiranje dohodkov. Tako se ohranjata tudi obseg finančnega posredništva in sposobnost stabilnega gospodarskega okrevanja.

Bančni sistem kot celota dosega zadovoljivo kapitalsko ustreznost. Kapitalska ustreznost se bo še okrepila z zadržanimi dobički. Bančni sistem ima tudi zadostno kapitalsko ustreznost za dokončno razrešitev nedonosnih terjatev, vendar je kapital med bankami neenakomerno porazdeljen. Obstoj trga nedonosnih terjatev med bankami bi lahko prispeval k hitrejši razrešitvi in izboljšanju kakovosti kreditnega portfelja. Kljub visoki kapitalski ustreznosti sistema bi se lahko posamezne banke v neugodnih okoliščinah soočile s primanjkljajem kapitala. Zato je pomembno zadržanje dobičkov v kapitalu, če ni zagotovljeno izpolnjevanje bonitetnih zahtev v prihodnjem srednjeročnem obdobju 2 do 3 let, ob upoštevanju prihajajočih regulatornih zahtev (MSRP9, MREL).

Banke so v primerjavi z napovedmi Banke Slovenije bolj optimistične pri napovedih posojil in bolj pesimistične glede dinamike vlog. Banke svoje napovedi poročajo v okviru načrtov financiranja. V zadnji obstoječi različici so banke na podlagi podatkov do konca leta 2015 poročale napovedi do leta 2018. V spodnji sliki so te napovedi primerjane s projekcijami Banke Slovenije, katerih presečni datum je junij 2016. Banke napovedujejo podobno dinamiko bilančne vsote kot Banka Slovenije. Ta naj bi pozitivno rast dosegla v letu 2017 in se še dodatno okrepila leto pozneje. Kljub tej podobnosti se napovedi glavnih kategorij na aktivih in pasivah precej razlikujejo. Banke pričakujejo razmeroma visoko pozitivno rast posojil zasebnemu nebančnemu sektorju že v letu 2016. Glede na trenutno medletno dinamiko posojil, ki znaša $-3,1\%$, je to malo verjetno. Na drugi strani so banke precej bolj pesimistične glede obsega vlog. Pričakujejo krčenje vlog zasebnega nebančnega sektorja v letih 2016 in 2017 ter šibko rast leto pozneje. Septembra 2016 je rast vlog tega sektorja znašala 6% . Razkorak v napovedih posojil in vlog vodi do razlik tudi pri drugih postavkah aktive in pasive. Na strani naložb banke napovedujejo umikanje iz vrednostnih papirjev in večji fokus na osnovno bančništvo, predvsem na financiranje malih in

srednje velikih podjetij. Na pasivi so v primerjavi z BS precej bolj optimistične glede pridobivanja grosističnih virov financiranja.

Slika 2.9: Primerjava napovedi Banke Slovenije z napovedmi bank za ključne kategorije bilance stanja (levo) ter za razmerje med posojili in BDP (desno) v odstotkih

Opomba: Trend je ocenjen z rekurzivnim filtrom HP. Vrzel je razlika med dejanskim razmerjem med posojili in BDP ter ocenjenim dolgoročnim trendom.

Vir: Banka Slovenije

Vrzel v razmerju med krediti in BDP bo ostala negativna do leta 2018. Zgornja desna slika prikazuje vrzel, ki je izračunana kot razlika med razmerjem posojil zasebnemu nebančnemu sektorju in BDP ter dolgoročnim trendom¹⁰. Serije so podaljšane z napovedmi do leta 2018, pri čemer se za posojila upoštevajo napovedi Banke Slovenije in tudi napovedi bank. Dinamika vrzeli se v zadnjem obdobju sicer obrača, ampak bo ob napovedanem gibanju posojil ostala močno negativna do leta 2018. Vrzel v razmerju med krediti in BDP je eden od ključnih kazalnikov za sprožitev proticikličnega kapitalnega blažilnika. Pričakovane negativne vrednosti nakazujejo, da vsaj še nekaj let ne bo potrebe po pozitivnih vrednostih kapitalnega blažilnika. Ob tem je treba opozoriti, da je to le eden od nabora kazalnikov, ki jih BS spremlja za določitev vrednosti proticikličnega kapitalnega blažilnika.

2.2 Kreditno tveganje

Povzetek

Aktivnosti bank za zmanjšanje kreditnega tveganja se kažejo v vedno manjšem deležu nedonosnih terjatev, k čemur so v letu 2016 banke pristopile še aktivnejše. Aktivnosti se kažejo z uspešnejšim prestrukturiranjem terjatev, merjenim kot ponovni pojav zamujanja nad 90 dni, povečanim obsegom odpisov, unovčenih zavarovanj ter z odprodajo slabega portfelja investitorjem. Skupaj z vplivom zaključenega procesa likvidacije Factor banke in Probanke ter pripojitvijo teh na DUTB je delež terjatev v zamudi nad 90 dni zmanjšan na 6,4% septembra 2016, po širši definiciji Evropskega bančnega organa je delež NPE padel na 9,1% septembra 2016 in prav tako kaže tendenco zniževanja. Izboljšanje kakovosti portfelja se kaže zlasti v gradbeni dejavnosti, ki mu z uspešnejšim prestrukturiranjem terjatev sledi tudi trgovina. V letu 2016 se je povečala tudi pokritost z oslabitvami in rezervacijami, kjer Slovenija po stopnji pokritosti z oslabitvami in rezervacijami seže v vrh evroobmočja. Zmanjšal se je delež neoslabljenih terjatev v zamudi nad 90 dni v razmerju na kapital. Kljub izboljšanju kreditnega portfelja so nedonosne terjatve še vedno tveganje v kombinaciji z nizko bančno dobičkonosnostjo in nadaljnjega krčenja kreditiranja, ki pomeni tudi manjši pritek novih terjatev v boljše bonitetne skupine. Kljub prehajanju že obstoječih slabih terjatev v boljše bonitetne skupine se zaradi krčenja obsega poslovanja lahko ponovno poveča tveganje za zdravo poslovanje bank.

Kakovost kreditnih portfeljev bank in hranilnic

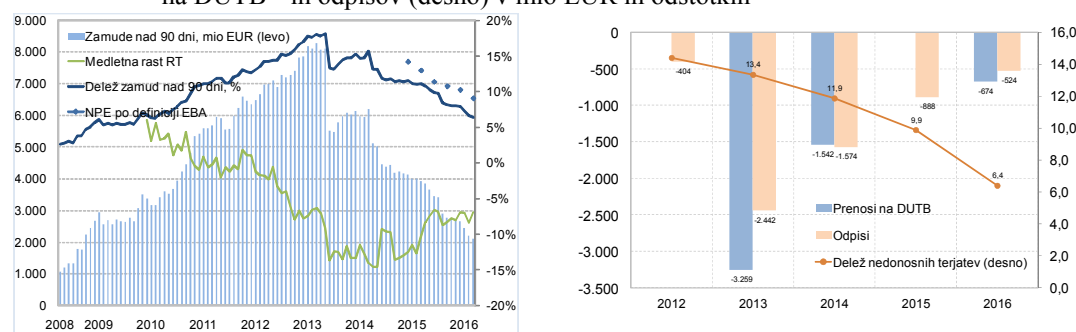
V letu 2016 se je nadaljevalo izboljševanje kakovosti kreditnega portfelja bank. Leto je zaznamoval aktivnejši pristop k reševanju bančnega sistema. Februarja se je z odvzemom licenc za poslovanje zaključil postopek nadzorovane likvidacije Factor banke in Probanke. Ob pripojitvi k DUTB so se terjatve v zamudi nad 90 dni znižale za 0,5 mrd EUR, kar je imelo ključen pomen v izboljšanju portfelja v prvem četrtletju. Poleg tega so se aktivnosti bank za zmanjšanje kreditnega

¹⁰ Dolgoročni trend je ocenjen s filtrom Hodrick-Prescott z lambda parametrom 400.000. Gre za rekurzivno oceno, ki v vsakem obdobju upošteva samo podatke, ki so na voljo do takrat.

tveganja s prestrukturiranjem, povečanim obsegom odpisov slabih terjatev, odprodajo slabega dela portfelja kazale v vedno manjšem deležu nedonosnih terjatev. V letu 2016 je prišlo tudi do večje konsolidacije bančnega sistema, saj se je k NKBM, zdaj banki v večinski tuji lasti, s septembrom 2016 pripojila PBS.

Delež terjatev v zamudi nad 90 dni se je v letu 2016 močno zmanjšal in je septembra predstavljal 6,4% razvrščenih terjatev. Od začetka sanacije bančnega sistema novembra 2013 se je delež zmanjšal za 11,7 odstotne točke, kar pozitivno signalizira manjše obremenitve bilanc bank s terjatvami v zamudi nad 90 dni. Obseg terjatev v zamudi nad 90 dni je z 2,1 mrd EUR septembra predstavljal 5,3% BDP, v primerjavi z 22,8-odstotnim deležem novembra 2013. Glede na prehodne matrike so terjatve pri bankah v precej večjem obsegu kot v preteklih letih prehajale iz slabših v boljše bonitetne razrede, pri čemer je bilo prebivalstvo pri prehajanju izjema¹¹. Ob pričakovani nadaljnji gospodarski rasti se lahko pričakuje nadaljevanje izboljševanja portfeljev bank.

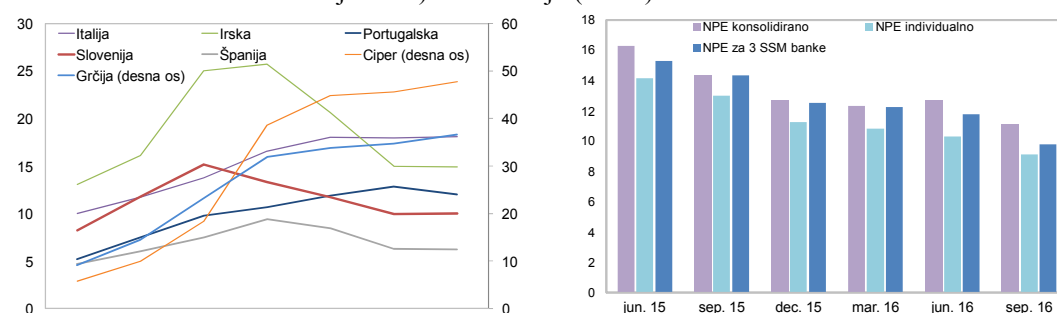
Slika 2.10: Rast razvrščenih terjatev in terjatev v zamudi nad 90 dni (levo) ter obseg prenosov na DUTB¹² in odpisov (desno) v mio EUR in odstotkih

Vir: Banka Slovenije

Kakovost portfelja v slovenskem bančnem sistemu, merjena z deležem slabih terjatev, je še vedno med slabšimi v evroobmočju, vendar z opazno tendenco izboljševanja. Z upoštevanjem podatkov Mednarodnega denarnega sklada¹³ (MDS), ki zagotavljajo daljše časovne vrste od drugih virov, je v šestih državah evroobmočja delež nedonosnih terjatev večji kot v Sloveniji. Le v treh med njimi se kakovost portfelja v zadnjih letih izboljšuje.

Slika 2.11: Delež NPL (v skladu z definicijo IMF) v terjatvah po državah (levo) in NPE (v skladu z definicijo EBA) za Slovenijo (desno) v odstotkih

Vir: Mednarodni denarni sklad, Banka Slovenije

Večje kreditno tveganje in slabši položaj med državami EMU¹⁴ kažejo podatki po metodologiji evropskega bančnega organa (EBA). Ob širšem zajemu nedonosne izpostavljenosti kažejo kazalniki po definiciji EBA¹⁵ prav tako zmanjšanje tveganosti

¹¹ Anketa Banke Slovenije, marec 2016.

¹² Na DUTB so bile prenesene tudi donosne terjatve povezanih oseb s komitenti slabih terjatev.

¹³ Podatke so posredovali nacionalni nadzorniki. Kot NPL se poročajo posojila ali širše definirane terjatve, ki so v zamudi nad 90 dni. Poleg teh se zajemajo tudi terjatve, v katerih se plačilo obresti v časovnici 90 dni pripoji glavnici, refinancira ali se podaljša rok odplačila. Dodatno se poročajo kot NPL terjatve, ki ne zamujajo nad 90 dni, kažejo pa mehke znake nedonosnih terjatev po definiciji nacionalnega nadzornika, kot je denimo začetek stečaja. Za vsa obdobja prikaza so vzete članice evroobmočja glede na članstvo leta 2015, kar predstavlja 19 držav.

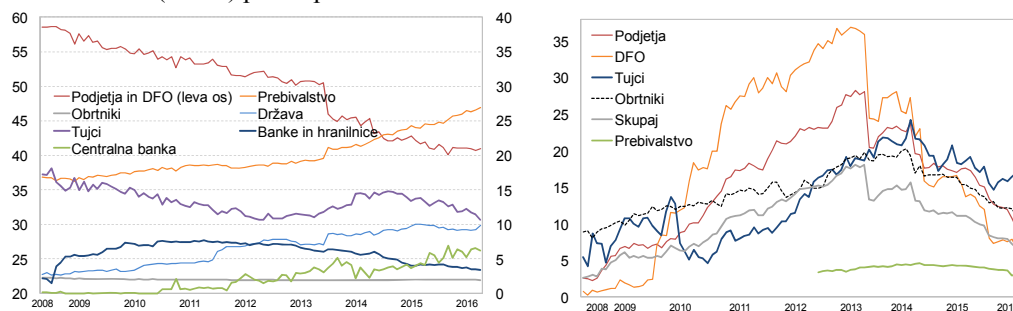
¹⁴ EBA in drugi organi ECB v mednarodnih primerjavah pogosto prikazujejo Slovenijo le z bankami SSM (le 3 največje banke), kar jo uvrsti opazno višje na lestvici držav EMU.

¹⁵ EBA je zaradi preglednosti nedonosne izpostavljenosti znotraj EU določila poenoteno definicijo nedonosnih izpostavljenosti. Definicija je širša od zdaj objavljenih definicij terjatev v zamudi nad 90 dni, saj vključuje tudi

kreditnega portfelja bank. Te so septembra 2016 obsegale 3,7 mrd EUR oziroma 9,1% celotne izpostavljenosti bank. Medletno znižanje v višini 1,7 mrd EUR je posledica znižanja kreditov in drugih finančnih instrumentov, pri čemer so se prestrukturirane terjatve znižale za 0,7 mrd EUR.

Primerjave z drugimi državami evroobmočja po metodologiji EBA so mogoče le na konsolidirani ravni. Pri tem se upošteva tudi izpostavljenost bank s sedežem v Sloveniji in hčerinskim poslovanjem v tujini. V primeru slovenskega bančnega sistema je to predvsem povečanje za izpostavljenosti do držav JV Evrope. Hkrati so te banke tudi najbolj izpostavljene do prej omenjene skupine držav. V primerjavi Slovenije z drugimi državami evroobmočja po metodologiji EBA je Slovenija umeščena enako kot v primerjavah pri MDS, le na nekoliko višji ravni.¹⁶

Slika 2.12: Struktura razvrščenih terjatvah (RT) bank (levo) in delež zamud nad 90 dni v RT (desno) po skupinah komitentov

Vir: Banka Slovenije

Pretežni del terjatev v zamudi nad 90 dni pri bankah so še vedno terjatve do nefinančnih podjetij, vendar sta se obseg in tudi delež terjatev znotraj sektorja zmanjšala na raven leta 2010. Hkrati so aktivna podjetja v zadnjih letih približala zadolženost na raven pred krizo, kar nakazuje, da se težave aktivnim podjetjem z odplačevanjem dolga zmanjšujejo. Delež terjatev v zamudi nad 90 dni v sektorju podjetij od tretjega četrletja leta 2014 vseskozi upada, v letu 2016 pa se je bistveno zmanjšal ob dveh prelomih, prvič ob pripojitvi Factor banke in Probanke na DUTB februarja 2016 in drugič v tretjem četrletju 2016 z odprodajo dela portfelja bank investitorjem. Septembra 2016 so imela nefinančna podjetja 1,2 mrd EUR terjatev v zamudi nad 90 dni, kar je pomenilo 9,2% terjatev v tem sektorju.

Z odprodajo dela portfelja se je obseg terjatev v zamudi nad 90 dni pri sektorju gospodinjstva v letu 2016 zmanjšal za 28%. Tako so terjatve v zamudi nad 90 dni v višini 250 mio EUR predstavljale 2,8% terjatev tega sektorja. S tem je obremenjenost sektorja gospodinjstva, ki je bil že sicer v celotnem obdobju finančne krize najmanj problematičen sektor kreditnega portfelja bank, postala nižja, kakor je bila ob začetku poročanja leta 2013, ko je delež predstavljal 3,4% portfelja.

Izpostavljenost do nerezidentov je septembra 2016 predstavljala 11% kreditnega portfelja bank, pri čemer se je ta portfelj v letu 2016 skrčil za 1,2 mrd EUR. Zmanjševanje terjatev v zamudi nad 90 dni je bilo počasnejše od zniževanja izpostavljenosti do nerezidentov, zato kljub majhnemu obsegu terjatev nad 90 dni sektor po deležu ostaja najbolj obremenjen s terjatvami v zamudi nad 90 dni. Medtem ko so v letu 2015 predvsem velike domače banke zmanjševale terjatve v zamudi nad 90 dni do tujcev, je v letu 2016 največ prispevala izključitev tovrstnih terjatev pri Probanki in Faktor banki. Septembra 2016 je bil obseg terjatev do tujcev v zamudi nad 90 dni 577

izpostavljenosti, ki ustrezajo merilu majhne verjetnosti plačila. Tako po metodologiji sem spada tudi del prestrukturiranih terjatev oziroma terjatev, pri katerih je prišlo do spremembe v pogojih odplačevanja zaradi finančnih težav komitentov. Pri tem se vzpostavi tudi opazovalno obdobje prestrukturirane terjatve, ki pomeni, da se ta terjatve obdrži med nedonosnimi tudi določen čas po začetku rednega odplačevanja.

Poleg razširitve zajetja nedonosnih terjatev, predvsem s prestrukturiranimi terjatvami, je širši tudi imenovalec kazalnika, saj poleg obstoječih finančnih sredstev, merjenih po metodi odplačne vrednosti (kreditov in dolžniških vrednostnih papirjev), in zunajbilance zajema tudi finančna sredstva, razpoložljiva za prodajo, finančna sredstva, merjena po pošteni vrednosti, in odobrene nečrpane kredite. Glede na podatke, razpoložljive na 30. 9. 2016, to pomeni razširitev zdaj obravnavanega števca terjatev v zamudi nad 90 dni v višini 2,1 mrd EUR na EBA definicijo nedonosne izpostavljenosti v višini 3,7 mrd EUR.

¹⁶ Vir podatkov je ECB, baza CBD (consolidated banking data). Za druge države so na voljo le podatki na konsolidirani osnovi. Pri Sloveniji so v tej bazi vključene le poročevalke Finrep: sistemsko pomembne banke in manj pomembne, če poročajo na konsolidirani osnovi (izključene so, na primer, hranilnice in Gorenjska banka).

mio EUR oziroma 16,5% razvrščenih terjatev v sektorju. V strukturi terjatev v zamudi nad 90 dni imajo terjatve do tujcev 27-odstotni delež.

Razvrščene terjatve v zamudi nad 90 dni nefinančnih podjetij

Pretežni del terjatev v zamudi nad 90 dni predstavljajo zamude nad 90 dni pri MSP, oktobra je ta delež znašal 41%, kar pomeni, da je ta segment podjetij še vedno močno breme za bančne bilance. Vendar pa so se v letu 2016 pri zmanjševanju terjatev v zamudi nad 90 dni do nefinančnih podjetij prvič od začetka finančne krize opazneje zmanjšale tudi terjatve v zamudi nad 90 dni do MSP. Samo v tretjem četrtletju so se terjatve do MSP zmanjšale za 314 mio EUR na 867 mio EUR. Tako prvič po začetku leta 2011 terjatve v zamudi nad 90 dni na tem segmentu podjetij predstavljajo 15,9%. Na manjšanje deleža pri terjativah do velikih podjetij so v letu 2015 vplivale tudi prodaje lastništev podjetij v okviru sporazumov MRA in odprodaje dela portfelja investitorjem. Septembra 2016 so terjatve v zamudi nad 90 dni predstavljale 4% razvrščenih terjatev do velikih podjetij.

Prehodne matrike strukture kakovosti kreditnega portfelja kažejo večje izboljšanje kakovosti portfelja malih in srednjih podjetij. Dinamika prehodov med bonitetnimi razredi je analizirana s prehodnimi matrikami, ki so ločeno izračunane za MSP in velika podjetja, na podlagi števila prehodov podjetij. Med seboj je primerjana dinamika prehodov v enoletnem obdobju do septembra leta 2015 in septembra leta 2016. Prerazvrščanje podjetij v nižje bonitetne razrede se umirja pri MSP, pri obeh skupinah podjetij pa rastejo prehodi v višje bonitetne razrede. Večje prehode v boljše razrede je mogoče zaslediti predvsem pri MSP bonitetnega razreda D, kjer je v letošnji matriki v višje bonitetne razrede prešlo 8,4% komitentov D, v primerjavi s predhodnim letom, ko je bilo takih prehodov 4,2%. Nekoliko manjši delež prehodov, vendar tudi z jasno tendenco izboljšanja je opazen tudi pri velikih podjetjih.

Tabela 2.1: Delež prehodov MSP in velikih podjetij med bonitetnimi razredi ob upoštevanju števila komitentov v odstotkih

Mikro, majhna in srednje velika podjetja (MSP)

		Sep. 2015								Sep. 2016					
		A	B	C	D	E				A	B	C	D	E	
Sep. 2014	A	80,3	15,6	2,5	1,2	0,4		Sep. 2015	A	84,0	13,0	2,1	0,9	0,1	
	B	14,2	69,8	12,0	3,4	0,7			B	18,8	70,7	8,4	2,0	0,3	
	C	3,5	16,4	58,5	17,5	4,1			C	5,7	19,6	65,8	7,1	1,8	
	D	0,3	1,9	2,0	65,2	30,5			D	0,5	2,0	5,9	62,2	29,4	
	E	0,0	0,1	0,1	1,6	98,2			E	0,2	0,1	0,4	2,0	97,4	

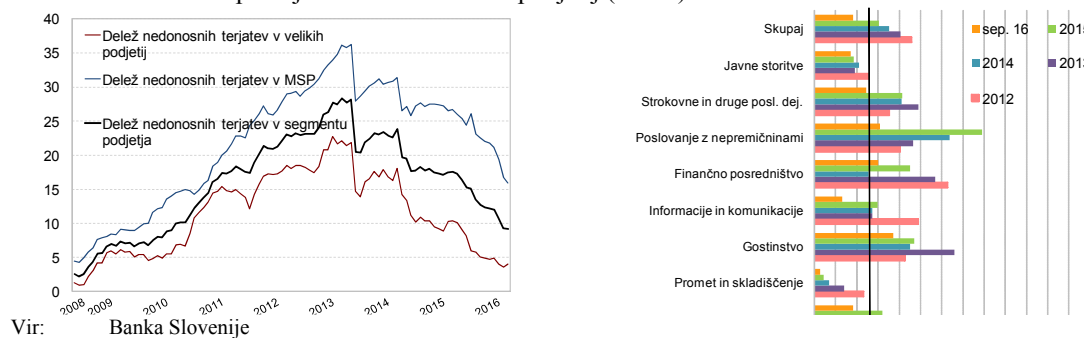
Velika podjetja

		Sep. 2015								Sep. 2016					
		A	B	C	D	E				A	B	C	D	E	
Sep. 2014	A	92,3	5,3	1,6	0,7	0,1		Sep. 2015	A	92,9	5,9	0,9	0,3	0,0	
	B	15,2	73,5	7,1	4,2	0,0			B	13,2	77,8	9,1	0,0	0,0	
	C	1,1	7,5	70,6	18,2	2,7			C	1,5	29,0	64,1	5,3	0,0	
	D	0,0	0,8	4,6	82,6	12,0			D	3,0	4,7	9,5	74,6	8,3	
	E	0,0	0,0	1,9	5,7	92,4			E	0,0	0,0	1,0	3,9	95,1	

Vir: Banka Slovenije

Kakovost kreditnega portfelja do nefinančnih podjetij se je v letu 2016 precej izboljšala, kar se je izrazilo tudi v najbolj obremenjenih dejavnostih. V letu 2016 se je najbolj izboljšal portfelj gradbeništva, kateremu sta se od začetka sanacije bančnega sistema 2013 najopazneje zmanjšala delež in obseg terjatev v zamudi nad 90 dni. Kljub zmanjšanju deleža za 37,2 odstotne točke glede na konec novembra 2013, v tem za 11,7 odstotne točke v letu 2016, ta dejavnost še vedno močno presega povprečje nefinančnih podjetij z 28,1% razvrščenih terjatev v zamudi nad 90 dni. Razmeroma velik pomen te dejavnosti se kaže tudi v velikem 27,5-odstotnem deležu v zamudi nad 90 dni sektorja nefinančnih podjetij.

Slika 2.13: Delež zamud nad 90 dni po velikosti nefinančnih podjetij (levo) in delež zamud nad 90 dni po dejavnosti nefinančnih podjetij (desno) v odstotkih

Po izboljšanju izstopajo še predelovalne dejavnosti, pri katerih se je nadaljeval trend upadanja terjatev v zamudi nad 90 dni. Njihov delež se je v predelovalni dejavnosti od začetka sanacije bančnega sistema novembra 2013 zmanjšal za 16,4 odstotne točke, na 5,9%. Ugodna gospodarska rast se je izrazila v izboljšani dobičkonosnosti podjetniškega sektorja in povečani sposobnosti poplčila dolgov, ker je pozitivno prispevalo tudi k boljši kakovosti tega dela bančnega portfelja. Obseg zamud nad 90 dni predelovalne dejavnosti v strukturi zamud nad 90 dni celotnega sektorja nefinančnih podjetij kljub temu ostaja visok zaradi relativne velikosti te dejavnosti in tudi zaradi večjega zniževanja zamud v preostalih omenjenih, bolj obremenjenih dejavnostih. Septembra je delež predelovalnih dejavnosti v zamudah nad 90 dni NFD znašal 17,4%, delež v razvrščenih terjativah do NFD pa 27,4%.

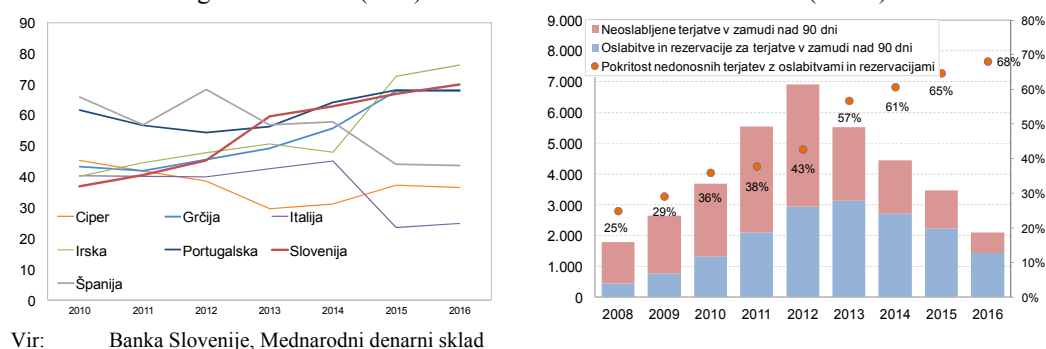
Pokritost terjatev v zamudi nad 90 dni z oslabitvami in rezervacijami, kapitalom in zavarovanji

Slovenija ima glede na države evroobmočja nadpovprečno pokritost z oslabitvami in rezervacijami. Ta je kontinuirano naraščala od začetka sanacije bančnega sistema in je med državami EMU med najvišjimi. V letu 2016 z najvišjo pokritostjo izstopa Irska, ki je hkrati tudi zmanjševala delež NPL. Še vedno narašča tudi pokritost pri Grčiji, vendar za razliko od Slovenije in Irske s še vedno prisotnim trendom večanja deleža NPL, kar tudi nakazuje potrebo po večjem dodatnem obsegu oslabitev.

Banke od začetka finančne krize povečujejo pokritost terjatev v zamudi nad 90 dni z oslabitvami in rezervacijami, ki se je v letu 2016 še zvišala. Pokritost je znašala septembra 2016 68,1% terjatev v zamudi nad 90 dni, kar je za 19,7 odstotne točke višje kot pred prvim prenosom na DUTB novembra 2013. Pri tem se je obseg oslabitev in rezervacij zmanjšal za 36% glede na konec leta 2015 zaradi večjega obsega odpisanih terjatev in odprodaje slabega dela portfelja investitorjem (precejšen vpliv v tretjem četrtletju 2016), ki so sicer imeli najvišjo pokritost z oslabitvami. Hkrati se je zaradi izboljšanja kakovosti portfelja del oslabitev sproščal. Na obseg oblikovanih oslabitev bodo predvidoma vplivali tudi novi mednarodni računovodski standardi, tako imenovani MSRP 9, ki začnejo veljati leta 2018.

Pokritost z oslabitvami in rezervacij za nedonosne izpostavljenosti po definiciji EBA se je prav tako povečala. Septembra 2016 je pokritost izpostavljenih terjatev znašala 58%, kar je za 7,5 odstotne točke več kot junija 2015, pri čemer so prestrukturirane terjatve, ki so septembra 2016 predstavljale polovico nedonosnih izpostavljenosti, podpovprečno oslABLJENE, s 53%.

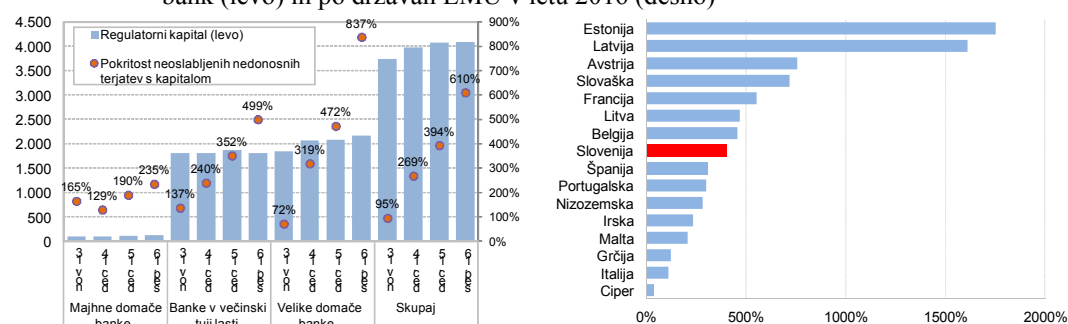
Slika 2.14: Pokritost terjatev v zamudi nad 90 dni z oslabitvami in rezervacijami v primerjavi z drugimi državami (levo) ter v slovenskem bančnem sistemu (desno)

Najvišjo pokritost z oslabitvami in rezervacijami imajo terjatve v zamudi nad 90 dni pri prebivalstvu, ta je septembra znašala 79,9%. Vendar pa ima ob majhnosti portfelja zamud nad 90 dni sprememba oslabitev in rezervacij manjši pomen na trend pokritosti z oslabitvami in rezervacijami celotnih terjatev z zamudo nad 90 dni. Na celotno pokritost z oslabitvami močnejše vplivajo oslabitve in rezervacije za nerezidente, saj obsegajo tretjino celote. Pokritost terjatev v zamudi nad 90 dni do nerezidentov se je od decembra 2013, ko se je sunkovito povišala za 20 odstotnih točk glede na predhodni mesec, postopoma zviševala in septembra 2016 dosegla 75,9%.

Polovico oslabitev in rezervacij za terjatve v zamudi nad 90 dni predstavljajo oslabitve in rezervacije za terjatve do podjetij. Na zmanjšanje obsega oslabitev pri podjetjih sta bistveno vplivala pripojitev portfelja Factor banke in Probanke na DUTB ter odprodaja slabega dela kreditnega portfelja investitorjem. Vendar se je zaradi hkratnega večjega zmanjšanja terjatev v zamudi nad 90 dni pokritost na segmentu podjetij povišala za 2 odstotni točki glede na konec leta 2015. Kljub temu je pod povprečjem celotnega portfelja in je septembra 2016 znašala 62,3%. Podpovprečno pokritost terjatev v zamudi nad 90 dni ima tudi segment obrtnikov, septembra je bila 58,2%.

Slika 2.15: Pokritost neoslabljenega dela terjatev v zamudi nad 90 dni s kapitalom po skupinah bank (levo) in po državah EMU v letu 2016 (desno)

Vir: Banka Slovenije, Mednarodni denarni sklad

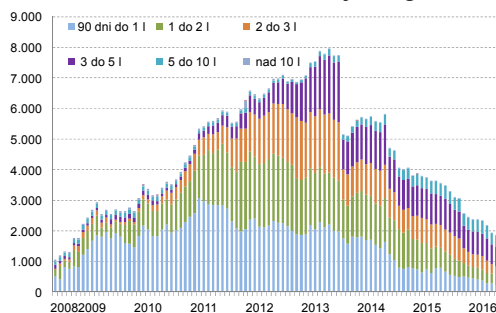
Ob primerjavi stanj pred dokapitalizacijami in po njih je pri velikih domačih bankah opazen bistveno povišanje pokritosti neoslabljenega dela terjatev v zamudi nad 90 dni z regulatornim kapitalom. V preteklih obdobjih se je v tem pokazatelju poleg kapitalske injekcije izražal tudi učinek prenosa nedonosnih terjatev na DUTB. V letu 2016 je na nadaljnje izboljšanje pokritosti s kapitalom po eni strani vplivalo izboljševanje kakovosti portfelja in porast pokritosti z oslabitvami, po drugi pa naraščanje kapitala oziroma porast kapitalske ustreznosti bank. V tretjem četrtletju 2016 je pokritost neoslabljenega dela terjatev v zamudi nad 90 dni s kapitalom dosegla 610%. Slovenija je v distribuciji držav EMU na sredini, tako po visoki pokritosti z oslabitvami in rezervacijami kot po pokritosti s kapitalom.

Razreševanje terjatev v zamudi nad 90 dni

Zaradi krčenja bančnega portfelja v času finančne krize in nezmožnosti širitve poslovanja z novimi komitenti, ki bi uravnotežili bilanco, se je delež portfelja slabih terjatev v bilancah nakopičil. To je imelo posledice na obremenitev kapitala in tudi na dobičkonosnost bank.

Z aktivnim pristopom bank se je umirilo tudi podaljševanje ročnosti terjatev v zamudi. Septembra 2016 je bilo med terjatvami v zamudi nad 90 dni 20% takih, ki zamujajo več kot 5 let. Delež terjatev v zamudi nad 5 let se je sicer povečal, vendar zaradi reševanja terjatev v zamudi nižje ročnosti, ki so se med terjatvami v zamudi precej zmanjšale. Ohranjanje v portfelju dolžnikov z najdaljšim trajanjem zamud kaže, da se pri reševanju nedonosnih terjatev odlašajo z razreševanjem tega dela portfelja, v katerem je verjetno malo ali nič perspektivnih podjetij, ki jih je smiselno prestrukturirati oziroma banke čakajo na zaključek sodnih postopkov.

Slika 2.16: Prikaz strukture terjatev glede na trajanje zamud nad 90 dni v odstotkih

Vir: Banka Slovenije

Banke so v spomladanski anketi ocenile, da naj bi razreševanje nedonosnih terjatev izvajale predvsem z nadaljnjim prestrukturiranjem. Tako so ocenjeno vrednost zmanjšanja nedonosnih terjatev za četrtino glede na konec leta 2015 celo presegle. Poudarile so, da bi znižanja dosegle s prestrukturiranjem, ki se posebej v podjetjih kaže kot uspešnejše, z odpisi in z unovčenjem zavarovanj.

Komitentom, ki se soočajo s finančnimi težavami, banke omogočajo tudi prestrukturiranje terjatev, neodvisno od sporazumov MRA, najpogosteje s podaljšanjem ročnosti pogodbe ali odlogom odplačil. Vseh prestrukturiranih terjatev je bilo septembra 2016 za 2,6 mrđ EUR. V letu 2016 se kaže izboljšanje uspešnosti prestrukturiranja, saj je samo še četrtina terjatev takih, ki ponovno zamuja nad 90 dni, v primerjavi z enakim obdobjem lani, ko je bilo takih terjatev 35%. Največ prestrukturiranih terjatev je bilo v sektorju podjetij, 1,9 mrđ EUR, kjer je bila polovica prestrukturiranih terjatev v trgovini in predelovalni dejavnosti (tabela spodaj). Pri podjetjih sta se hkrati zmanjšala obseg in delež terjatev v prestrukturiranju. Znesek prestrukturiranih, ki zamujajo ponovno nad 90 dni, pa se je glede na konec leta 2015 zmanjšal za 9,5 odstotne točke, zmanjšanje je bilo predvsem v tretjem četrtletju 2016. Uspešnost prestrukturiranja, merjena z deležem prestrukturiranih terjatev, ki so ponovno v zamudi nad 90 dni, je pri dejavnostih z večjim obsegom prestrukturiranja najvišja pri trgovini, z 12,7-odstotnim deležem teh terjatev. Precej slabše je v gradbeništvu, kjer je 33,8% prestrukturiranih terjatev ponovno v zamudi nad 90 dni.

Tabela 2.2: Prestrukturirane razvrščene terjatve ter terjatve v zamudi nad 90 dni do nefinančnih podjetij po dejavnosti in celotnih prestrukturiranih terjatev v mio EUR in odstotkih

	Znesek razvrščenih terjatev v prestrukturiranju			Delež razvrščenih terjatev v prestrukturiranju			Znesek prestrukturiranih terjatev z zamudo nad 90 dni			Delež prestrukturiranih terjatev z zamudo nad 90		
	dec.14	dec.15	sep.16	dec.14	dec.15	sep.16	dec.14	dec.15	sep.16	dec.14	dec.15	sep.16
Kmetijstvo, gozdarstvo, rib., rud.	62	66	44	31,9	35,1	27,5	8	12	9	12,7	17,6	19,8
Predelovalne dejavnosti	880	604	416	23,0	17,0	12,1	150	81	60	17,0	13,4	14,5
Elektrika, plin in voda, saniranje ok.	43	17	13	4,0	1,6	1,3	40	9	8	91,8	49,8	60,4
Gradbeništvo	210	164	114	14,7	12,4	10,1	96	84	38	46,0	51,2	33,8
Trgovina	688	630	534	26,7	25,0	23,1	187	164	68	27,2	26,1	12,7
Promet in skladiščenje	118	111	106	7,5	6,3	6,6	5	5	8	4,1	4,1	7,9
Gostinstvo	166	146	120	42,5	38,7	36,3	40	42	30	24,3	28,9	24,6
Informacije in komunikacije	69	55	41	15,1	15,0	7,0	43	38	30	62,1	69,7	73,2
Finančno posredništvo	142	97	55	58,5	53,0	56,2	18	16	5	12,3	16,0	9,0
Poslovanje z nepremičninami	301	309	261	40,0	43,3	43,5	99	160	35	33,0	51,9	13,6
Strokovne in druge poslovne dej.	250	149	114	21,8	13,3	11,4	73	67	51	29,1	45,2	44,8
Javne storitve	88	103	89	28,2	35,5	31,7	13	12	12	15,1	11,8	13,8
Skupaj NFD	3.018	2.452	1.906	21,6	18,1	15,2	772	690	355	25,6	28,1	18,6
Skupaj prestrukturirane RT	4.046	3.339	2.599	14,1	12,8	10,9	1.287	1.062	641	31,8	31,8	24,7

Vir: Banka Slovenije

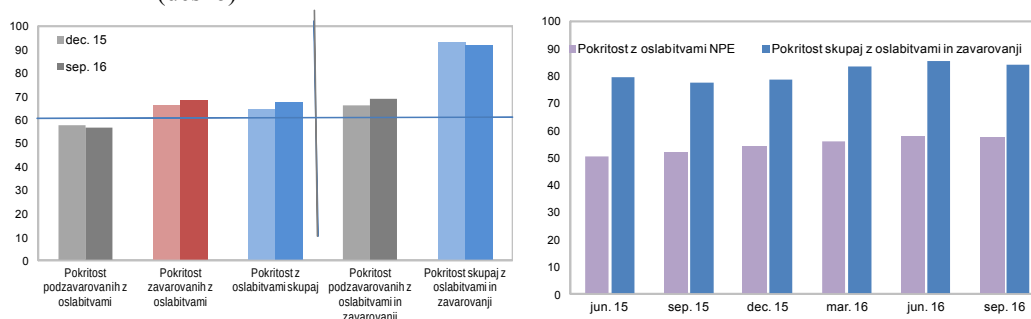
Reševanje in čiščenje lastnih bilanc bank skozi odpise¹⁷ je bilo spodbujeno s smernicami za upravljanje nedonosnih terjatev MSP. V letu 2016 do septembra so banke odpisale 524 mio EUR terjatev, kar je dvakratno preseglo napovedi iz spomladanske ankete, kjer so banke za celotno leto napovedale odpise v višini 275 mio EUR. Dodatne odpise je mogoče pričakovati v zadnjem četrtletju 2016.

¹⁷ Glede na spremembo Sklepa o ocenjevanju izgub iz kreditnega tveganja (UL RS, št. 29/12, in UL RS, št. 12/14) banke odpisujejo nezavarovane terjatve pri dolžnikih, ki zamujajo več kot 1 leto ali če je dolжник v stečajnem postopku, ter tudi terjatve, zavarovane z nepremičninami, pri katerih je zamuda daljša od 4 let oziroma v tem obdobju banka ni prejela nobenega poplačila iz unovčitve zavarovanj.

Zavarovanja terjatev

Banke so v letu 2016 povišale pokritost terjatev v zamudi nad 90 dni z oslabitvami oziroma rezervacijami in zavarovanji. Višjo pokritost z oslabitvami imajo zavarovane¹⁸ terjatve v zamudi nad 90 dni, s čimer si banke ustvarjajo varnostno zalogo ob prevrednotenju ali unovčitvi zavarovanj, ki ne bi pokrila celotne terjatve. Sicer zavarovanja teh terjatev po vrednosti visoko presegajo terjatev, za katera so zastavljena. Zato ob padcu vrednosti zavarovanj banke ne bi potrebovale tolikšne pokritosti z oslabitvami, kar bi lahko povzročilo sprostitev oslabitev ob uspešni unovčitvi zavarovanj. Pokritost zavarovanih terjatev z oslabitvami je v 9 mesecih narasla za 2,1 odstotne točke, na 68,2%. Pokritost z oslabitvami skupine terjatev, ki ne dosegajo popolne pokritosti z oslabitvami in zavarovanji, je septembra 2016 znašala 57%, pokritost z oslabitvami in zavarovanji skupaj pa 68%. Takih terjatev je bilo septembra 2016 26% med terjatvami v zamudi nad 90 dni, kar pomeni porast za 6 odstotnih točk glede na konec leta 2015. Nekoliko se je znižala tudi pokritost vseh terjatev, tako zavarovanih kot podzavarovanih terjatev, ob upoštevanju prejetih zavarovanj do neto vrednosti terjatve v zamudi nad 90 dni in oslabitev, septembra 2016 je znašala 91,9%.

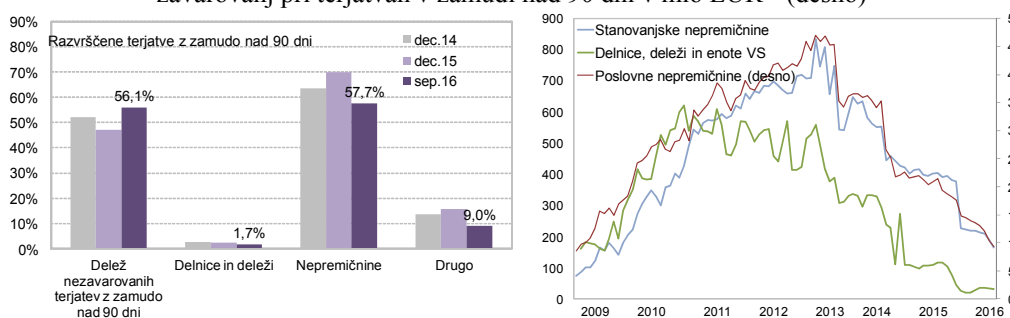
Slika 2.17: Pokritost z oslabitvami in zavarovanji terjatev v zamudi nad 90 dni (levo) in NPE (desno)

Vir: Banka Slovenije

Delež nezavarovanih terjatev z zamudo nad 90 dni se je v letu 2016 povečal. Nepremičnine, predvsem poslovne nepremičnine, ostajajo vrednostno najpogostejše zastavljena premoženja. Vendar pa se je zaradi vplivov dogajanj na trgu, kjer je bilo po podatkih GURS zaznati večje prehajanje iz prodajnih poslov v najemne pogodbe, tudi vrednost zavarovanj s poslovnimi nepremičninami zmanjšala in v letu 2016 prišla skoraj na raven s stanovanjskimi nepremičninami. Ta vrsta zavarovanj je bila v letu 2015 glede na anketo tudi najpogostejše unovčena.

Slika 2.18: Razmerje med zavarovanji in terjatvami z zamudo nad 90 dni (levo) ter vrednost zavarovanj pri terjatvah v zamudi nad 90 dni v mio EUR¹⁹ (desno)

Vir: Banka Slovenije

¹⁸ Kot zavarovane terjatve so definirane tiste terjatve, pri katerih je skupna vrednost zavarovanj enaka ali višja višini zavarovane terjatve po oslabitvah (neto terjatev). Medtem ko so podzavarovane vse terjatve, pri katerih celotni seštevek zavarovanj ne doseže ravni izpostavljenosti neto terjatve. Pri vrednosti zavarovanj se upošteva poročana poštna vrednost, brez zniževanj zaradi prevrednotenja. V kreditni portfelj v celoti niso zajete terjatve prebivalstva in nekatere druge terjatve.

*Okvir 3: Aktualna dogajanja na področju razreševanja slabih terjatev (NPL)***Smernice ECB za upravljanje NPL sistemsko pomembnih bank**

Nadzorni odbor enotnega mehanizma nadzora (SB SSM) je podaljšal mandat delovne skupine ECB za NPL do 30. 6. 2017. Naloge delovne skupine obsegajo analizo infrastrukture za področje NPL v vseh državah SSM (v dosedanjem delu je ECB pripravila pregled za osem držav, med katerimi je tudi Slovenija).

V času od 12. 9. do 15. 11. 2016 je potekala javna razprava o smernicah ECB. Banka Slovenije je članom Odbora za tveganja v okviru ZBS pripravila predstavitev smernic in najpomembnejših izzivov za slovenske banke. Banka Slovenije je predstavnike ZBS pozvala k posredovanju pripomb.

Končno različico smernic bo delovna skupina ECB pripravila po zaključku javne obravnave za sprejem na seji nadzornega odbora SSM. Smernice bodo banke prejele predvidoma februarja ali marca 2017. Smernice ECB so namenjene aktivnostim sistemsko pomembnih bank v sistemu enotnega nadzora.

ECB bo za izvajanje vseh aktivnosti organizirala tudi usposabljanje članov skupnih ekip nadzora (Joint Supervisory Team, JST).

Banka Slovenije je na podlagi analize vrzeli med smernicami ECB in sedanjo ureditvijo upravljanja nedonosnih terjatev v Sloveniji sprejela odločitev, da je uporaba smernic ob upoštevanju načela sorazmernosti smiselna tudi za sistemsko manj pomembne banke v Sloveniji.

Slovenske sistemsko manj pomembne banke bodo morale svoje delovanje na navedenem področju v celoti prilagoditi od 1. januarja 2018.

Priprava priročnika za upravljanje NPL MSME

Na podlagi dogovora o tehnični pomoči Evropske komisije za upravljanje NPL mikro, malih in srednjih podjetij (MSME) potekajo aktivnosti za izdajo priročnika. Priročnik bo pomenil operativno izvedbo smernic ZBS za upravljanje NPL MSME in bo usklajen tudi z zahtevami smernic ECB.

Glavni izvajalec aktivnosti je v sodelovanju z Banko Slovenije Svetovna banka.

Delovni obisk predstavnikov Svetovne banke konec septembra in začetek oktobra 2016 je bil namenjen dialogu z Banko Slovenije za podrobno opredelitev zahtev in strukture priročnika za upravljanje NPL MSME. Prva delovna različica priročnika vsebuje napotke za segmentacijo portfelja MSME, kazalnike za oceno zmožnosti preživetja posojilojemalca, praktične primere in predloge pravnih dokumentov.

Naslednji koraki do začetka uporabe:

- pregled prve različice priročnika v Banki Slovenije in uskladitev pripomb s Svetovno banko do konca leta 2016;
- delavnica v okviru ZBS za poslovne banke v januarju 2017;
- predvidena izdaja priročnika do konca januarja 2017.

Nadzorniški dialog z bankami na področju NPL

V letu 2016 je Banka Slovenije od maja do sredine decembra opravila sestanke s predstavniki osmih bank. Teme sestanka so bile ocena usklajenosti bank s smernicami Banke Slovenije za upravljanje NPL, ocena strategije NPL posamezne banke, pregled izpolnjevanja individualnega plana zniževanja NPL in primerjava kazalnikov NPL s povprečjem bančnega sistema.

2.3 Izkaz poslovnega izida in dohodkovno tveganje*Povzetek*

V letu 2016 se je nadaljevalo izboljševanje bančne dobičkonosnosti. V prvih treh četrtletjih 2016 so banke poslovale z dobičkom pred obdavčitvijo v višini 334 mio EUR in tako nadaljevale s pozitivnim poslovanjem. K temu so ključno prispevali manjše kreditno tveganje oziroma močno znižani stroški oslabitev in rezervacij pod vplivom boljših gospodarskih razmer in večje aktivnosti bank pri reševanju slabih terjatev. Na ravni bančnega sistema so banke do avgusta celo neto

sproščale stroške oslabitev. Banke so v prvih treh četrtletjih 2016 realizirale tudi razmeroma solidne neobrestne prihodke in s tem primerljivo višino bruto dohodka kot pred enim letom.

Vendar pa se pri bankah nadaljuje zmanjševanje neto obrestnih prihodkov z nezmanjšano, okrog 10-odstotno medletno dinamiko. Na njihovo zmanjševanje vpliva krčenje posojil, zniževanje posojilnih obrestnih mer in donosnosti za vrednostne papirje. Še naprej se sicer znižujejo obrestni odhodki bank, vendar je ob dejstvu, da je delež vpoglednih vlog nebančnega sektorja povečan na zgodovinsko visoke ravni, raven obrestnih mer pa rekordno nizka, manevrski prostor bank za ustvarjanje višjih neto obrestnih prihodkov vse bolj omejen.

Trend zniževanja neto obrestne marže se nadaljuje, vendar je zniževanje upočasnjeno, saj se zmanjšuje tudi obrestovana aktiva bank. K sicer zaenkrat zelo zmernem znižanju neto obrestne marže prispevajo predvsem cenovni dejavniki. Ob omejenih možnostih za izboljšanje stroškovne učinkovitosti bodo banke, če ne bodo začele povečevati posojilne aktivnosti, že v srednjeročnem obdobju izpostavljene večjemu dohodkovnemu tveganju.

Poslovni izid in dohodkovno tveganje

Banke so v prvih devetih mesecih 2016 realizirale za 334 mio EUR dobička pred obdavčitvijo. Nadaljevalo se je zmanjševanje neto obrestnih prihodkov, ki je do septembra medletno znašalo blizu 10%. Pri tem se močno znižujejo obrestni prihodki in tudi odhodki. Banke so z razmeroma solidno rastjo neobrestnih prihodkov uspele ohraniti obseg bruto dohodka na primerljivi ravni kot pred enim letom. K višjim neto neobrestnim prihodkom je prispeval pozitiven rezultat bank iz trgovanja oziroma realizirani kapitalski dobiček. Delež neto obresti v bruto dohodku bank je do konca septembra 2016 znašal 59% bruto dohodka, kar je pod dolgoletnim povprečjem. Stroški oslabitev in rezervacij so bili v tem obdobju izjemno nizki, saj so znašali manj kot 5% bruto dohodka bank.

Tabela 2.3: Izkaz poslovnega izida bančnega sektorja

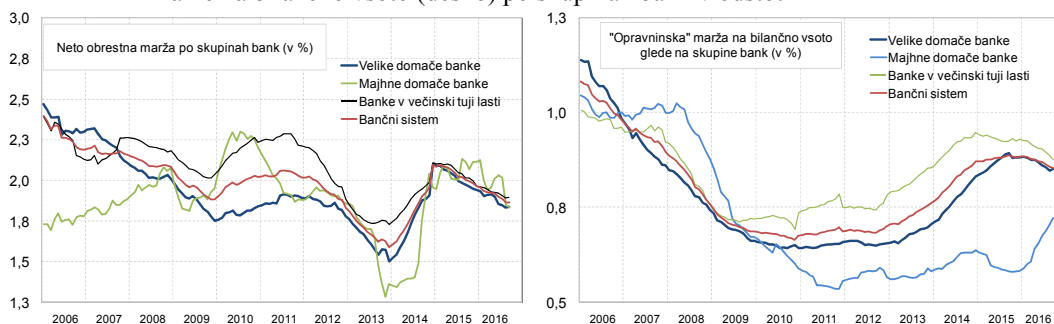
	Obseg (v mio EUR)				Stopnje rasti (v %)				Delež v bruto dohodku (v %)			
	2013	2014	2015	sep. 16	2013	2014	2015	sep. 16	2013	2014	2015	sep. 16
Neto obresti	708	832	746	507	-20,1	17,5	-10,4	-9,6	64,9	67,6	64,4	58,7
Neobrestni prihodki	383	399	412	356	-43,6	4,1	3,3	21,9	35,1	32,4	35,6	41,3
od tega neto opravnine	339	346	336	235	0,0	2,0	-3,0	-7,3	31,1	28,1	29,0	27,2
FS in obvez. nam. trg.	-3	7	-12	8	...	...	...	...	-0,3	0,6	-1,0	0,9
Bruto dohodek	1091	1231	1158	863	-30,3	12,8	-6,0	1,2	100	100	100	100
Operativni stroški	721	687	686	490	-2,9	-4,7	-0,1	-1,8	66,1	55,8	59,3	56,7
stroški dela	384	367	368	273	-3,8	-4,6	0,5	0,0	35,2	29,8	31,8	31,6
Neto dohodek	370	544	472	373	-55,0	47,0	-13,3	5,4	33,9	44,2	40,7	43,3
neto oslabitve in rezervacije	3809	650	313	39	138,1	-82,9	-51,8	-74,9	349,1	52,8	27,1	4,6
od tega osl. in rez. po odp. v re	2903	524	222	5	141,8	-81,9	-57,7	-94,8	266,1	42,6	19,2	0,6
Poslovni izid pred obdavčitvijo	-3439	-106	158	334	-342,9	96,9	249,2	69,3	-315,2	-8,6	13,7	38,7
davki iz dobička	-147	-8	-43	-43	...	...	...	...	-13,4	-0,6	-3,7	-5,0
Poslovni izid po obdavčitvi	-3586	-114	115	291	-375,5	96,8	201,1	78,6	-328,6	-9,3	10,0	33,7

Vir: Banka Slovenije

1) Neto obrestna in neobrestna marža v bančnem sistemu

Nadaljeval se je zelo postopen trend zniževanja neto obrestne marže. Neobrestna marža se je letos povečala, vendar pa se tisti del neobrestne marže, ki izvira iz najbolj stabilnega, tj. opravninskega dela, ne povečuje. Neto obrestna marža na obrestovano aktivo se je v prvih devetih mesecih 2016 znižala pod 2%. Med posameznimi skupinami bank je razmeroma izenačena. Konec septembra se je, izračunana na povprečno obrestovano aktivo za obdobje zadnjih dvanajst mesecev, gibala med 1,93% in 1,99%. Neto neobrestna marža se je zaradi višjih neobrestnih prihodkov povišala; na ravni bančnega sistema je konec septembra znašala 1,28%, za slabe 0,3 odstotne točke več kot konec 2015. Majhne domače banke so poslovale z nekoliko nižjo neobrestno maržo, 1,13%, kot velike domače banke, 1,27%, in banke v večinski tuji lasti, 1,31%. Zvišanje neobrestne marže je predvsem posledica navedenih enkratnih dejavnikov pri neobrestnih prihodkih. Na njeno povečanje je vplivalo tudi nadaljnje manjšanje bilančne vsote.

Slika 2.19: Gibanje neto obrestne marže po skupinah bank (levo) ter gibanje »opravninske« marže na bilančno vsoto (desno) po skupinah bank v odstotkih

Opomba: Zaradi razmeroma velikega nihanja neobrestnih prihodkov zaradi nekaterih enkratnih dogodkov v preteklih letih namenoma prikazujemo le »opravninsko« maržo; opravnine (provizije) so v letih 2014 in 2015 predstavljale nad 80% vseh neobrestnih prihodkov, v prvih treh četrtletjih leta 2016 pa dve tretjini.

Vir: Banka Slovenije

Čeprav so se neobrestni prihodki v letu 2016 povečevali, se je njihov najbolj stabilen del, opravnine, še naprej zniževal. Banke zmanjševanja neto obrestnih prihodkov torej ne nadomeščajo s trajnejšimi oblikami neobrestnih prihodkov. Krčenje posojilne aktivnosti vpliva tudi na zmanjševanje prihodkov bank, vezanih na njihovo posojilno aktivnost. Le s postopnim povečanjem posojilne aktivnosti bank lahko pričakujemo tudi pozitivno rast tistih neto neobrestnih prihodkov, ki izvirajo iz različnih provizij.

1.a) Dekompozicija neto obrestnih prihodkov (v nadaljevanju: NOP) in neto obrestne marže (v nadaljevanju: NOM)

Neto obrestni prihodki bank predstavljajo najpomembnejši del bančnega bruto dohodka. V letih, ko ni večjih nihanj v gibanju neobrestnih prihodkov, znaša njihov delež dve tretjini bruto dohodka. Banke se že vse od konca leta 2008 soočajo z zniževanjem obrestnih prihodkov in odhodkov ter manjšanjem obsega poslovanja. Tako so leta 2008 banke realizirale za 2,6 mrd EUR obrestnih prihodkov in imele za 1,7 mrd EUR obrestnih odhodkov oziroma nekoliko pod 1 mrd EUR neto obrestnih prihodkov. V primerjavi z letom 2010, ko so banke vse od vstopa v EU realizirale najvišje neto obrestne prihodke²⁰ v višini 1,05 mrd EUR, so se obrestni prihodki do septembra 2016²¹ zmanjšali za 58%, obrestni odhodki za 82%, neto obresti za 34% in povprečna bilančna vsota za 28%.

Z dekompozicijo neto obrestnih prihodkov bank merimo relativen pomen sprememb posameznih komponent obrestnih prihodkov in odhodkov bank k spremembi obsega neto obresti. V nadaljevanju prikazujemo spremembe obsega neto obrestnih prihodkov glede na njihov nominalni obseg v mio EUR in relativno, torej glede na obseg obrestovane aktive (neto obrestna marža).²² Leva slika spodaj kaže cenovne in količinske učinke na spremembo NOP,²³ desna pa prispevke obrestonosne aktive in obrestonosne pasive k spremembi NOM²⁴.

Od začetka finančne krize cenovni dejavniki prevladujejo nad količinskimi. Za vsako od komponent, obrestnih prihodkov in odhodkov, se lahko ovrednoti pomen sprememb v količini in ceni (efektivni obrestni meri). Tako se lahko ugotovi, ali so na zmanjšanje/povečanje NOP bolj vplivale spremembe obrestnih mer oziroma cen ali spremembe v obsegu bančnih bilanc. Pred

²⁰ Obrestni prihodki in odhodki so se zaradi krčenja aktivnosti in zniževanja obrestnih mer sicer začeli zniževati že od leta 2009.

²¹ Zaradi primerljivosti s predhodnimi leti podatki za september 2016 zajemajo obdobje zadnjih 12 mesecev; pri dohodkovnih kategorijah mesečne seštevke, pri bilančni vsoti pa zadnje letno povprečje.

²² Za primerjavo z obema navedenima načinoma glej na primer tudi dekompozicijo neto obrestne marže za Slovenijo po Dupontovi metodi v Poročilu o finančni stabilnosti, junij 2016, str. 73.

²³ Glej

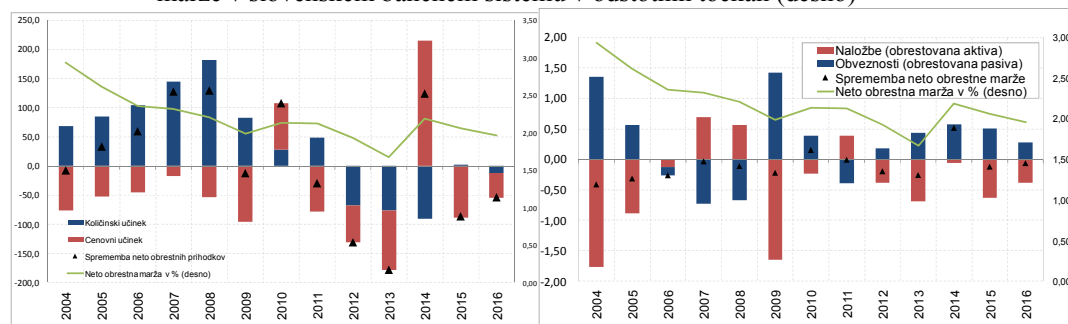
<http://www.boi.org.il/en/NewsAndPublications/RegularPublications/Banking%20Supervision/HalfYearReports/HalfYear2015/table6.pdf> (Bank of Israel).

²⁴ V sliki je prikazan skupni prispevek aktivnih obrestonosnih in pasivnih obrestnoplajljivih instrumentov. Prispevke lahko razčlenimo tudi natančneje po instrumentih (glej sliko 2.21a). Dodatno lahko posamezne instrumente razčlenimo tudi na njihove donose/efektivne stroške in deleže, da bi ugotovili, kako na spremembo neto obrestne marže vplivajo spremembe v donosih/efektivnih stroških (»yield/cost effect«) glede na posamezno vrsto obrestovane aktive (posojila, vrednostni papirji, druga sredstva) oziroma obrestovane pasive (vloge nebančnega sektorja, grosistično financiranje, ostala pasiva) ter kako vplivajo spremembe v sestavi naložb oziroma bančnih virov (»share effect«). Za več o tem glej Covas, F. B., Rezende, M. and Vojtech, C. M. (2015). Why Are NIMs of Large Banks So Compressed? <<https://www.federalreserve.gov/econresdata/notes/feds-notes/2015/why-are-net-interest-margins-of-large-banks-so-compressed-20151005.html>> (27. 6. 2016).

nastopom krize je s povečevanjem obsega kreditiranja količinski učinek prevladoval nad cenovnim. V tem obdobju je bil ob povečani konkurenčnosti na bančnem trgu prisoten jasen trend zniževanja neto obrestne marže, vendar pa se je obseg neto obrestnih prihodkov kljub temu povečeval zaradi rasti obsega poslovanja. Po drugi strani vse od nastopa finančne krize cenovni učinki prevladujejo nad količinskimi.

V letih 2015 in 2016 je zmanjšanje obrestnih prihodkov presegalo zmanjšanje obrestnih odhodkov. Predvsem cenovni učinki so vplivali na zmanjšanje obsega neto obresti. Še v letu 2014 so se neto obrestni prihodki nekoliko zvišali, vendar so tudi takrat cenovni učinki prevladovali nad količinskimi. Zlasti močan vpliv sta imela znižanje pasivnih obrestnih mer in hitro povečevanje deleža vpoglednih vlog. Vendar je treba spremembe v tem letu obravnavati z določeno mero zadržanosti zaradi sočasnosti sprememb v strukturah bilanc nekaterih bank zaradi sanacijskih ukrepov. V zadnjih dveh letih je prišlo do okrog 10-odstotnega zmanjšanja neto obrestnih prihodkov. Kljub zmanjševanju obsega poslovanja so imeli cenovni učinki prevladujoč učinek.

Slika 2.20: Prispevek kvantitativnih in cenovnih učinkov na spremembo obsega neto obrestnih prihodkov v mio EUR in gibanje neto obrestne marže v odstotkih (levo) ter skupni prispevki obrestonosne aktive in obrestonosne pasive k spremembam neto obrestne marže v slovenskem bančnem sistemu v odstotnih točkah (desno)

Opomba 1: V izračunu na sliki levo so vsakokrat upoštevane 12-mesečne drseče vsote obrestnih prihodkov/odhodkov.

Opomba 2: Na sliki desno spremembe aktivnih postavk predstavljajo seštevek prispevka posojil, vrednostnih papirjev in ostale obrestonosne aktive, spremembe pasivnih postavk pa seštevek sprememb vlog nebančnega sektorja, grosističnega financiranja in ostale obrestno plačljive pasive. Sprememba učinka pasivnih postavk je pomnožena z vrednostjo -1, saj povečanje na primer pasivnih obrestnih mer vpliva na zmanjšanje neto obrestne marže, njihovo zmanjšanje pa na povečanje neto obrestne marže.

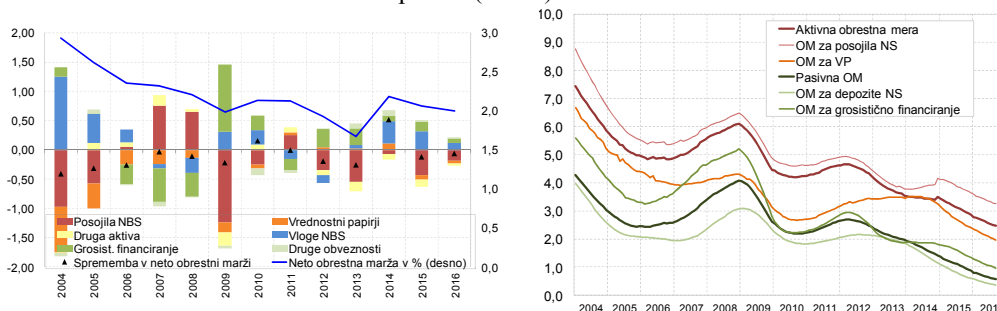
Vir: Banka Slovenije

Prav tako učinki na znižanje neto obrestne marže na strani aktivnih učinkovitih obrestnih mer v obeh letih prevladujejo nad učinki na pasivni strani²⁵. Iz analize prispevkov k spremembam NOM, ki izhajajo iz aktivne in pasivne strani, izhaja, da je sicer zelo zmerno zniževanje NOM v zadnjih dveh letih posledica obsežnejšega znižanja učinkovitih aktivnih obrestnih mer v primerjavi z učinkovitimi pasivnimi obrestnimi merami.²⁶ V večini let po začetku krize so spremembe na strani aktive vplivale na znižanje neto obrestne marže, po drugi strani so spremembe na pasivni strani večinoma prispevale k njenemu zviševanju. To je bilo zlasti izrazito v zadnjih letih, tj. od leta 2013, ko je prišlo do močnega znižanja učinkovitih pasivnih obrestnih mer zaradi znižanja obrestnih mer in sočasnega povečevanja deleža vpoglednih depozitov pri bankah. Po drugi strani so obrestne mere v določenih letih, ob zvišanju euriborjev na mednarodnih finančnih trgih (npr. med letoma 2006 in 2008) močno, podobno kot tudi na aktivni strani v nasprotni smeri, prispevale k znižanju marže.

²⁵ Za natančnejšo razčlenitev prispevkov k spremembi neto obrestne marže v obdobju 2004–2016 v Sloveniji, ki odražajo najpomembnejše instrumente aktivne in pasivne strani in njihove donosnosti (»yield«) oziroma učinkovite stroške (»effective costs«) ter njihove deleže v strukturi obrestovane aktive/pasive glej članek v Bančnem vestniku (BV 11 2016) z naslovom »Net interest margin in a low interest rate environment: Evidence for Slovenia«.

²⁶ Gre za učinkovite obrestne mere, ki so izračunane kot obrestni prihodki/odhodki na obrestovano aktivo/pasivo.

Slika 2.21: Prispevki posameznih instrumentov na aktivih in pasivi k spremembi neto obrestne marže (levo) in gibanje učinkovitih obrestnih mer po glavnih instrumentih obrestnosne aktive in pasive (desno)

Opomba 1: Kategorije so vsakokrat izračunane za zadnje 12-mesečno obdobje.

Opomba 2: Slika levo prikazuje natančnejšo razčlenitev slike 2.20b po glavnih instrumentih.

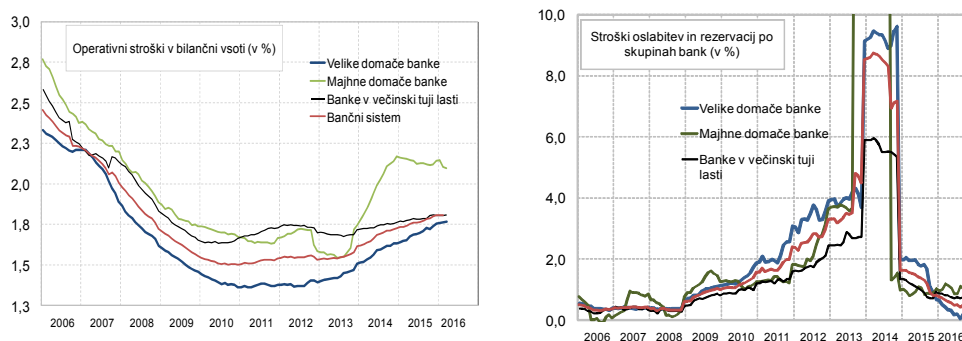
Vir: Banka Slovenije

Ob nadaljevanju trenda krčenja bančnih bilanc bo količinski učinek tudi v prihodnosti vse bolj prispeval k znižanju neto obrestnih prihodkov bank.²⁷ Banke imajo zaradi močno povečanega deleža vpoglednih vlog in že znižanih obrestnih mer za vezane depozite vse manj dodatnega prostora pri zmanjšanju obrestnih odhodkov.²⁸ Na strani naložb v bančnih bilancah je treba dodatno upoštevati četrtinski delež vrednostnih papirjev, od katerih jih 57% zapade do sredine leta 2019, banke pa jih bodo lahko zamenjale le z nižje donosnimi vrednostnimi papirji. Z vrednostnimi papirji ustvarijo banke eno petino vseh obrestnih prihodkov. Vendar pa določene, predvsem dokapitalizirane banke in hranilnice izstopajo z okrog tretjinskim ali celo večjim deležem vrednostnih papirjev v aktivah in četrtinskim deležem obrestnih prihodkov iz vrednostnih papirjev v vseh obrestnih prihodkih. Zato lahko pri teh bankah v naslednjih letih pričakujemo še večje dohodkovne pritiske na obrestno maržo oziroma dobičkonosnost.

2) Operativni stroški, stroški oslabitev in rezervacij ter dobičkonosnost bank

Operativni stroški so se v letu 2016 zmanjševali. Razmerje med operativnimi stroški in bruto dohodkom se je zmanjšalo na 57%, kar je posledica višjih neobrestnih prihodkov v letu 2016. Banke so že šesto leto zaporedoma nadaljevale zmanjševanje operativnih stroškov, njihovo znižanje je septembra znašalo slaba 2% medletno. Kljub temu se je delež operativnih stroškov v bilančni vsoti zaradi hitrejšega krčenja slednje nekoliko povečal.

Slika 2.22: Gibanje operativnih stroškov na povprečno bilančno vsoto (levo) ter gibanje stroškov oslabitev in rezervacij na povprečno bilančno vsoto (desno) po skupinah bank

Opomba: Kategorije so vsakokrat izračunane za zadnje 12-mesečno obdobje. Če vrednost kategorije presega 10% bilančne vsote, ta ni prikazana v sliki.

Vir: Banka Slovenije

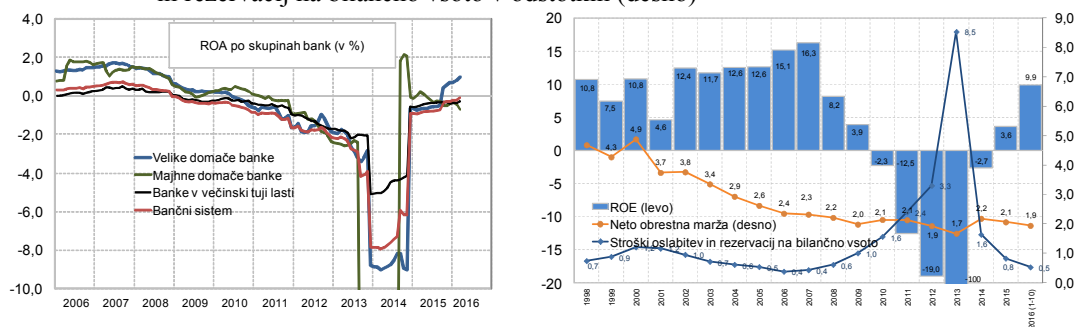
Zaradi izboljšanja kakovosti portfelja so se v prvih treh četrtletjih 2016 močno znižali stroški oslabitev in rezervacij. Ti so do septembra znašali manj kot 5% bruto dohodka bank.

²⁷ Kot je razvidno iz slike 2.20a, k zniževanju neto obrestnih prihodkov prispevajo tudi količinski učinki. Ob znižanju donosnosti na strani aktive in močno znižani meji pri obrestnih odhodkih morajo banke povečati obseg poslovanja.

²⁸ Glej npr. opombo v Poročilu o finančni stabilnosti, junij 2016, str. 75. kjer je opisano, kakšen je okviren dohodkovni učinek; če bi bila sprememba v ročnostni strukturi vlog nebančnega sektorja podobna kot v lanskem letu, tj. povečanje deleža vpoglednih vlog za 10 odstotnih točk v strukturi vlog nebančnega sektorja.

Do konca avgusta je veliko bank celo sproščalo oslabitve in rezervacije, na kar sta vplivala boljša gospodarska situacija in izboljševanje kakovosti portfelja, kar je bila posledica razreševanja slabih terjatev, prerazvrstitev dolžnikov v boljše bonitetne skupine in poplačil slabih posojil. Kljub temu so stroški oslabitev in rezervacij v zadnjem četrtletju leta navadno nadpovprečno visoki, zato ne moremo pričakovati, da bi tako močno kot do septembra zaostajali za lanskimi.

Slika 2.23: Gibanje donosnosti na aktivo (ROA) po skupinah bank (levo) ter gibanje donosnosti na kapital (ROE), neto obrestne marže na obrestonosno aktivo in stroškov oslabitev in rezervacij na bilančno vsoto v odstotkih (desno)

Opomba: Neto obrestna marža septembra 2016 je izračunana na obrestonosno aktivo za obdobje zadnjih 12 mesecev, enako stroški oslabitev in rezervacij v bilančni vsoti. Če je vrednost kategorije ROA nižja od -10%, ta ni prikazana v sliki. ROE septembra 2016 je izračunan za obdobje prvih devetih mesecev leta (slika desno).

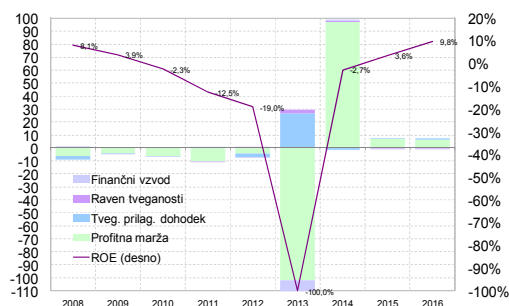
Vir: Banka Slovenije

Zmanjšana sposobnost ustvarjanja neto obrestnih prihodkov bi v prihodnje spet povečala dohodkovno tveganje v bančnem sistemu. Ob postopnem izzvenenju ugodnih učinkov iz sproščanja oslabitev in rezervacij ter dejstvu, da banke kratkoročno ne morejo bistveno povečati neobrestnih prihodkov in/ali zmanjšati operativnih stroškov, lahko pričakujemo, da bo vztrajanje LIRE povečevalo dohodkovno tveganje. Banke se bodo morale postopoma bolj usmeriti v povečevanje posojilne aktivnosti, saj lahko le tako ponovno okrepijo prihodkovno stran bančnih bilanc.

Dekompozicija dobičkonosnosti

K zviševanju ROE tudi v letu 2016 prispeva povečevanje razmerja med dobičkom in bruto dohodkom. Analiza gibanja dobička bank na kapital z razčlenitvijo donosnosti (slika spodaj) na štiri komponente oziroma količnike: profitno maržo, tveganju prilagojeni dohodek, prevzeto tveganje in finančni vzvod, pokaže, da sta v prvih treh četrtletjih 2016 k povečanju dobičkonosnosti prispevali profitna marža in tveganju prilagojen dohodek. Drugi dve komponenti, raven tveganosti in finančni vzvod, pa sta vplivali na njeno zmanjšanje.

Slika 2.24: Gibanje in vplivi štirih dejavnikov na smer spreminjanja donosnosti na kapital bank; dekompozicija ROE v obdobju 2008–2016 (1–9)

Opomba: 1) Dekompozicija ROE je izračunana in prikazana do konca tretjega četrtletja 2016.

Vir: Banka Slovenije

V letu 2016 so k povečanju dobičkonosnosti prispevale iste komponente kot leto prej. Profitna marža oziroma razmerje med dobičkom in bruto dohodkom je bila v letu 2016 zaradi dobička v bančnem sistemu visoko pozitivna. Ta že več let zaporedoma močno prispeva k izboljševanju donosnosti. Tveganju prilagojeni dohodek, ki kaže razmerje med bruto dohodkom bank in tveganju prilagojeno aktivo, se povečuje; zaradi krčenja posojil se je tveganju prilagojena aktiva znižala, medtem ko je bil bruto dohodek bank primerljiv z lanskim, vendar je prispevek k

izboljšanju dobičkonosnosti minimalen. Raven tveganosti, ki kaže razmerje med tvegano aktivno in bilančno vsoto, se je zmanjšala, ker so se posojila zmanjšala bolj kot bilančna vsota. Zniževal se je tudi finančni vzvod; obseg kapitala v bančnem sistemu se zaradi dobička povečuje, bilančna vsota se zmanjšuje.

Tabela 2.4: Vrednosti posameznih komponent za izračun ROE po letih

Leto	Profitna marža	Tveg. prilag. dohodek	Raven tveganosti	Finančni vzvod	Donosnost
	dobiček pred. obd. *	bruto dohodek	tv. prilag. akt. *	bilančna v sota	
	bruto dohodek	tv. prilag. akt.	bilančna v sota	kapital	ROE
2008	0,22	0,039	0,76	12,08	8,1%
2009	0,11	0,037	0,78	11,93	3,9%
2010	-0,07	0,037	0,78	12,05	-2,3%
2011	-0,37	0,036	0,79	11,79	-12,5%
2012	-0,50	0,043	0,76	11,89	-19,0%
2013	-3,15	0,033	0,74	12,98	-100,0%
2014	-0,09	0,053	0,58	10,06	-2,7%
2015	0,14	0,057	0,53	8,63	3,6%
2016 (1-9)	0,39	0,061	0,51	8,09	9,8%

Opomba: V glavi tabele napisana formula pokaže izračun vsakokratne vrednosti ROE.

Vir: Banka Slovenije

Izbrani kazalniki uspešnosti bančnega poslovanja

V letu 2015 in prvih treh četrtletjih 2016 so se zaradi realiziranega dobička bank izboljšali kazalniki donosnosti. Zaradi več ustvarjenega bruto dohodka se je zmanjšal delež operativnih stroškov v bruto dohodku, neto obrestna marža se je znižala, neobrestna marža pa zaradi že navedenih dejavnikov povišala.

Tabela 2.5: Izbrani kazalniki poslovanja bank

(v %)	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2015 sept.	2016 sept.
Donos na aktiv o	0,32	-0,19	-1,06	-1,60	-7,70	-0,27	0,42	0,69	1,21
Donos na kapital	3,87	-2,30	-12,54	-19,04	-97,30	-2,69	3,63	6,11	9,89
Stroški v bruto dohodku	53,95	52,22	53,68	47,43	66,04	55,80	59,26	58,47	56,75
Obrestna marža na obrest. aktiv o	1,98	2,14	2,13	1,93	1,68	2,18	2,06	2,08	1,94
Obrestna marža na bilančno v soto	1,88	2,02	2,02	1,83	1,59	2,09	1,96	1,98	1,84
Neobrestna marža	1,00	0,86	0,85	1,40	0,85	1,01	1,09	1,03	1,29
Bruto dohodek na pov. prečno aktiv o	2,88	2,88	2,87	3,23	2,44	3,10	3,05	3,01	3,13

Vir: Banka Slovenije

2.4 Obrestno tveganje

Povzetek

Obrestno tveganje ostaja veliko in pomeni, poleg še vedno razmeroma velikega deleža nedonosnih terjatev, pomembnejše tveganje za dobičkonosnost bank. Obrestno tveganje, merjeno kot razlika v povprečnem obdobju spremembe aktivnih in pasivnih obrestnih mer ter z obrestno vrzeljo, prikazuje v danem okolju nizkih obrestnih mer izpostavljenost poslovanja bank tveganju zviševanja obrestnih mer. S podaljševanjem obdobja spremembe obrestnih mer pri naložbah se banke izpostavljajo podaljševanju obdobja prilagoditve obrestnih prihodkov v času zviševanja obrestnih mer. Hkrati se obdobje spremembe obrestnih mer pri virih, ki pomenijo za banke obrestne odhodke, skrajšuje oziroma stagnira in je s slabimi 5 meseci za okoli 13 mesecev krajše kot pri naložbah. Bankam bo tako v času zviševanja obrestnih mer omogočeno hitreje prilagajati obrestne mere pri pasivi kot aktivni, s čimer bo prilagajanje obrestnih prihodkov časovno odloženo. Pri tem je treba upoštevati, da banke v obdobju zviševanja tržnih obrestnih mer ne hitijo s prilagajanjem pasivnih obrestnih mer.

Daljšje okolje nizkih obrestnih mer na poslovanje bank vpliva prav tako nestimulativno, saj ga spremlja vedno bolj sploščena krivulja donosnosti. Razmik v obrestnih merah za vire in naložbe se zmanjšuje, kar znižuje neto obrestne prihodke. Taka oblika krivulje donosnosti kaže tudi pričakovanja daljšega obdobja nizkih obrestnih mer.

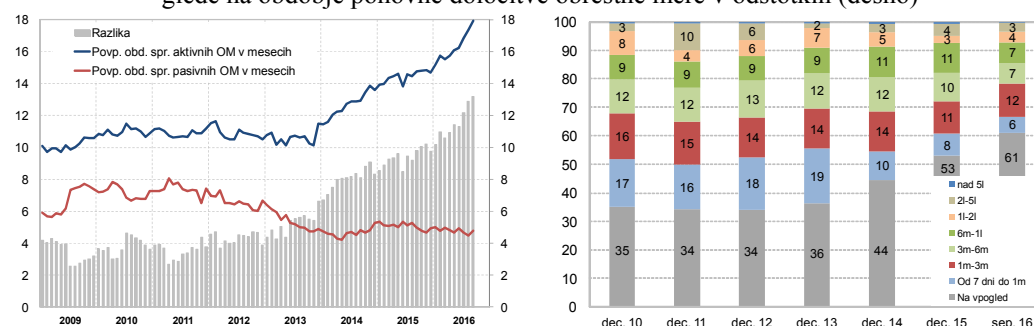
Povečevanje deleža vpoglednih vlog kratkoročno sicer vpliva na nižje obrestne odhodke bank, hkrati pa v strukturo virov z ročno neusklajenostjo aktive in pasive vnaša nestabilnost. Banke so postavljene pred izziv iskanja pomembnega ravnotežja med stabilnostjo in donosnostjo. V daljšem obdobju nizkih obrestnih mer je mogoče pričakovati, da se bo delež vpoglednih vlog v prihodnjih dveh letih še nekoliko povečal.

Obrestno tveganje postaja tudi v mednarodnem okolju vse pomembnejše, zato je Baselski odbor aprila 2016 izdal nove standarde za obrestno tveganje v bančnih knjigah, ki naj bi se implementirali do leta 2018.²⁹

Povprečno obdobje spremembe obrestnih mer in obrestna vrzel

Razlika med povprečnim obdobjem spremembe aktivnih in pasivnih obrestnih mer, je septembra 2016 dosegla 13,2 meseca, kar je 3,4 mesece več kot pred enim letom. Pri naložbah se je povprečno obdobje ponovne določitve obrestne mere v tem obdobju podaljšalo za 3,2 meseca, na 18 mesecev, medtem ko je pri obveznostih ostalo skoraj nespremenjeno (skrajšanje za 0,2 meseca).

Slika 2.25: Povprečno obdobje spremembe obrestnih mer za sredstva in obveznosti slovenskega bančnega sistema v mesecih (levo) ter struktura depozitov po posameznih razredih glede na obdobje ponovne določitve obrestne mere v odstotkih (desno)

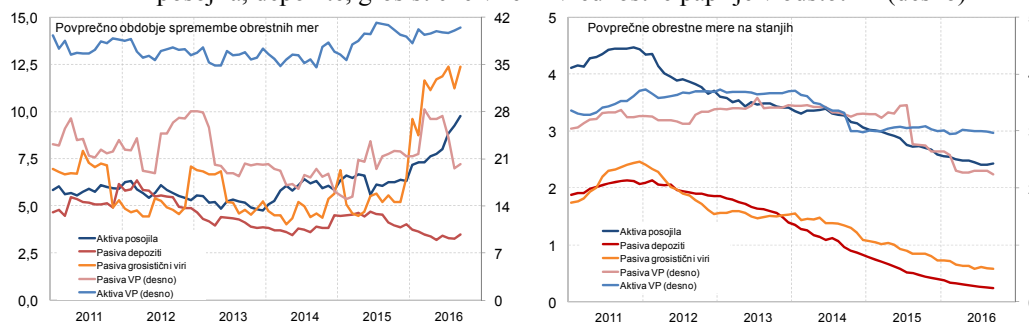
Vir: Banka Slovenije

Obstoječa struktura depozitov po posameznih razredih glede na obdobje ponovne določitve obrestne mere kaže, da se bo v prihodnje povprečno obdobje ponovne določitve obrestne mere depozitov skrajševalo zelo postopno in ob trenutni ravni 3,5 meseca verjetno ne več za veliko. Proti koncu leta 2013 se je v strukturi depozitov glede na obdobje ponovne določitve obrestne mere začel močno povečevati delež vpoglednih vlog. Od septembra 2015 do septembra 2016 se je njihov delež povečal za 10 odstotnih točk, obdobje ponovne določitve obrestne mere depozitov pa se je v tem času skrajšalo za 0,6 meseca. Razmeroma majhno skrajšanje obdobja ponovne določitve obrestne mere za depozite je kljub velikemu povečanju vlog na vpogled posledica zmanjševanja predvsem deleža vlog s krajšim obdobjem ponovne določitve obrestne mere, od 7 dni do 6 mesecev (znižanje za 6 odstotnih točk) in od 6 mesecev do 1 leta (znižanje za 3 odstotne točke) ter manj tistih z daljšimi ročnostmi nad 1 letom, ki jih je v strukturi le še za okoli 7%. Majhno skrajšanje pa je tudi posledica že sedaj relativno kratke povprečne ročnosti depozitov.

Na pasivi se hkrati s skrajševanjem povprečnega obdobja ponovne določitve obrestne mere za depozite podaljšuje povprečno obdobje ponovne določitve obrestne mere za obveznosti do tujih bank. Na ravni celotne pasive se zato povprečno obdobje ponovne določitve obrestne mere ne skrajšuje bistveno. Povprečno obdobje ponovne določitve obrestne mere za obveznosti do tujih bank se je v enem letu podaljšalo za 6,8 meseca. Na grosističnih virih se podaljšujeta preostala zapadlost in tudi delež obveznosti s fiksnim obrestovanjem. S spreminjanjem načina obrestovanja grosističnih virov iz variabilnega v fiksnega, kar uporabljajo predvsem banke, ki so del mednarodnih bančnih skupin, si banke izboljšujejo obrestno izpostavljenost, lahko pa to pomeni višjo ceno. Obveznosti do tujih bank kljub razdolževanju še vedno predstavljajo okoli 9% v obrestno občutljivi pasivi. Njihova cena je za slabe pol odstotne točke višja od cene depozitov.

²⁹ Basel Committee on Banking Supervision, Interest rate risk in the banking book (Baselski odbor: Obrestno tveganje v bančnih knjigah), izdano aprila 2016 (link: <http://www.bis.org/bcbs/publ/d368.htm>).

Slika 2.26: Povprečno obdobje spremembe obrestnih mer posebej za posojila, depozite, grosistične vire in vrednostne papirje v mesecih (levo) ter obrestne mere za stanja za posojila, depozite, grosistične vire in vrednostne papirje v odstotkih (desno)

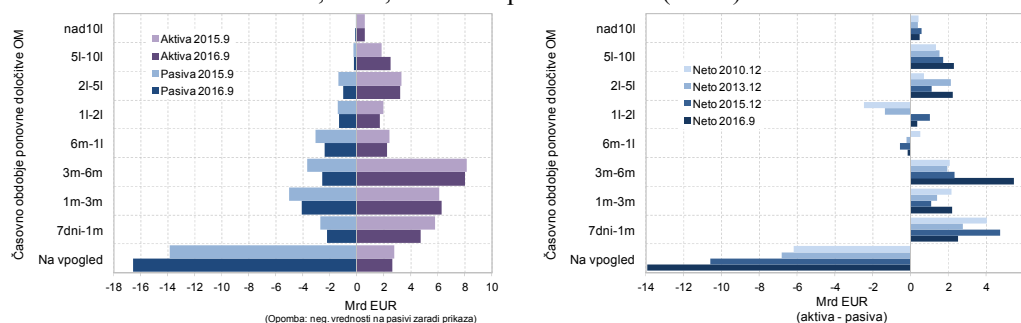

Vir: Banka Slovenije

Povprečno obdobje ponovne določitve obrestne mere se je na aktivih v letu od septembra 2015 do septembra 2016 podaljšalo za 3,2 meseca predvsem kot posledica podaljšanja povprečnega obdobja ponovne določitve obrestne mere za posojila. Obdobje ponovne določitve obrestne mere za vrednostne papirje na aktivih se je skrajšalo za 0,3 meseca, medtem ko se je za posojila podaljšalo za 3,5 mesece. Pri vseh vrstah posojil se povečuje delež posojil, ki je obrestovan po fiksni obrestni meri oziroma se pri njih v obdobju enega leta ne spremeni obdobje obrestovanja. V stanjih se je delež posojil, obrestovanih po fiksni obrestni meri, v vseh posojilih povečal za 3,4 odstotne točke, na dobrih 12%. Največji je pri potrošniških posojilih s skoraj 32%, sledijo podjetniška in stanovanjska posojila z okoli 10%. Pri stanovanjskih posojilih pa imajo posojila, obrestovana po fiksni obrestni meri najhitrejšo rast.

Slovenske banke financirajo sredstva različnih daljših ročnosti z vpoglednimi vlogami. Okoli 30% obrestonosne aktive z ročnostjo do 1 leta in okoli 16% z ročnostjo nad 1 leto slovenske banke financirajo z vpoglednimi vlogami. Oba deleža sta se glede na konec leta 2015 povečala, za dobrih 8 oziroma 3 odstotne točke. Predvsem v zadnjih devetih mesecih so se povečale neto terjatve z ročnostjo od 3 do 6 mesecev in v manjši meri tudi od 2 do 10 let. Za oceno obrestnega tveganja je treba upoštevati efektivno ročnost oziroma stabilnost vpoglednih vlog. Kljub pogodbeni ročnosti, ki je dejansko za vpogledne vloge nič, spadajo te vloge med vire z nedefinirano ročnostjo. Njihova efektivna ročnost ni nedvoumno definirana in v normalnih tržnih razmerah velja, da močno preseže pogodbeno določeno ročnost in lahko doseže tudi več let. V določenih scenarijih obrestnih mer je lahko njihova efektivna ročnost precej krajša in se bolj približa pogodbeni ročnosti. V trenutnem okolju nizkih obrestnih mer depoziti lahko pomenijo zavetje pred manj predvidljivim makroekonomskim okoljem, ki vpliva tudi na večjo volatilnost kapitalskih in nepremičninskih trgov. Ko se bodo obrestne mere začele zviševati, se bodo ta sredstva vsaj v določeni meri selila v bolj donosne naložbe, lahko znotraj ali zunaj bank, kar bo banke izpostavilo višjim finančnim stroškom.

Slika 2.27: Vrednost aktive in pasive slovenskega bančnega sistema glede na različna obdobja ponovne določitve obrestne mere za september 2015 in 2016 (levo) ter vrednostna vrzel (aktiva - pasiva) glede na različna obdobja ponovne določitve obrestne mere za konec leta 2010, 2013, 2015 in september 2016 (desno) v mrd EUR

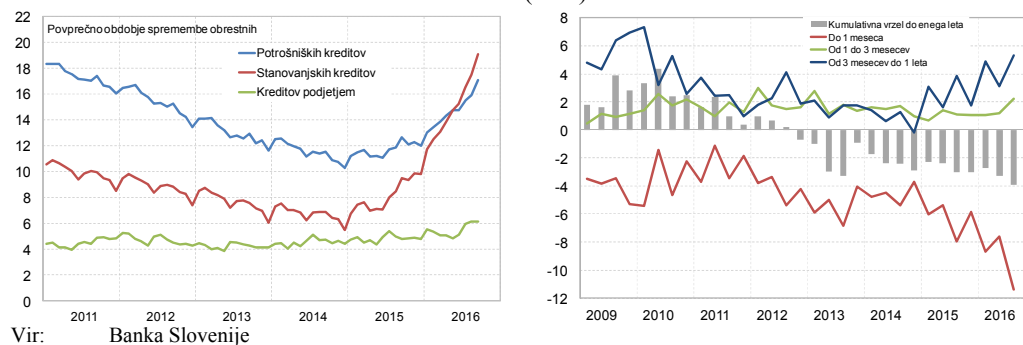

Vir: Banka Slovenije

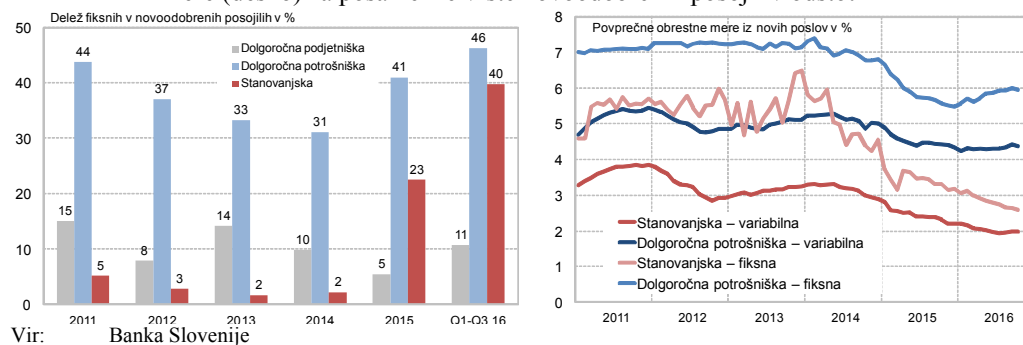
Obrestnemu tveganju so bolj izpostavljene majhne in velike domače banke, manj pa banke v večinski tuji lasti. Izpostavljenost obrestnemu tveganju je med bankami zelo različna. Banke imajo več možnosti za upravljanje obrestnega tveganja glede na prevzete individualne strategije. Banke zapirajo izpostavljenost obrestnemu tveganju z aktivnim upravljanjem portfelja vrednostnih

papirjev. Nekatere banke, predvsem večje, zapirajo izpostavljenost obrestnemu tveganju tudi z uporabo izvedenih finančnih instrumentov. Banke, ki so del mednarodnih bančnih skupin, sklepajo izvedene finančne instrumente z matično banko. Pri upravljanju ročnosti strukture aktive in pasive so banke pozorne tudi na ceno posameznih instrumentov. Obrestne mere za vloge na vpogled so blizu nič, kar jim glede na dolgoročnejšo aktivo kljub krčenju bilančne vsote in okolju nizkih obrestnih mer še prinaša določene neto obrestne prihodke.

Slika 2.28: Povprečno obdobje spremembe obrestnih mer za posamezne vrste posojil v mesecih (levo) ter vrzel med aktivnimi in pasivnimi obrestno občutljivimi postavkami po razredih do 1 meseca v mrd EUR (levo)

Slika 2.29: Delež posojil, obrestovanih s fiksno obrestno mero, (levo) in povprečne obrestne mere (desno) za posamezne vrste novoodobrenih posojil v odstotkih

2.5 Tveganje financiranja in likvidnost bank

Povzetek

Tveganje financiranja v slovenskem bančnem sistemu ostaja majhno, vendar se s skrajševanjem ročnosti virov financiranja povečuje tveganje njihove stabilnosti. Struktura financiranja se nadalje spreminja v korist vlog nebančnega sektorja, zlasti vlog gospodinjstev. Zaradi izredno nizkih ravni depozitnih obrestnih mer se še povečuje delež vpoglednih vlog med vlogami nebančnega sektorja, kar povečuje možnost hitrega umika sredstev iz bank ob nepričakovanih ekstremnih šokih. Ob tem ostaja pomemben zadosten obseg sekundarne likvidnosti, ki bo bankam pomagal premestiti morebitni likvidnostni pritisk. To velja še zlasti v novonastalih okoliščinah, ko banke več pozornosti namenjajo reduciranju virov sredstev kot pridobivanju novih kreditnih poslov. Zaradi velike presežne likvidnosti imajo slovenske banke na voljo tudi visok odstotek prostega sklada primerne finančne premoženja za zavarovanje pri Evrosistemu in s tem možnost pridobitve dodatnih likvidnih sredstev. Nadaljevanje nizkih obrestnih mer in visoka presežna likvidnost celotnega evroobmočja bosta slovenskim bankam še naprej oteževala učinkovito upravljanje presežno likvidnostjo na plitkem denarnem trgu.

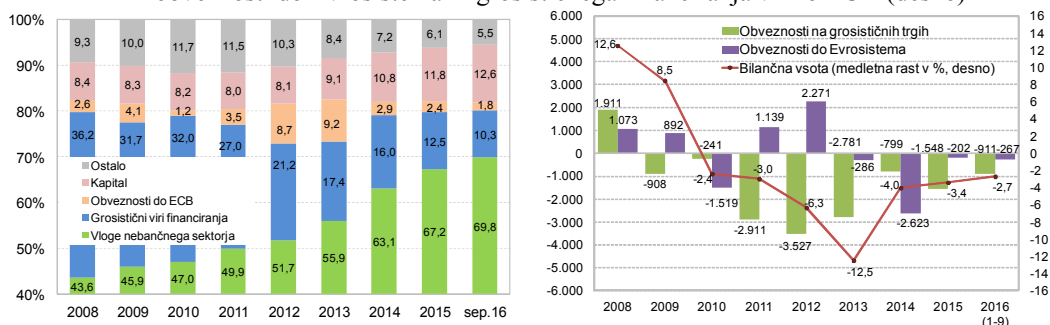
2.5.1 Nadaljnje spreminjanje strukture virov financiranja

Vloge nebančnega sektorja še naprej krepijo vodilno vlogo med viri financiranja bank. Delež vlog nebančnega sektorja se je v strukturi virov financiranja do konca septembra 2016 povečal na

70%. Lani sta k rasti deleža vlog nebančnega sektorja v strukturi virov, poleg povečanja njihovega obsega, prispevala tudi nadaljnje razdolževanje bank na grosističnih trgih in zmanjševanje obveznosti do Evrosistema.

Delež grosističnih virov se je do konca septembra zmanjšal na slabo tretjino deleža pred začetkom finančne krize. Banke še naprej odplačujejo obveznosti do tujih bank, hkrati pa ob dospevanju izdanih dolžniških vrednostnih papirjev nimajo potreb po njihovih ponovnih izdajah. Izdani dolžniški vrednostni papirji so med viri financiranja relativno dražji in s tem tudi s stroškovnega vidika za banke manj zanimivi.

Slika 2.30: Struktura virov financiranja bank v odstotkih (levo) ter spremembe v obsegu obveznosti do Evrosistema in grosističnega financiranja v mio EUR (desno)

Opomba: Grosistično financiranje zajema obveznosti do bank v tujini in izdane dolžniške vrednostne papirje.

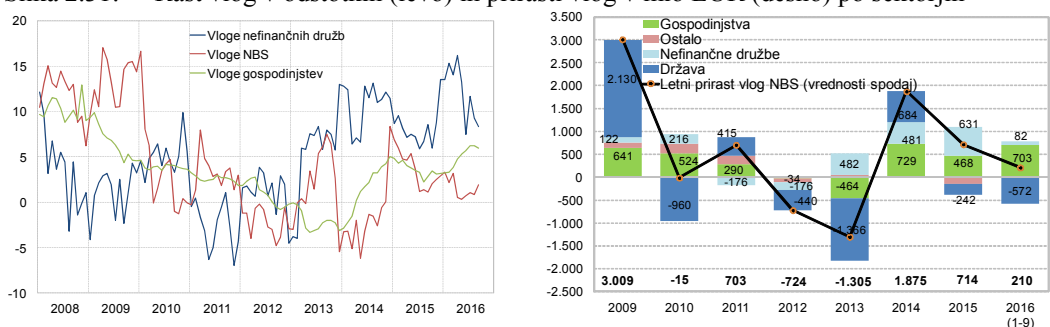
Vir: Banka Slovenije

Rast vlog nebančnega sektorja je posledica rasti vlog gospodinjstev in nefinančnih družb.

Medletna rast vlog nebančnega sektorja je septembra 2016 dosegla 1,9%. Pozitivni vpliv višjih vlog gospodinjstev in nefinančnih družb na gibanje vlog nebančnega sektorja je nekoliko izničil umik vlog države v višini 0,6 mrd EUR. Ob hkratnem zmanjševanju posojil nebančnega sektorja in rasti vlog nebančnega sektorja se znižuje vrednost kazalnika vzdržnosti financiranja (LTD), ki se je do septembra 2016 zmanjšal na 77,3%. Nizka vrednost kazalnika kaže skromno usmerjenost primarnega vira, to je vlog nebančnega sektorja, v osnovno bančno dejavnost, to so posojila nebančnemu sektorju.

Rast vlog nefinančnih družb, ki predstavljajo 15% vseh virov financiranja bank, se je umirila, a je konec septembra 2016 še vedno znašala solidnih 8,4% medletno. Tudi v prihodnje ne pričakujemo krepitve rasti teh vlog, saj so banke začele zaračunavati ležarino na vpogledne vloge podjetij, ki predstavljajo večino med vlogami. Poleg tega izredno nizke ravni obrestnih mer ne bodo spodbuda podjetjem za vezavo sredstev, ki jih imajo na računih pri bankah.

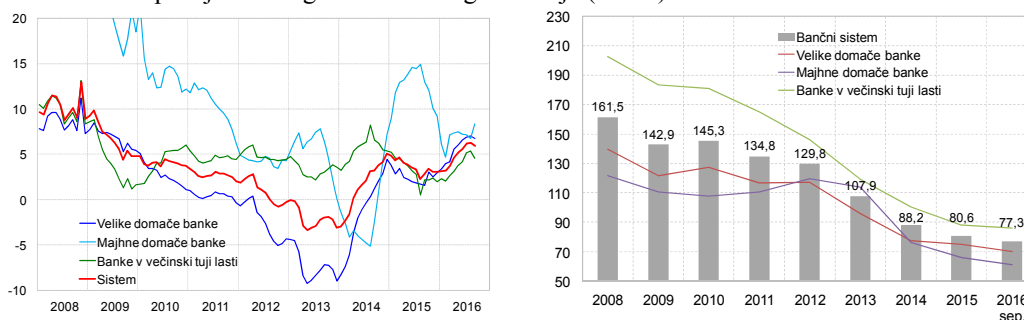
Slika 2.31: Rast vlog v odstotkih (levo) in prirasti vlog v mio EUR (desno) po sektorjih

Vir: Banka Slovenije

Nadalje se povečuje pomen vlog gospodinjstev, ki so konec septembra 2016 predstavljale že 45% vseh bančnih virov. Kljub izredno nizkim obrestnim meram se je njihov obseg v devetih mesecih letos povečal za 703 mio EUR, na 16,3 mrd EUR. Medletna rast vlog gospodinjstev se je letos krepila in septembra dosegla 5,9%. Krepitev dinamike rasti je bila prisotna pri vseh skupinah bank, vendar konkuriranja z obrestno mero, ki je bilo značilno v preteklih letih, med njimi ni bilo. Vse banke so se prilagodile okolju nizkih obrestnih mer in znižale depozitne obrestne mere na minimalne ravni. Kratko- in tudi dolgoročne obrestne mere za vloge pri slovenskih bankah ostajajo pod povprečjem evroobmočja.

Slika 2.32: Rast vlog gospodinjstev po skupinah bank v odstotkih (levo) ter razmerje med posojili in vlogami nebančnega sektorja (desno)

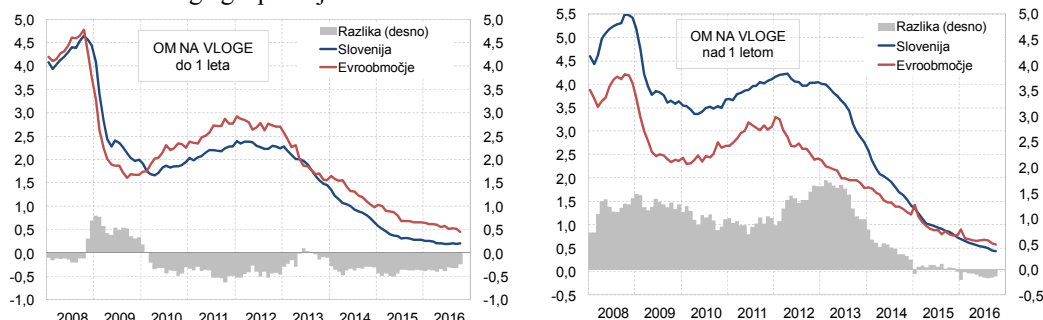

Vir: Banka Slovenije

Krajšanje ročnosti vlog – potencialna nestabilnost v financiranju bank

Ročnostna struktura vlog nebančnega sektorja se še naprej spreminja v smeri povečevanja vpoglednih vlog. Njihov delež se je v devetih mesecih letos povečal za slabih 7 odstotnih točk, na 62% vseh vlog nebančnega sektorja, pri čemer se je zmanjšal delež kratko- in tudi dolgoročnih vezanih vlog. Zmanjšanje obrestnih mer za vezane depozite je pri vseh skupinah bank povečalo delež vpoglednih vlog. To še zlasti velja za majhne domače banke in hranilnice, ki so še v letu 2015 uspele konkurirati z nekoliko višjimi depozitnimi obrestnimi merami, a so se predvsem zaradi dohodkovnega pritiska prilagodile danim razmeram. Povprečna obrestna mera za vezan depozit do enega leta se je v devetih mesecih letos spustila na 0,2%, za vezavo nad enim letom pa na 0,5%, kar je v obeh primerih pod povprečjem evroobmočja.

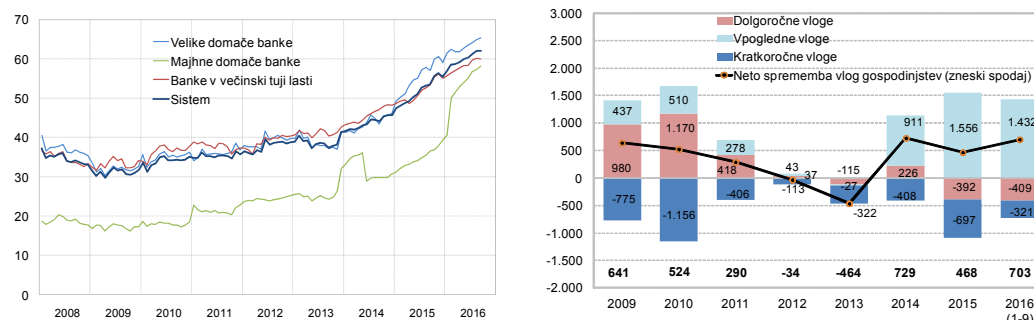
Slika 2.33: Primerjava slovenskih obrestnih mer z obrestnimi merami evroobmočja za nove vloge gospodinjstev v odstotkih

Vir: Banka Slovenije, ECB

Nizke obrestne mere so skrajšale ročnostno strukturo vlog pri večini držav EU. Delež vpoglednih vlog nebančnega sektorja v bilančni vsoti na konsolidirani osnovi se je v povprečju držav EU v letu 2015 povečal za odstotno točko, na dobrih 20%. V Sloveniji je ta delež porasel za 8 odstotnih točk, na 37%, kar nas uvršča med države z največjimi deleži vpoglednih vlog nebančnega sektorja v bilančni vsoti.

Slika 2.34: Delež vpoglednih vlog v vlogah nebančnega sektorja po skupinah bank v odstotkih (levo) in struktura sprememb stanj vlog gospodinjstev po ročnostih (desno)

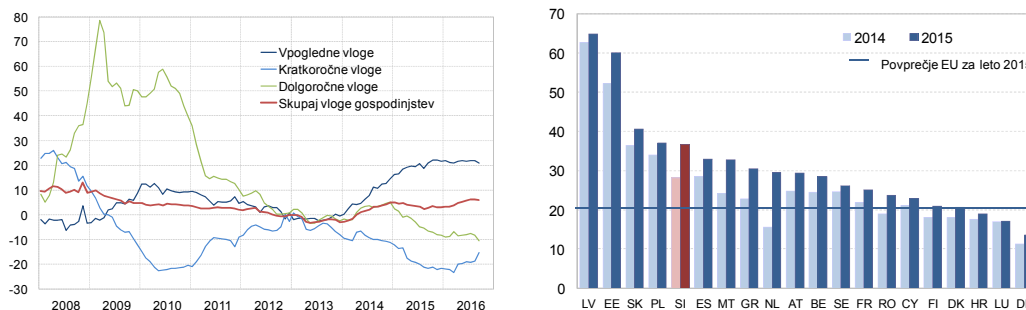

Vir: Banka Slovenije

Na skrajševanje ročnosti vlog nebančnega sektorja najbolj vpliva povečevanje obsega vpoglednih vlog pri najpomembnejšem viru financiranja, to je pri gospodinjstvih. Obseg vpoglednih vlog gospodinjstev se je v devetih mesecih letos povečal za 1,4 mrd EUR, od tega polovico zaradi dospelja kratko- in dolgoročnih vezanih vlog, ki se večinoma ne obnavljajo. Zmanjšanje obrestnih mer za vezane depozite na minimalne ravni odvrča varčevalce k ponovni vezavi sredstev, zato jih ti kopičijo na tekočih računih pri bankah. Zaradi tega razloga so tudi novi prilivi sredstev gospodinjstev v banke vpoglednega značaja. Medletna rast vpoglednih vlog gospodinjstev se je v devetih mesecih letos stabilizirala pri visokih 21%, hkrati se nadaljuje zmanjševanje kratko- in dolgoročnih vlog gospodinjstev.

Večanje deleža vpoglednih vlog negativno vpliva na stabilnost strukture financiranja bank, saj povečuje možnost hitrega umika sredstev varčevalcev iz bank ob potencialnih ekstremnih šokih, kar bi ustvarilo likvidnostni pritisk na banke. Kljub temu je ob pomanjkanju donosnejših alternativnih naložb, nedelujočem kapitalskem trgu in predpostavki, da bodo slovenski varčevalci še naprej naklonjeni tradicionalnim oblikam varčevanja, verjetnost za množičen umik vpoglednih sredstev v prihodnjem kratkoročnem obdobju majhna.

Slika 2.35: Rast vlog gospodinjstev po ročnosti (levo) in delež vpoglednih vlog nebančnega sektorja v bilančni vsoti na konsolidirani osnovi po državah EU (desno) v odstotkih

Vir: Banka Slovenije, ECB (SDW)

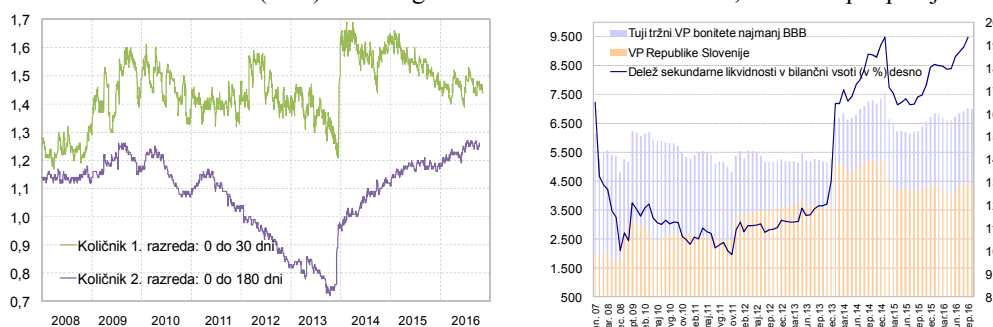
2.5.2 Likvidnostno tveganje

Likvidnostno tveganje slovenskega bančnega sistema je v devetih mesecih 2016 ostalo nizko in stabilno. Prvi izmed kazalnikov likvidnosti, ki to potrjuje, je razmeroma visok količnik prvega razreda likvidnostne lestvice. Ta je v prvih devetih mesecih 2016 nekoliko nihal, vendar pa v oktobru 2016 v povprečju dosegel 1,47, kar je primerljivo s koncem preteklega leta. V drugi polovici leta 2016 se je stabiliziral tudi količnik likvidnosti drugega razreda in v povprečju oktobra znašal 1,25, kar je nad ravno pred začetkom finančne krize.

Dober likvidnostni položaj potrjuje naraščajoč delež sekundarne likvidnosti v bilančni vsoti, ki je konec septembra 2016 dosegel 19,4%. Rast je posledica večjega obsega tržne sekundarne likvidnosti in tudi nadaljnega zmanjševanja bilančne vsote. Obseg tržne sekundarne likvidnosti se je v prvih devetih mesecih 2016 povečal za 235 mio EUR, na 7 mrd EUR. Zaradi naraščanja vpoglednih vlog in s tem povečevanja možnosti njihovega hitrega umika bo zadosten obseg sekundarne likvidnosti pomembno pripomogel k premostitvi morebitnega nastanka likvidnostnega pritiska na banke.

Koncentracija slovenskih državnih vrednostnih papirjev v tržni sekundarni likvidnosti kljub postopnemu zmanjševanju ostaja razmeroma visoka. Delež slovenskih državnih vrednostnih papirjev se je v prvih devetih mesecih 2016 zmanjšal za slabo odstotno točko, na 63%. Med skupinami bank so tveganju koncentracije najbolj izpostavljene majhne domače banke, katerih sekundarno likvidnost sestavljajo izključno slovenski državni vrednostni papirji. Njihov delež v bilančni vsoti majhnih domačih bank je septembra 2016 znašal 27%. Vendar pa izboljševanje gospodarskih in finančnih razmer v Sloveniji ugodno vpliva na bonitetne ocene države, kar zmanjšuje možnost dejanske uresničitve tveganja koncentracije.

Slika 2.36: Dnevni količniki likvidnosti prvega in drugega razreda likvidnostne lestvice v odstotkih (levo) ter obseg tržne sekundarne likvidnosti, mesečna povprečja

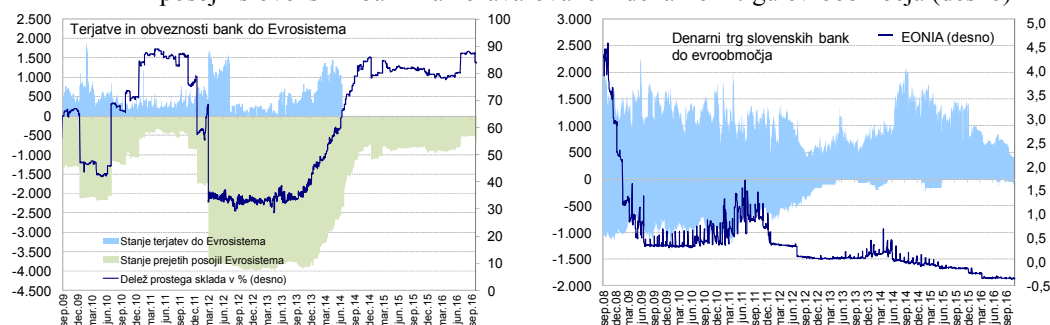

Opomba: Tržna sekundarna likvidnost je izračunana iz podatkov likvidnostne lestvice kot seštevek mesečnega povprečja vrednostnih papirjev Republike Slovenije in tujih tržnih vrednostnih papirjev, bonitete najmanj BBB.

Vir: Banka Slovenije

Velik delež prostega sklada primerne finančne premoženja za zavarovanje pri Evrosistemu dodatno potrjuje ugoden likvidnostni položaj slovenskih bank. Ta delež se je opazno izboljšal po vrnitvi sredstev ciljno usmerjene operacije dolgoročnega refinanciranja (TLTRO) na začetku julija 2016 in se do konca septembra stabiliziral okoli 87%. Banke so ob visoki presežni likvidnosti, ta je konec septembra 2016 znašala 2,5 mrd EUR, pričakovano nezainteresirane za pridobivanje dodatnih sredstev pri Evrosistemu. Njihov obseg se je v devetih mesecih letos zmanjšal na 635 mio EUR, kar je le še 1,8-odstotni delež v strukturi virov financiranja slovenskih bank.

Slika 2.37: Terjatve in obveznosti bank do Evrosistema v mio EUR in delež prostega sklada primerne finančne premoženja (levo) ter stanje danih in prejetih nezavarovanih posojil slovenskih bank na nezavarovanem denarnem trgu evroobmočja (desno)

Vir: Banka Slovenije

Okolje nizkih obrestnih mer in visoka presežna likvidnost v celotnem evroobmočju še naprej otežujejo učinkovito upravljanje presežne likvidnosti na denarnem trgu evroobmočja. Slovenske banke na tem trgu ostajajo neto upnice, pri čemer so v devetih mesecih 2016 obseg neto terjatev zmanjšale za 578 mio EUR, na 413 mio EUR. Manj aktivne so predvsem banke v večinski tuji lasti, najverjetneje zaradi nadaljnjega poglobljanja negativnih obrestnih mer. Ob vztrajanju nizkih obrestnih mer in visoki presežni likvidnosti v evroobmočju ne pričakujemo, da se bodo razmere za upravljanje presežne likvidnosti na denarnem trgu evroobmočja bistveno spremenile.

2.6 Solventnost bank

Povzetek

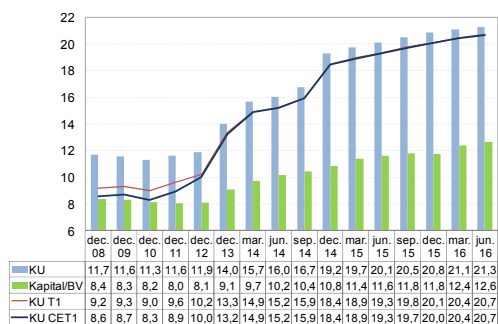
Tveganje solventnosti slovenskega bančnega sistema ostaja majhno, vendar ostajajo razlike v kapitalskem položaju med bankami precejšnje. Kapitalska ustreznost bančnega sistema na posamični osnovi se je izboljšala zaradi ustvarjenih dobičkov in višjih rezerv, ki so povečale kapital. Hkrati so se zaradi boljše optimizacije poslovanja in izboljšanja kakovosti kreditnega portfelja ponovno zmanjšale kapitalske zahteve. Visoka kakovost strukture kapitala se je dodatno izboljšala z zmanjšanjem obsega podrejenih instrumentov. Med skupinami bank z dobrim kapitalskim položajem izstopajo velike domače banke, medtem ko ostajajo majhne domače banke

kapitalsko najranljivejše. Vzdrževanje kapitalskega položaja bo v prihodnje v veliki meri odvisno od zmožnosti ustvarjanja notranjega kapitala, ki je pri še vedno šibki kreditni aktivnosti in v okolju nizkih obrestnih mer omejeno. Hkrati bo pomembna nadaljnja optimizacija porabe kapitala, ki bo odvisna predvsem od nadaljnjega čiščenja bančnih bilanc in spreminjanja naložbene strukture bank.

Kapitalska ustreznost

Kapitalska ustreznost slovenskega bančnega sistema se še naprej umirjeno zvišuje. Količnik kapitalske ustreznosti se je v prvem polletju 2016 povečal za 0,5 odstotne točke, na 21,3%. V tem obdobju sta se povečala tudi količnika temeljnega kapitala in navadnega lastniškega temeljnega kapitala, vsak za 0,6 odstotne točke, na 20,7%. Že tako majhne razlike med tema količnikoma so se v prvem polletju še dodatno zmanjšale, saj so nekatere banke zmanjšale obseg podrejenih instrumentov.

Slika 2.38: Osnovni kazalniki kapitalske ustreznosti bančnega sistema na posamični osnovi v odstotkih

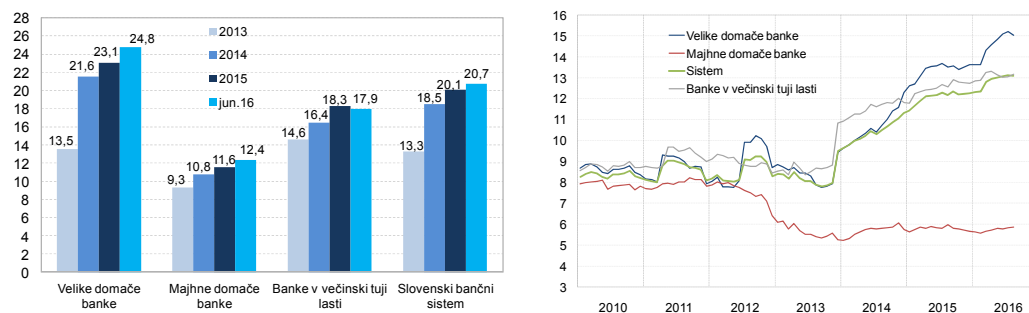
Vir: Banka Slovenije

Razlike v kapitalski ustreznosti med skupinami bank ostajajo precejšnje.³⁰ Velike domače banke izstopajo z najvišjo kapitalsko ustreznostjo, ki so jo v prvem polletju 2016 še izboljšale za 1,7 odstotne točke, na 24,8%. V tem obdobju so predvsem s pozitivnim poslovnim rezultatom povečale kapital in hkrati ob nadaljnjem krčenju poslovanja zmanjšale obseg kapitalskih zahtev. Po nekajletni konstantni rasti se je kapitalska ustreznost v prvem polletju 2016 zmanjšala pri bankah v večinski tuji lasti, in sicer za 0,8 odstotne točke, na 18,9%. Ob nespremenjenem obsegu kapitalskih zahtev se je tej skupini bank zmanjšal obseg kapitala za 73 mio EUR, pri čemer je večji del zmanjšanja predstavljal manjši obseg podrejenih instrumentov.

Med skupinami bank kljub izboljšanju kapitalske ustreznosti kapitalsko najranljivejše ostajajo majhne domače banke in hranilnice. Njihova kapitalska ustreznost je v prvem polletju 2016 sicer porasla za 0,7 odstotne točke, na 13,7%, kar je še vedno precej pod povprečjem slovenskega bančnega sistema. Obseg kapitala se je pri tej skupini bank povečal zaradi dokapitalizacije in pozitivnega poslovnega rezultata, kar je ob hkratnem zmanjšanju kapitalskih zahtev izboljšalo njihovo kapitalsko ustreznost. Tveganju solventnosti so majhne domače banke bolj kot ostale skupine bank izpostavljene zaradi majhnega deleža kapitala v bilančni vsoti, ki se ohranja pod 6%.

³⁰ Poštna banka Slovenije d.d. je v tem poglavju vključena v skupino majhnih domačih bank in hranilnic, saj so v analizo vključeni podatki do junija 2016, ko je delovala samostojno in še ni bila pripojena k Novi kreditni banki Maribor d.d.

Slika 2.39: Kapitalska ustreznost temeljnega kapitala (levo) ter razmerje med knjigovodskim kapitalom in bilančno vsoto (desno) po skupinah bank na posamični osnovi v odstotkih

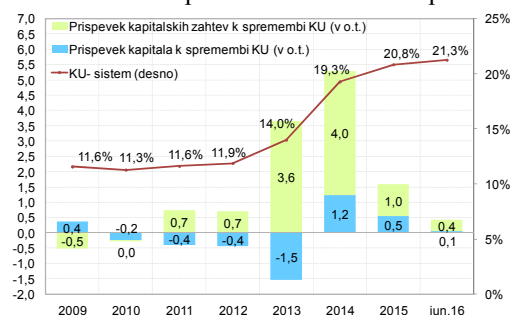
Vir: Banka Slovenije

Kapital in kapitalske zahteve

Izboljšanje kapitalske ustreznosti bančnega sistema v prvem polletju 2016 je tako kot pretekla leta večinoma posledica nižjih kapitalskih zahtev in manj posledica večjega obsega regulatornega kapitala, pri čemer je velikost sprememb manjša kot v preteklosti. Obseg regulatornega kapitala se je v prvih šestih mesecih 2016 povečal za skromnih 11 mio EUR, na 4.090 mio EUR, saj je bila rast temeljnega kapitala v višini 53 mio EUR delno izničena z zmanjšanjem podrejenih instrumentov pri nekaterih bankah. Povečanje temeljnega kapitala izvira predvsem iz ustvarjenega dobička in višjih rezerv, manj pa iz dokapitalizacij, ki so bile v tem obdobju uspešno izvedene le pri dveh bankah. Visoka kakovost strukture kapitala bančnega sistema se je še izboljšala z zmanjšanjem deleža dodatnega kapitala za 1,1 odsotne točke, na zgolj 2,6%.

Zmožnost ustvarjanja notranjega kapitala bo v prihodnje pomembno prispevala k vzdrževanju stabilnega kapitalskega položaja. V okolju nizkih obrestnih mer in nizke kreditne aktivnosti je ustvarjanje dobička še naprej omejeno. Banke so tudi v prvem polletju 2016 dobiček povečale na račun medletno nižjih stroškov oslabitev in rezervacij in ne rasti neto obrestnih prihodkov. Ker ta način ustvarjanja notranjega kapitala dolgoročno ni vzdržan, bodo morale banke še naprej iskati nove možnosti prilagajanja poslovanja danim ekonomskim razmeram.

Slika 2.40: Prispevek spremembe kapitala in kapitalskih zahtev k spremembi količnika kapitalske ustreznosti na posamični osnovi v odstotnih točkah

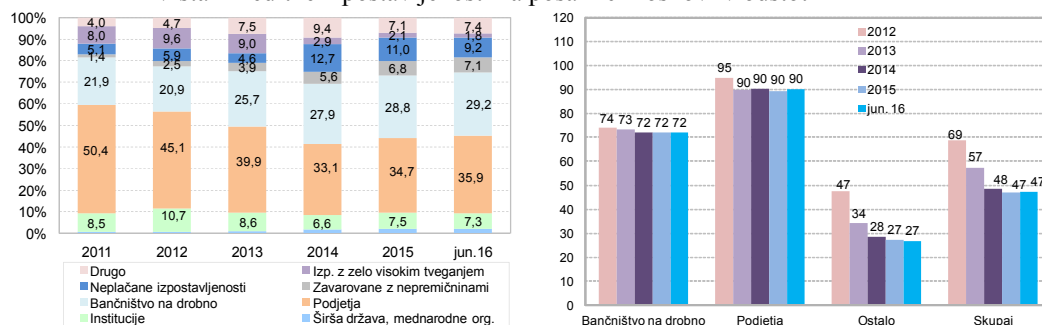
Vir: Banka Slovenije

Zmanjševanje kapitalskih zahtev je bolj umirjeno kot v preteklih letih. V prvem polletju 2016 so bile nižje zaradi izboljšanja kakovosti kreditnega portfelja in boljše optimizacije poslovanja. Obseg kapitalskih zahtev se je v prvih šestih mesecih 2016 zmanjšal za 27 mio EUR, na 1.539 mio EUR, od tega polovico zaradi nižjih kapitalskih zahtev za operativno tveganje. Banke z učinkovitejšim poslovanjem zmanjšujejo operativna tveganja in s tem postopno razbremenjujejo kapital. Delež kapitalskih zahtev za operativno tveganje se je v prvem polletju 2016 zmanjšal pod 10% vseh kapitalskih zahtev.

Izboljšanje kakovosti kreditnega portfelja slovenskih bank se je pokazalo v nižjih kapitalskih zahtevah za izpostavljenosti z zelo visokim tveganjem in neplačane izpostavljenosti. Te so bile v prvem polletju nižje za dobrih 16%. Hkrati boljše optimizacije porabe kapitala kaže tudi nadaljnja rast kapitalskih zahtev za izpostavljenosti, zavarovane z nepremičninami, ki omogočajo uporabo nižjih uteži tveganja. Nadaljnje čiščenje bančnih bilanc,

učinkovitejše operativno poslovanje in usmerjanje v varnejše naložbe, kot so posojila gospodinjstvom in vrednostne papirje, bi lahko v prihodnje pomembno vplivalo na izboljšanje optimizacije porabe kapitala in s tem vzdrževanje stabilnega kapitalnega položaja.

Slika 2.41: Struktura kapitalskih zahtev za kreditno tveganje (levo) in uteži tveganja (desno) po vrstah kreditne izpostavljenosti na posamični osnovi v odstotkih

Opomba: Utež tveganja je izračunana kot razmerje med tveganju prilagojeno aktivo za kreditno tveganje in celotno kreditno izpostavljenostjo po posamezni vrsti kreditne izpostavljenosti, izraženo v odstotkih

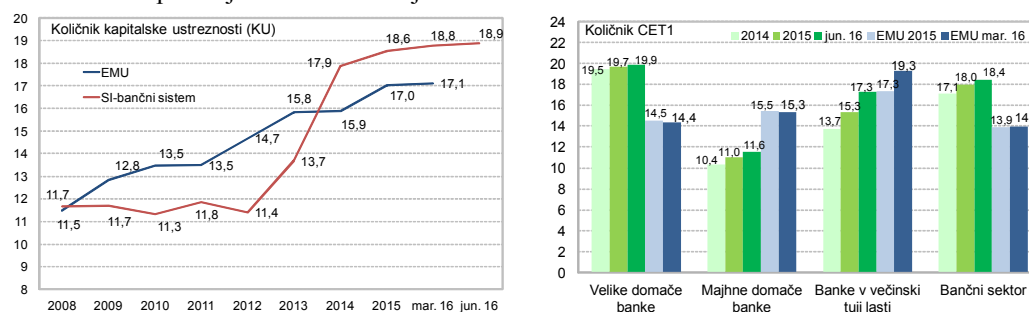
Vir: Banka Slovenije

Primerjava kapitalске ustreznosti z evrskim območjem – konsolidirani podatki

Nadaljuje se umirjena rast kapitalске ustreznosti slovenskega bančnega sistema na konsolidirani osnovi. Ta se je v prvem polletju 2016 izboljšala za 0,3 odstotne točke, na 18,9%, in s tem ostala nad razpoložljivim povprečjem držav evroobmočja. Enako velja za količnika kapitalске ustreznosti temeljnega kapitala in navadnega lastniškega temeljnega kapitala, ki sta bila v obravnavanem obdobju višja za 0,4 odstotne točke in se tako izenačila pri 18,4%.

Rast kapitalске ustreznosti na konsolidirani osnovi je za razliko od rasti kapitalске ustreznosti na posamični osnovi izključno posledica nižjih kapitalskih zahtev. Poleg kapitalskih zahtev se je zmanjšal tudi obseg kapitala, saj so bili pozitivni učinki ustvarjenih dobičkov in višjih rezerv premajhni, da bi presegli zmanjšanje dodatnega kapitala, do katerega je prišlo zaradi poplčila podrejenih instrumentov pri nekaterih bankah.

Slika 2.42: Gibanje količnika kapitalске ustreznosti (KU) za sistem (levo) in kapitalске ustreznosti lastniškega temeljnega kapitala (CET1) po skupinah bank (desno) v primerjavi z evroobmočjem na konsolidirani osnovi v odstotkih

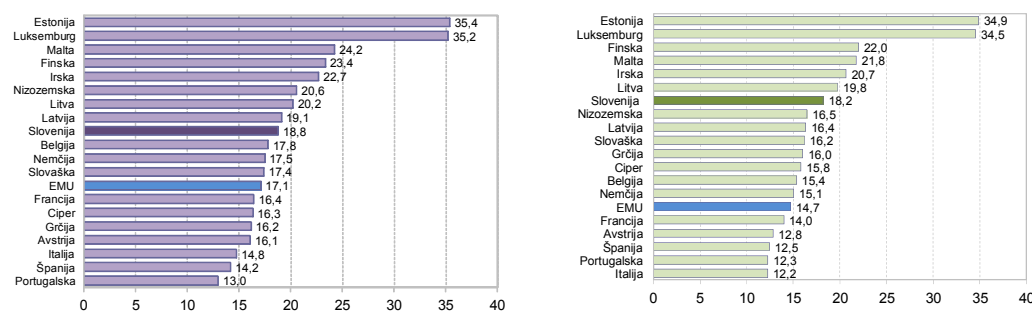

Opomba: Zaradi primerljivosti so pri velikih domačih bankah upoštevani podatki za srednje velike banke evrskega območja.

Vir: Banka Slovenije, ECB (SDW)

Slovenske banke, v nasprotju s povprečjem držav evroobmočja, kapitalsko ustreznost izpolnjujejo z najkakovostnejšimi oblikami kapitala. To se izraža v minimalni razliki med količnikom kapitalске ustreznosti in količnikom kapitalске ustreznosti temeljnega kapitala slovenskih bank, v primerjavi z opazno razliko med tema količnikoma pri povprečju evroobmočja. Poleg tega se kakovostnejša struktura kapitala slovenskega bančnega sistema kaže v večjem deležu temeljnega kapitala v celotnem kapitalu. Ta je junija 2016 znašal dobrih 97%, kar je 11 odstotnih točk več v primerjavi z zadnjim razpoložljivim povprečjem evroobmočja. V prihodnje bo rast regulatornega kapitala večinoma odvisna od povečanja temeljnega kapitala, saj so za slovenske banke verjetnosti povečevanja regulatornega kapitala s podrejenim dolgom razmeroma majhne.

Slika 2.43: Količnik kapitalske ustreznosti (levo) in kapitalske ustreznosti temeljnega kapitala (desno) po državah evroobmočja za marec 2016 v odstotkih

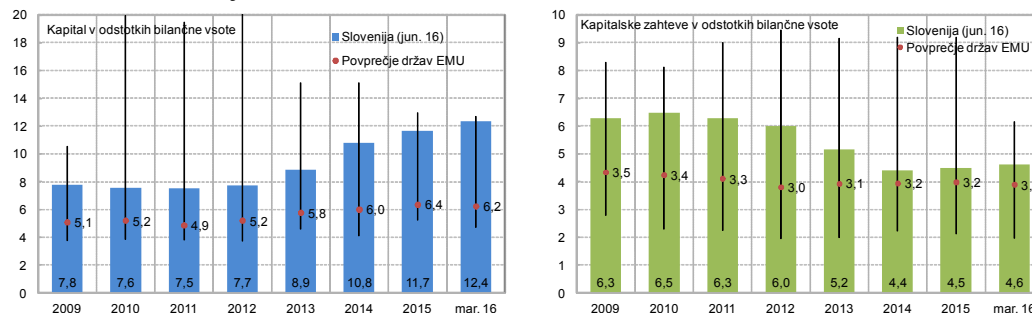

Vir: Banka Slovenije, ECB (SDW)

Ugoden kapitalski položaj slovenskih bank se kaže v naraščajočem deležu knjigovodskega kapitala v bilančni vsoti. Ta je bil junija 2016 z dobrimi 12% enkrat večji v primerjavi s povprečjem evroobmočja. Vendar ta kazalnik ne narašča samo zaradi ustvarjenih dobičkov in s tem večjega obsega knjigovodskega kapitala, temveč tudi zaradi nadaljnega krčenja bilančne vsote.

Manj ugoden položaj slovenskih bank v primerjavi z evroobmočjem odraža delež kapitalskih zahtev v bilančni vsoti. Ta kazalnik solventnosti je ob polletju 2016 znašal 4,6%, v povprečju evroobmočja pa 3,1%. Intenzivnost krčenja kapitalskih zahtev slovenskih bank se je v zadnjih letih umirila in je v primerjavi s krčenjem bilančne vsote relativno manjše, zato se ta kazalnik rahlo povečuje. Glavna razloga za večji delež kapitalskih zahtev v bilančni vsoti v primerjavi z evroobmočjem ostajata uporaba standardiziranega pristopa pri večini slovenskih bank in sama struktura kapitalskih zahtev, ki omejujeta uporabo nižjih uteži tveganosti. Če se bo nadalje spreminjala struktura naložb v smeri naraščanja vrednostnih papirjev in posojil gospodinjstvom, bo posledično spremenjena struktura kapitalskih zahtev bankam omogočila boljšo optimizacijo porabe kapitala. K zmanjšanju obremenitve kapitala bo hkrati prispevalo tudi nadaljnje čiščenje bančnih bilanc.

Slika 2.44: Porazdelitev razmerja med knjigovodskim kapitalom in bilančno vsoto (levo) ter razmerje med kapitalskimi zahtevami in bilančno vsoto (desno) za države evrskega območja na konsolidirani osnovi v odstotkih

Vir: Banka Slovenije, ECB (SDW)

Okvir 4: Minimalne zahteve glede kapitala in kvalificiranih obveznosti (MREL)

Namen okvirja je predstaviti minimalne zahteve glede kapitala in kvalificiranih obveznosti ter na podlagi ugotovitev in priporočil EBA³¹ oceniti potencialne učinke za slovenske banke.

Minimalne zahteve glede kapitala in kvalificiranih obveznosti (v nadaljevanju MREL) opredeljuje BRRD direktiva o reševanju kreditnih institucij³². Primerni instrumenti MREL so opredeljeni v 45. členu direktive ter vključujejo kapital, podrejeni dolg in prednostni nezavarovani dolg s preostalo

³¹ EBA: Interim Report on MREL. Report on implementation and design of the MREL Framework. EBA-Op-2016-12, 19. julij 2016, <https://www.eba.europa.eu/documents/10180/1360107/EBA+Interim+report+on+MREL>.

³² Direktiva 2014/59/EU o vzpostavitvi okvira za sanacijo ter reševanje kreditnih institucij in investicijskih podjetij, 15. maj 2014, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014L0059&from=en>.

zapadlostjo daljšo od enega leta, ki se lahko uporabijo pri reševanju s sredstvi upnikov (angl. bail-in). Nacionalni organ za reševanje lahko določi dodatna merila za določitev minimalne zahteve za MREL.

Težave z izpolnjevanjem zahtev MREL, še zlasti ob pogojevanju podrejenosti, bi se lahko pokazale pri bankah, ki se pretežno financirajo z vlogami in imajo le omejen dostop do finančnih trgov. Še toliko bolj, če je v državi, kjer delujejo, slabo razvit kapitalski trg. Tudi sicer je trg podrejenih instrumentov v veliko državah omejen glede velikosti in likvidnosti. Za slovenske banke bo izpolnjevanje zahtev MREL v primeru zahtevane podrejenosti še težavnejše zaradi zgodovinske izkušnje reševanja bank s sredstvi upnikov. Zato je mogoče pričakovati, da bodo banke zahteve MREL v večji meri izpolnjevale s kapitalom in nezavarovanim dolgom, kar bi se lahko izrazilo v višjih stroških financiranja.

Pomen zahtev MREL je v jasni opredelitvi podrejenosti posameznih obveznosti v primeru reševanja po načelu, da noben upnik ni v slabšem položaju, kot bi bil v primeru stečaja. Hkrati izpolnjevanje minimalnih zahtev MREL zagotavlja vires za reševanje bank na način, da večino stroškov reševanja nosijo lastniki in nezavarovani upniki, s čimer se zmanjšata tveganje moralnega hazarda in tveganje reševanja bank z javnimi sredstvi. Korist izpolnjevanja zahtev MREL je v zmanjšanju verjetnosti krize oziroma zmanjšanju potencialnega učinka krize, kar zmanjšuje tveganja za finančno stabilnost in depozitarje.

Še vedno bo v izjemnih stresnih situacijah na ravni celotnega sistema obstajala možnost posredovanja z javnimi sredstvi, ampak šele ko bodo lastniki in nezavarovani upniki pokrili izgube v višini 8% bilančne vsote bank oziroma 20% tveganju prilagojene aktive (RWA) pod dodatnimi pogoji, pri čemer bo obseg reševanja s sredstvi sklada za reševanje omejen na 5% bilančne vsote banke.

Za vsako banko bo MREL opredeljen glede na predviden načrt in obseg reševanja ter glede na njeno sistemsko pomembnost. Za banke, pri katerih bi običajen insolvenčni postopek lahko ogrozil finančno stabilnost celotnega sistema, bodo zahteve glede obsega primernih instrumentov MREL postavljene na ravni, ki omogočajo absorpcijo izgub ter ponovno dokapitalizacijo v obsegu, ki omogoča izpolnjevanje regulatornih zahtev in vzpostavitev zaupanja trga do institucije, ki je predmet reševanja. Pri bankah, katerih prenehanje poslovanja ne ogroža finančne stabilnosti, bodo zahteve ustrezno manjše. Zahteve MREL za posamezne banke še niso opredeljene. Najprej bodo z informativnimi zahtevami seznanjene globalno sistemsko pomembne banke, po pričakovanjih bodo nato sledile druge sistemsko pomembne banke in na koncu še vse preostale banke, pri katerih bodo zahteve določili nacionalni organi reševanja.

Evropska komisija je konec novembra 2016³³ izdala dopolnitev BRRD, ki zahteve glede MREL veže na tveganju prilagojeno aktivo oziroma izpostavljenost finančnega vzvoda. Hkrati dodatno opredeljuje MREL v smeri večje usklajenosti s TLAC³⁴.

Pomemben vidik so tudi zahteve glede podrejenosti finančnih instrumentov. Podrejeni instrumenti predstavljajo blažilnik med kapitalom in vlogami. Obseg prednostnega nezavarovanega dolga drugih upnikov, ki se tudi vključuje v MREL, se lahko zaradi boljše obveščenosti v obdobju pred začetkom reševanja banke z zahtevami po zavarovanjih pretvori v zavarovani dolg, ki ni predmet reševanja s sredstvi upnikov. Globalno sistemsko pomembne institucije naj bi v skladu z zahtevami TLAC do leta 2022 s podrejenimi instrumenti izpolnjevale zahteve MREL v višini 14,5% tveganju prilagojene aktive, ostale sistemsko pomembne institucije v višini 13,5% tveganju prilagojene aktive. Pri tem imajo nacionalni organi možnost, da glede na dostop bank do trga in sposobnost trga za absorpcijo tovrstnih instrumentov zahteve glede podrejenosti uvajajo postopno, v daljšem časovnem horizontu in različno po bankah.

Pri oceni učinkov uvedbe MREL na slovenske banke gre za oceno na podlagi razpoložljivih podatkov, ki so po svojem obsegu omejeni in dajejo zato le okvirno oceno. Analiza je narejena na podatkih, ki so jih banke predložile v okviru poizvedbe Enotnega odbora za reševanje (obrazci LDT), kjer je obseg poročanja omejen in so vključeni tudi nekateri instrumenti s klavzulami, ki bi lahko pomenile, da instrumenti niso primerni za izpolnjevanje zahtev MREL. Zato sta pri razpoložljivem obsegu primernih instrumentov upoštevani dve opciji:

³³ Predlog direktive o spremembi direktive BRRD 2014/59/EU o absorpciji izgub in obsegu dokapitalizacije kreditnih institucij <http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2016/EN/COM-2016-852-F1-EN-MAIN.PDF>.

³⁴ TLAC (angl. total loss-absorbing capacity) so primerljive zahteve, ki jih je za globalno sistemsko pomembne institucije opredelil Financial Stability Board (FSB).

Ožje definiran obseg primernih instrumentov MREL, v katerem se poleg kapitala upoštevata še podrejeni in prednostni nezavarovani dolg, oba s preostalo zapadlostjo več kot eno leto.

Širša opredelitev MREL, v kateri se poleg kapitala upoštevajo še vsi dolžniški instrumenti s preostalo zapadlostjo več kot eno leto, primerni za reševanje bank s sredstvi upnikov³⁵, kar vključuje tudi vloge, ki niso zajamčene v okviru jamstvene sheme.

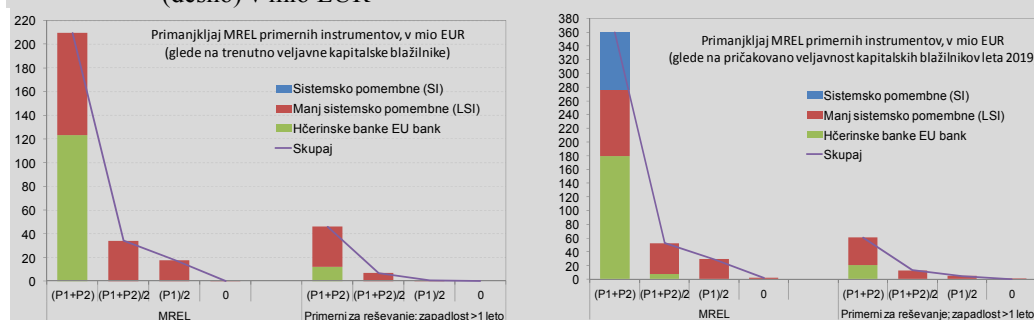
Glede zahtevane ravni količnika MREL izhajamo iz poročila EBA³⁶, ki zahtevo glede višine količnika MREL razdeli na dva dela:

- 1) za pokrivanje izgub,
- 2) za dokapitalizacijo.

Prvi del se nanaša na zahtevano kapitalsko ustreznost (KU), ki vključuje zahteve prvega stebra (P1), zahteve drugega stebra na podlagi procesa SREP (P2) in skupno zahtevo glede kapitalskih blažilnikov (CBR). Več nejasnosti je glede zahteve za dokapitalizacijo. Zelo malo verjetno je, da bi bila ta opredeljena v višini celotne zahtevane KU, predvsem zato, ker je namen kapitalskih blažilnikov, da se jih gradi v času ugodnih razmer, ko se tveganja kopičijo in se sprostijo v zaostrenih razmerah. Kot najzahtevnejša bi bila lahko zahteva za dokapitalizacijo opredeljena brez blažilnikov (P1 + P2). Drug pomislek se nanaša na upoštevanja rezultatov stresnih testov pri zahtevani dokapitalizaciji banke v fazi reševanja, zato tudi ni nujno, da bi se zahteva drugega stebra upoštevala v celoti. Pri reševanju s premostitveno banko, ki bi ohranila le kritične funkcije, medtem ko bi bil del portfelja prenesen na druge institucije, bi bila zahteva po dokapitalizaciji ustrezno manjša. Zato sta v nadaljevanju prikazana tudi scenarija, ko je zahtevan del MREL za dokapitalizacijo opredeljen v višini 50% (P1 + P2) oziroma 50% P1. Za banko, za katero bi načrt reševanja predvideval prenehanje poslovanja, ni nujno, da bi bil del MREL za dokapitalizacijo sploh zahtevan.

Pri tem je treba upoštevati, da se bodo do polne uveljavitve zahtev MREL zaostriale tudi zahteve glede kapitalskih blažilnikov. Do leta 2019 ni pričakovati, da bi bila zahtevana stopnja proticikličnega kapitalskega blažilnika pozitivna, medtem ko bosta v polni veljavi varovalni blažilnik, v višini 2,5%, in blažilnik za druge sistemsko pomembne institucije, trenutno 1% za NLB in 0,25% za preostale vključene sistemsko pomembne banke, kar ocenjene primanjkljaje še nekoliko zaostri.

Slika 2.45: Ocene primanjkljaja MREL primernih instrumentov ob upoštevanju različnih opcij opredelitve zahteve za dokapitalizacijo glede na trenutno veljavne kapitalske blažilnike (levo) in glede na predvidene zahteve kapitalskih blažilnikov v letu 2019 (desno) v mio EUR

Opomba: Pri vseh ocenah je upoštevana predpostavka, da je zahteva MREL sestavljena iz zahteve za absorpcijo izgub in zahteve za dokapitalizacijo. Zahteva za absorpcijo izgub je opredeljena s kapitalsko zahtevo za posamezno banko v letu 2016, vključujoč zahteve prvega stebra (P1), zahteve drugega stebra (P2) na podlagi procesa SREP in kapitalskih blažilnikov (CRB). Na sliki levo je upoštevan varovalni blažilnik v višini 1,25%, medtem ko na sliki desno v višini 2,5% in blažilnik za druge sistemsko pomembne banke. Zahteva za dokapitalizacijo ne vključuje kapitalskih blažilnikov, medtem ko so zahteve prvega (P1) in drugega (P2) stebra upoštevane v določenem odstotku med 0% in 100%. Kot MREL primerni instrumenti so v prvem primeru upoštevani kapital ter podrejeni in prednostni nezavarovani dolg s preostalo zapadlostjo več kot eno leto (MREL), medtem ko so v drugem primeru upoštevani vsi dolžniški instrumenti, ki so primerni za reševanje s sredstvi upnikov in imajo preostalo zapadlost daljšo od enega leta (primerni za reševanje; zapadlost > 1l).

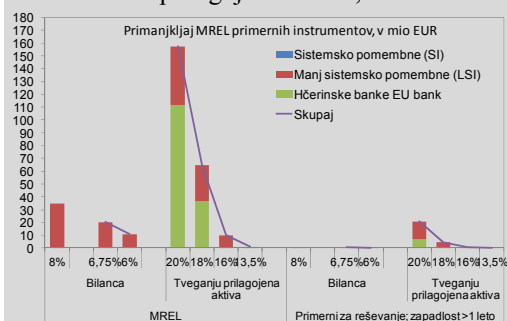
³⁵ Upoštevani so vsi tisti viri, ki po 44. členu direktive BRRD niso izključeni iz nabora virov, primernih za reševanje bank s sredstvi upnikov.

³⁶ EBA: Interim Report on MREL. Report on implementation and design of the MREL Framework. EBA-Op-2016-12, 19 julij 2016, <https://www.eba.europa.eu/documents/10180/1360107/EBA+Interim+report+on+MREL>.

Vir: Banka Slovenije

Poleg vezave zahtev MREL na kapitalske zahteve so pomembne še omejitve, kdaj lahko pri reševanju banke sodeluje sklad za reševanje. Torej omejitev, da MREL primerni instrumenti dosegajo vsaj 8% bilančne vsote oziroma 20% tveganju prilagojene aktive. Dopolnitev direktive BRRD usklajuje zahteve MREL za globalno sistemske pomembne institucije z zahtevami TLAC. Te morajo tako do leta 2019 doseči raven MREL primernih instrumentov v višini 16% tveganju prilagojene aktive oziroma vsaj 6% izpostavljenosti finančnega vzvoda ter do leta 2022 18% tveganju prilagojene aktive oziroma vsaj 6,75% izpostavljenosti finančnega vzvoda. Omejitve za globalno sistemske pomembne banke so za slovenske banke manj relevantne in so vključene le za orientacijo.

Slika 2.46: Ocene primanjkljaja MREL primernih instrumentov glede na nekatere mejne vrednosti, vezane na bilančno vsoto, izpostavljenost finančnega vzvoda, tveganju prilagojeno aktivo, v mio EUR.

Opomba: Kot MREL primerni instrumenti so v prvem primeru upoštevani kapital ter podrejeni in prednostni nezavarovani dolg s preostalo zapadlostjo več kot eno leto (MREL), medtem ko so v drugem primeru upoštevani vsi dolžniški instrumenti, ki so primerni za reševanje s sredstvi upnikov in imajo preostalo zapadlost daljšo od enega leta (primerni za reševanje; zapadlost > 1l).

Vir: Banka Slovenije

Ocena možnih primanjkljajev MREL primernih instrumentov slovenskih bank pokaže, da so za banke bolj kot omejitve, vezane na bilančno vsoto in izpostavljenost finančnega vzvoda, omejujoče omejitve, vezane na kapitalske zahteve. Sistemske pomembne banke imajo ob visokih ravneh kapitalske ustreznosti zadosten obseg MREL primernih instrumentov, zato ni pričakovati, da bi se soočile s primanjkljajem. Primanjkljaj primernih instrumentov bi imele v primeru polne veljavnosti kapitalskih blažilnikov, kot je predvidena v letu 2019 ob nespremenjenih zahtevah na podlagi drugega stebra. Vendar dobiček, ki so ga generirale v enajstih mesecih letošnjega leta presega ocenjeni primanjkljaj. Kar pomeni, da bi tudi zaostrene zahteve lahko izpolnile z zadržanimi dobički in brez iskanja dodatnih virov na trgu ali z dokapitalizacijo. Pri hčerinskih bankah je ocenjen primanjkljaj MREL primernih instrumentov večji predvsem v primeru, če bi morale v delu MREL, ki se nanaša na dokapitalizacijo, pokriti zahteve prvega in tudi drugega stebra, oziroma za doseganje MREL v višini 20% tveganju prilagojene aktive. V obeh primerih primanjkljaj presega 100 mio EUR, v drugih primerih so primanjkljaji precej manjši. Pri hčerinskih bankah bodo MREL primerne instrumente zagotavljale nadrejene banke na ravni skupine in ni pričakovati, da bi hčerinske banke same iskale vire na finančnih trgih. Po primerljivih merilih relativno najvišje ocenjene primanjkljaje MREL primernih instrumentov dosegajo majhne banke. Vendar bodo zaradi manjše sistemske pomembnosti teh bank tudi njihove zahteve MREL manjše in jih bodo poleg kapitala izpolnjevale z nezavarovanim dolgom.

Kljub nespornosti pozitivnih učinkov izpolnjevanja zahtev MREL na finančno stabilnost je pomembno, da tudi sam proces do izpolnitve zahtev ne vnaša nestabilnosti v sistem. Zato bo treba upoštevati tudi sposobnost bank, da pridobijo primerne vire na trgu, in sposobnost trga za absorpcijo tovrstnih instrumentov. Eden ključnih vidikov MREL bodo zahteve glede obsega vključenih podrejenih instrumentov. Pomembno je, da banke večino zahtev MREL izpolnijo s kapitalom in podrejenimi instrumenti, ker le tako zagotovijo ustrezno zaščito depozitarjev. Prednostni nezavarovani dolg lahko drugi upniki s pravočasnimi zahtevami po zavarovanjih izločijo iz reševanja s sredstvi upnikov, kar povečuje strukturno podrejenost vlog. Hkrati izpolnjevanje zahtev MREL primarno s kapitalom in podrejenimi instrumenti otežuje poslovanje bank, zlasti da bi v okolju ničelnih obrestnih mer dosegale zadostno donosnost, za pokrivanje stroškov financiranja tovrstnih virov. Ker bi bila v primeru reševanja bank s sredstvi upnikov v reševanje vključena vsa primerna sredstva, je smiselno, da se upoštevajo tudi pri izpolnjevanju

zahtev MREL. Medtem pa se banke le postopno usmerja v spreminjanje strukture MREL primernih instrumentov, v smeri večje podrejenosti.

3 Nebančne finančne institucije

Povzetek

Razvoj kreditnega posredništva zunaj bančne dejavnosti, t. i. bančništvo v senci, se povečuje z razvojem kapitalskih trgov, kar pozitivno vpliva na gospodarsko aktivnost. Gospodarska kriza je pokazala tudi negativno plat bančništva v senci, saj je zaradi pomanjkljivega nadzora negativno vplivala na finančno stabilnost gospodarstev. Zaradi slabo razvitega domačega kapitalskega trga se tudi bančništvo v senci v Sloveniji razvija počasneje kot drugod po Evropi. Glavni vir bančništva v senci v Sloveniji predstavljajo denarni in obvezniški investicijski skladi in drugi finančni subjekti (brez zavarovalnic in pokojninskih skladov). Ocenjena vrednost bančništva v senci v Sloveniji je junija 2016 znašala 5,5 mrd EUR oziroma 8% finančnih sredstev celotnega finančnega sistema. Bančništvo v senci se je v Sloveniji v preteklih letih zmanjševalo, predvsem kot posledica krčenja liziških poslov in prenehanja delovanja številnih finančnih holdingov v prvih petih letih po začetku gospodarske krize.

Kljub pozitivni rasti zavarovalniških bruto premij in zmanjšanju škodnega rezultata se je čisti dobiček zavarovalnic v prvih devetih mesecih 2016 medletno skrčil. Na krčenje vplivajo prisotnost agresivne konkurence, kar povečuje pritisk na cene na področju premoženjskih in tudi življenjskih zavarovanj, ter nižji kapitalski dobički iz finančnih naložb. Kapitalska ustreznost zavarovalniškega sektorja ostaja na visoki ravni. Na prvi dan uvedbe Solventnosti II je kapitalska ustreznost zavarovalniškega sistema kot celote presegala kapitalsko ustreznost, kot je bila opredeljena po Solventnosti I. V okolju nizkih obrestnih mer težnja po večjih donosih spodbuja zavarovalnice, da povečujejo naložbe v bolj tvegane vrednostne papirje in z daljšo ročnostjo, kar povečuje naložbeno tveganje in tveganje refinanciranja.

Zanimanje bančnega sektorja za liziške posle narašča v okolju nizkih obrestnih mer. V zadnjih dvanajstih mesecih se je začel že drugi prenos liziških poslov na eno izmed komercialnih bank. Stanje liziških poslov pri komercialnih bankah je konec septembra 2016 predstavljalo 5,9% celotnega stanja poslov pri liziških družbah. Gospodarska rast ugodno vpliva na liziško aktivnost, kar se izraža v porastu novih liziških poslov in pozitivnem poslovanju liziških družb, ki so v prvih devetih mesecih 2016 ustvarile rekordni dobiček. Krepijo se predvsem posli s premoženjskimi, pretežno z osebnimi in komercialnimi vozili. V letu 2016 so se začeli krepiti tudi posli z nepremičninami, vendar imajo ti posli zaradi omejenega obsega minimalni učinek na poslovanje liziških družb. Postopno se izboljšuje tudi kakovost liziških poslov, kar se izraža v zmanjšanju deleža terjatev v zamudi nad 90 dni.

V okolju nizkih obrestnih mer vlagatelji na kapitalskih trgih iščejo instrumente, ki zagotavljajo večje donose. Zato ostajajo naklonjeni delniškim naložbam tudi v letu 2016, ko borze pretresajo številni dogodki. Zaradi nadaljevanja ekspanzivne monetarne politike ostaja veliko tudi zanimanje za dolžniške vrednostne papirje. Postopna krepitev inflacijskih pritiskov in postopno zmanjševanje ekspanzivne monetarne politike lahko sproži močnejši pritisk na prodaje dolžniških vrednostnih papirjev, kar bi negativno vplivalo na poslovanje tistih sektorjev, ki so zaradi naložbene politike najbolj izpostavljene tovrstnim naložbam (pokojninski skladi, zavarovalnice, obvezniški skladi). Domači kapitalski trg ostaja nezanimiv za potencialne nove izdajatelje vrednostnih papirjev, kar se kaže v krčenju izdajateljev delnic na domači borzi. Izdaja dolžniških vrednostnih papirjev se nekoliko krepi, vendar število izdajateljev ostaja omejeno na tiste, ki so tovrstno zadolževanje uporabljali že v preteklosti. Nerazvitost domačega kapitalskega trga ostaja glavni vzrok, da ta vir financiranja za nefinančne družbe ostaja neizkoriščen.

3.1 Bančništvo v senci

Razvoj kreditnega posredništva zunaj bančne dejavnosti je dobrodošlo, ker povečuje diverzifikacijo finančnega sistema. Razvit trg kreditnega posredništva povečuje razpršenost in dostopnost finančnih virov, kar lahko pozitivno vpliva na gospodarsko aktivnost. Nebančne finančne družbe, ki navadno predstavljajo glavnino kreditnega posredništva zunaj bančne dejavnosti, so manj zadolžene od bank ter manj vplivajo na ročnostno neusklajenost med sredstvi in obveznostmi do virov sredstev. Vse to pozitivno vpliva tudi na finančno stabilnost, ker se na ta način doseže večja razpršitev tveganj kreditnega posredništva. Kljub temu se je v zadnji finančni krizi izkazalo, da kreditno posredništvo zunaj bančne dejavnosti tudi negativno vpliva na finančno

stabilnost. Zato je toliko pomembnejše, da se za namene finančne stabilnosti kreditno posredništvo obravnava celovito, kar pomeni vzpostavitev ustreznega nadzora tudi zunaj bančne dejavnosti.³⁷

Definicija bančništva v senci

Bančništvo v senci predstavlja vse tiste subjekte, ki izvajajo eno ali več dejavnosti kreditnega posredništva ter niso regulirani oziroma niso predmet ustrezne nadzorniške in regulativne ureditve. Med najpogostejše oblike bančništva v senci spadajo faktoring in lizinski družbe, skladi denarnega trga, hedge skladi, skladi fiksne donosa, nepremičninski skladi, SPV, vključeni v posle listninjenja itd.

Odbor za finančno stabilnost pri BIS (FSB)

FSB opredeljuje bančništvo v senci v ožjem in širšem pomenu. V širšem pomenu ga opredeljuje kot sistem kreditnega posredništva, ki vključuje aktivnosti in institucije, ki delujejo zunaj reguliranega bančnega sistema. To so individualne institucije (bančni posli) in tudi celotne kreditnopolosredniške verige. V ožjem pomenu je to sistem kreditnega posredništva, ki je zaradi transformacije ročnosti in likvidnosti potencialni povzročitelj systemskega tveganja.

Zaradi kompleksnosti spremljanja bančništva v senci je FSB razvil metodologijo spremljanja, ki temelji na dveh med seboj prepletenih stebrih:

- *Prvi steber (širši pristop)* predstavlja nadzor subjektov, ki izvajajo kreditno dejavnost zunaj konvencionalnega bančnega sistema. Namen širše definicije je spremljanje celotnega finančnega sistema za identifikacijo potencialnih tveganj za finančno stabilnost.
- *Drugi steber (ožji pristop)* predstavlja ciljno usmerjene aktivnosti nadzorovanja tistih dejavnosti, ki povečujejo finančna tveganja, kot so prenos kreditnega tveganja; sprememba zapadlosti in/ali likvidnosti; uporaba neposrednega ali posrednega finančnega izvoda.

FSB je za namene implementacije drugega stebra subjekte iz prvega stebra razdelil na *pet ključnih ekonomskih funkcij*³⁸:

- kolektivni naložbeni podjemi, občutljivi za obsežne umike sredstev;
- posojilna dejavnost, odvisna od kratkoročnih virov financiranja;
- posredovanje pri tržnih aktivnostih, odvisnih od kratkoročnih virov financiranja;
- olajšanje kreditne aktivnosti zunaj konvencionalnega bančnega sistema;
- kreditno posredovanje in izdajanje kreditnih jamstev na podlagi listninjenja.

Evropski odbor za systemska tveganja (ESRB)

Zaradi zagotavljanja večje konsistence z definicijo in metodologijo, ki jo je predlagala FSB, se ESRB usmerja predvsem v oceno tveganja, ki jo za finančno stabilnost predstavljajo aktivnosti bančništva v senci v EU. Posledično je ESRB razvila svojo metodologijo za nadzor bančništva v senci, ki temelji na nadzoru subjektov in dejavnosti, podobno, kot to opredeljuje metodologija FSB.

Nadzor subjektov

Temelji na zbiranju bilančnih podatkov finančnih subjektov iz finančnih računov ter se nadalje deli na (podobno kot pri opredelitvi FSB):

- *Širši pristop*, ki vključuje vse subjekte iz finančnega sektorja brez bank, zavarovalnic in pokojninskih družb, od koder lahko potencialno izvirajo tveganja za finančni sektor. Cilj širšega pristopa je zagotoviti pokritost celotnega območja bančništva v senci, od koder se lahko razvijejo tveganja, ki bi lahko ogrožala celoten finančni sistem.
- *Ožji pristop* temelji na identifikaciji subjektov, ki s svojo dejavnostjo predstavljajo večje systemsko tveganje. Izpostavljeni so subjekti, ki izvajajo dejavnosti, vezane na kreditno posredovanje, ustvarjajo spremembo v likvidnosti in/ali zapadlosti, finančni vzvod in so medsebojno povezane z bančnim sistemom.

Nadzor dejavnosti

³⁷ Vir: ESRB, Macroprudential policy beyond banking: an ESRB strategy paper, julij 2016.

³⁸ FSB je uvedla ključne ekonomske funkcije v letu 2015.

Za razliko od ožjega pristopa nadzor dejavnosti ni omejen le na posamezne subjekte, ki spadajo v določen sektor, saj spremlja tudi druge aktivnosti subjektov, ki povečujejo medsebojno povezanost finančnega sistema (prek izvedenih finančnih instrumentov, repo poslov, posojanje vrednostnih papirjev, FVC/SPV).

Namen nadzora dejavnosti je zagotoviti celovito pokritost bančništva v senci, saj so tako pokrita vsa področja financiranja. Tako je nadzor dejavnosti komplementaren pristop nadzoru subjektov, ter se tako zagotovi nadzor nad vsemi segmenti, ki predstavljajo bančništvo v senci (največjo omejitev prinaša razpoložljivost podatkov). S komplementarnim pristopom se zagotovi, da so lahko tudi zavarovalnice in pokojninski skladi, ki kot subjekti ne spadajo neposredno v sistem nadzora bančništva v senci, posredno zaradi potencialnih dejavnosti vključeni v nadzor.

V spodnji tabeli je prikazana povezava med aktivnostmi in tveganji, ki izhajajo iz bančništva v senci, kot so jo pripravili na ESRB. Iz tabele je razvidno, da predstavljajo največja tveganja, ki izhajajo iz bančništva v senci, (1) družbe, ki se ukvarjajo s prenosom finančnih sredstev in so vključene v transakcije listninjenja, (2) posredniki z vrednostnimi papirji in izvedenimi finančnimi instrumenti, (3) hedge skladi.

Tabela 3.1: Bančništvo v senci – splošen prikaz povezav med sektorji, dejavnostmi in tveganji³⁹

	Druge finančne organizacije			Denarni skladi		Investicijski skladi				
	DPFS	FDP	PVP	Spremen. VEP	Nespremen. VEP	Obv. skladi	Hedge skladi	Neprem. skladi	ETF	SZK
Povzetek tveganj										
Aktivnosti in tveganja, povezana z bančništvom v senci										
Kreditno posr.										
Spremen. zapadlosti										
Spremen. likvidnosti										
Finančni vzvod										
Povezanost z ban. sis.										
Finan. z vr. papirji										
Upor. izvedenih instr.										

Legenda kratice
 DPFS – Družbe, ki se ukvarjajo s prenosom fin. sredstev in so vključene v trans. listninjenja (FVC)
 FDP – Finančne družbe, ki se ukvarjajo s posojanjem (FCL)
 PVP – Posredniki z vrednostnimi papirji in izvedenimi finančnimi instrumenti (SDD)
 ETF – Indeksni investicijski sklad
 SZK – Skladi zasebnega kapitala (PEF)

Stopnja vključenosti v bančništvo v senci
 visoka stopnja vključenosti
 srednja stopnja vključenosti
 nizka stopnja vključenosti
 zanemarljiva stopnja vključenosti

Prisotnost bančništva v senci v slovenskem gospodarstvu

Finančna sredstva denarnih finančnih institucij se zaradi krčenja kreditne aktivnosti še naprej postopoma znižujejo. Celotna sredstva slovenskega finančnega sistema so se v prvi polovici 2016 medletno znižala za 1,3% in obsegajo 180% BDP. Denarne finančne institucije kljub zmanjševanju deleža v celotnem finančnem sistemu še vedno obsegajo dobrih 57% vseh finančnih sredstev. Pri nederarnih finančnih institucijah ostajajo finančna sredstva v prvem polletju 2016 z dobrimi 17 mrd EUR na podobni ravni kot v preteklih dveh letih. Pozitivna medletna rast finančnih sredstev je bila prisotna pri zavarovalnicah in pokojninskih družbah, pri drugih sektorjih pa je nekoliko upadla.

Tabela 3.2: Finančna sredstva slovenskega finančnega sektorja

	Finančna sredstva (v mio EUR)			Struktura (v %)			Delež v BDP (v %)			St. rasti (v %)		
	2014	2015	16Q2	2014	2015	16Q2	2014	2015	16Q2	2014	2015	2016Q2
Denarne finančne Institucije	42.306	40.382	38.849	59,9	59,4	57,5	116,8	109,0	103,6	-5,8	-4,5	-4,8
Centralna banka	10.900	10.275	11.262	15,4	15,1	16,7	30,1	27,7	30,0	0,9	-5,7	15,3
Nederarne finančne institucije	17.368	17.325	17.435	24,6	25,5	25,8	48,0	46,8	46,5	14,1	-0,2	-2,3
zavarovalnice	7.031	6.999	7.247	10,0	10,3	10,7	19,4	18,9	19,3	8,6	-0,5	1,8
pokojninski skladi	2.339	2.487	2.546	3,3	3,7	3,8	6,5	6,7	6,8	9,4	6,3	4,8
investicijski skladi razen MMF	2.245	2.393	2.339	3,2	3,5	3,5	6,2	6,5	6,2	19,0	6,6	-6,6
druge finančne institucije	5.754	5.446	5.303	8,2	8,0	7,9	15,9	14,7	14,1	21,8	-5,3	-8,5
Skupaj	70.575	67.982	67.545	100,0	100,0	100,0	194,9	183,5	180,1	-0,5	-3,7	-1,3

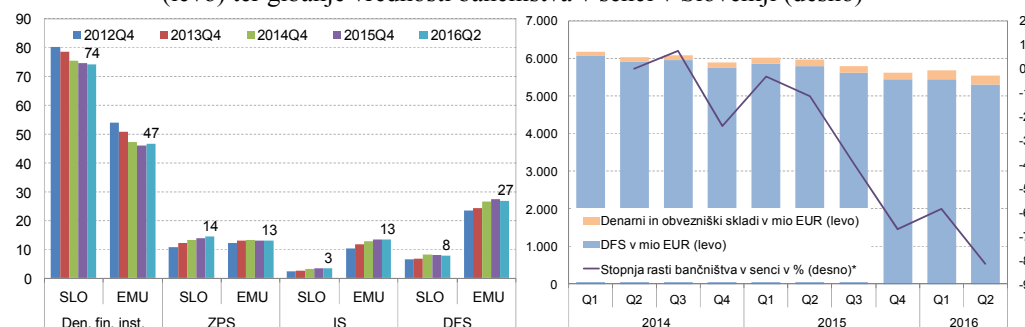
Vir: Banka Slovenije

Slabo razvit kapitalski trg v Sloveniji pomembno vpliva na razvoj celotnega finančnega sistema, kar se kaže v visoki koncentraciji sredstev v bančnem sistemu. Slovenske denarne finančne institucije (vključno s centralno banko) so konec drugega četrtletja 2016 predstavljale 74,2% vseh finančnih sredstev znotraj finančnega sistema, medtem ko je ta delež v EMU znašal 46,6%. Tudi

³⁹ Vir: EU Shadow Banking Monitor, ESRB, št. 1, marec 2016.

delež investicijskih skladov in delež drugih finančnih institucij v večji meri odstopata od evropskega povprečja, saj predstavljata samo 3% in 8% vseh finančnih sredstev.

Slika 3.1: Struktura finančnih sredstev izbranih sektorjev v EMU in Sloveniji v odstotkih (levo) ter gibanje vrednosti bančništva v senci v Sloveniji (desno)

Opomba: IS-investicijski skladi, ZPS – zavarovalnice in pokojninski skladi, DFS – drugi finančni subjekti (brez zavarovalnic, pokojninskih skladov in investicijskih skladov); Den. fin. inst. – denarne finančne institucije skupaj s centralnimi bankami (zaradi primerljivosti podatkov).
* Stopnja rasti glede na Q2 2014.

VIR: ECB – SDW, lastni izračuni

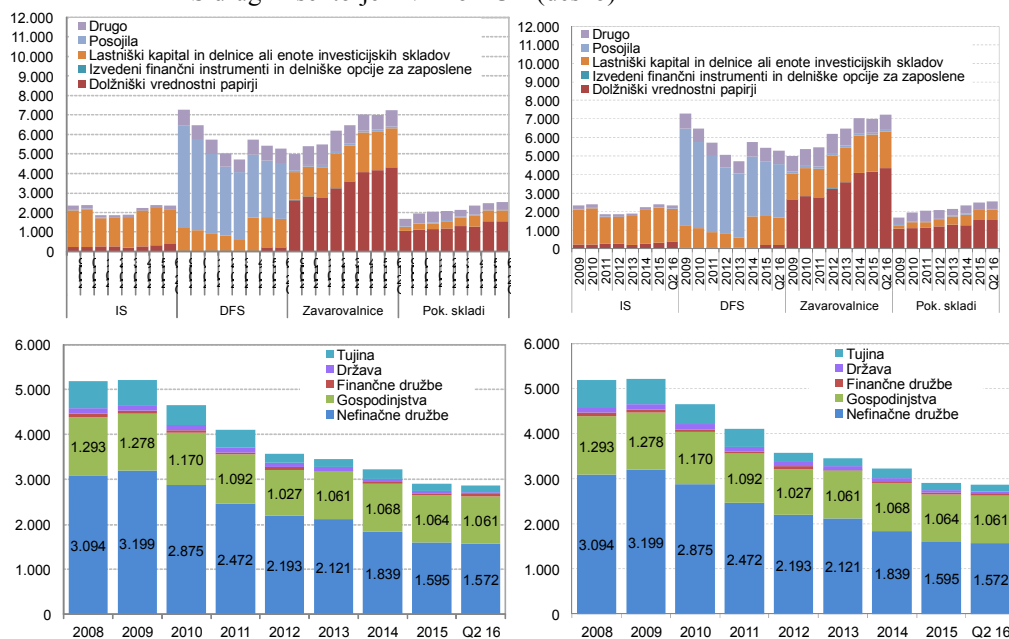
Bančništvo v senci v Sloveniji se v obdobju po gospodarski krizi krči kot posledica krčenja poslov v dejavnosti finančnega in poslovnega najema in ugašanja finančnih holdingov. Ocenjena vrednost finančnih sredstev bančništva v senci v Sloveniji je junija 2016 znašala 5,5 mrd EUR, medletno se je skrčila za 7%. Bančništvo v senci v Sloveniji predstavljajo predvsem lizinske družbe, finančni in poslovni holdingi ter ostalo. Skupaj pa tvorijo druge finančne subjekte in predstavljajo glavnino bančništva v Sloveniji. Le manjši delež bančništva v senci v Sloveniji predstavljajo denarni in obvezniški skladi, medtem ko druge dejavnosti oziroma sektorji iz predhodne tabele niso podrobneje opredeljeni, ker jih bodisi v Sloveniji ni oziroma niso evidentirani.

Skladno z definicijo bančništva v senci se investicijski skladi, ki niso opredeljeni kot obvezniški oziroma denarni skladi, izločijo iz nadaljnje obravnave. Čista vrednost sredstev domačih investicijskih skladov, pomembnih za spremljanje bančništva v senci, se tako zniža za 90%, z 2,3 mrd EUR na 0,2 mrd EUR konec drugega četrtletja 2016, saj glavnino čiste vrednosti sredstev predstavljajo sredstva v odprtih delniških skladih (60%) in odprtih mešanih skladih (30%).

Če iz celovitega pregleda finančnega sistema izvajamo tudi zavarovalnice in pokojninske sklade, ki po definiciji kot subjekti prav tako ne spadajo v bančništvo v senci, ostane glavnina potencialnih aktivnosti za bančništvo v senci v skupini drugi finančni subjekti. Ta se po grobi oceni⁴⁰ deli na družbe, ki izvajajo dejavnost zakupa in najema (lizinske družbe), s 56-odstotnim deležem v strukturi drugih finančnih subjektov, s 27-odstotnim deležem predstavljajo družbe, ki izvajajo dejavnost finančnih holdingov, in s 17-odstotnim deležem druge družbe. Glavnina slednjih predstavljajo tiste družbe, ki izvajajo različne finančne in zavarovalniške dejavnosti ter niso neposredno uvrščene v zavarovalniški sektor.

⁴⁰ Natančne razmejitve iz finančnih računov ni mogoče izvesti. Ocena temelji na podlagi podatkov različnih virov, zato lahko prihaja do odstopanj od dejanskega stanja.

Slika 3.2: Struktura finančnih sredstev po izbranih sektorjih v mio EUR (levo) in dana posojila DFS drugim sektorjem v mio EUR (desno)

Vir: Banka Slovenije

Kot je razvidno iz zgornje slike, največ dejavnosti kreditnega posredništva izvira prav iz skupine drugih finančnih subjektov (DFS), kar je predvsem posledica velikosti podjetij, ki izvajajo lizinski dejavnost. Trend krčenja finančnih sredstev v skupini DFS je bil izrazit v obdobju 2009–2013, ko so številna holdinška podjetja zaradi gospodarske krize prenehala poslovati in zaradi negativnega trenda na domači borzi, ki je negativno vplival na vrednotenje naložb v lastniške vrednostne papirje in enote investicijskih skladov. Gospodarska kriza je negativno vplivala tudi na krčenje sredstev lizinskih družb, ki so najbolj skrčila poslovanje z nepremičninskimi posli⁴¹. S krčenjem finančnih sredstev skupine DFS se je krčila tudi posojilna aktivnost, ki je najbolj prizadela nefinančni sektor.

Delež posojil DFS nefinančnemu sektorju je konec junija 2016 predstavljal 55% vseh danih posojil DFS, enako kot ob koncu leta 2015. Vrednost posojil do nefinančnega sektorja se je medletno skrčila za 10,3%, na 1,6 mrd EUR, kot posledica krčenja aktivnosti lizinskih poslov z nepremičninami. Drugi največji prejemnik posojil so bila gospodinjstva, ki so junija 2016 predstavljala 37% vseh posojil. Delež posojil do gospodinjstev se je v prvih šestih mesecih 2016 povečal za 0,3 odstotne točke.

Iz razpoložljivih podatkov je mogoče ugotoviti, da je delež subjektov in aktivnosti, od koder izvira največ tveganj, povezanih z bančništvom v senci, majhen, ker posamezne aktivnosti v Sloveniji še niso razvite.

3.2 Lizinske družbe

Obseg poslovanja lizinskih družb⁴²

Zanimanje bančnega sektorja za lizinske posle postaja vse večje v okolju nizkih obrestnih mer. V zadnjih dvanajstih mesecih se je začel že drugi prenos lizinskih poslov na eno izmed komercialnih bank. Vrednost novih lizinskih poslov, ki so jih sklenile komercialne banke v prvih devetih mesecih 2016, je znašala 71 mio EUR oziroma 10% vseh lizinskih poslov, ustvarjenih v enakem obdobju s strani lizinskih družb. Stanje lizinskih poslov pri komercialnih bankah je konec septembra 2016 znašalo 159 mio EUR oziroma 5,9% celotnega stanja poslov pri lizinskih družbah.

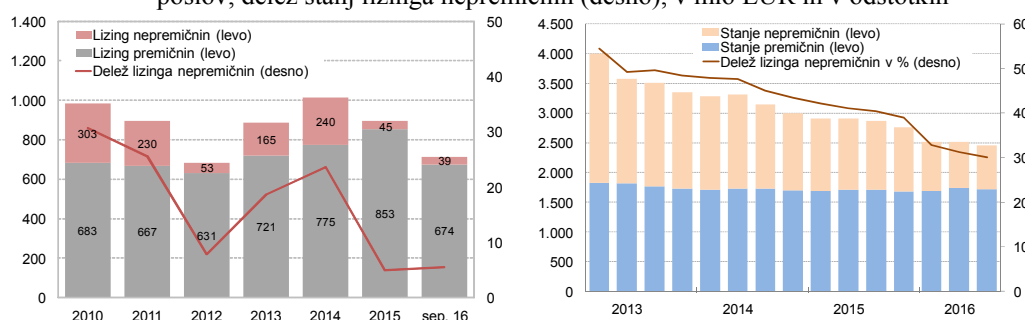
⁴¹ Vsi lizinski posli se v obravnavanem podpoglavju obravnavajo kot posojila.

⁴² V tretjem četrtletju 2016 je še ena komercialna banka začela opravljati lizinske posle in prenašanje iz lizinskih družb v svoj poslovni model, kar negativno vpliva na poročevalske vrednosti, saj komercialne banke niso zavezane k poročanju lizinskih poslov.

Vrednost novih poslov se je v prvih devetih mesecih 2016 medletno povečala za 9,6%, na 712 mio EUR, kot posledica nadaljevanja pozitivnega trenda na področju premičninskih poslov in pozitivnega premika na trgu nepremičnin. Prevladovali so posli s premičninami, kjer se je vrednost novih poslov povečala za 9,4%, na 674 mio EUR. Posli z nepremičninami so se povečali nekoliko bolj, za 12,8%, vendar na vsega 38 mio EUR.

Pri premičninskih poslih predstavljajo novi posli z osebnimi vozili ter posli s komercialnimi in tovornimi vozili glavnino novih poslov. V prvih devetih mesecih 2016 so se ti posli medletno povečali za 10,8%, na 605 mio EUR, in so predstavljali 89,7% vseh novih poslov s premičninami. Pozitiven trend se tako v tem segmentu poslovanja nadaljuje, čeprav rahlo bolj umirjeno kot v enakem obdobju leta 2015, ko so zabeležili 11,6-odstotno rast. Razmerje med zneskom odobritve financiranja in vrednostjo premičnine (LTV) ostaja pri premičninskih poslih stabilno na ravni 79,8%. Pri nepremičninskih poslih so k rasti prispevali posli s poslovnimi zgradbami, ki so se medletno povečali za 16% in so predstavljali glavnino novih poslov z nepremičninami. Kljub temu ostajajo nepremičninski posli s 26 mio EUR na nizki ravni. LTV pri nepremičninskih poslih se je medletno povečal za 2 odstotni točki, na 99%.

Slika 3.3: Novoodobreni lizinski⁴³ posli, delež lizinga nepremičnin (levo) in stanja lizinskih poslov, delež stanj lizinga nepremičnin (desno), v mio EUR in v odstotkih

Vir: Banka Slovenije

Trend krčenja celotnega stanja lizinskih poslov se nadaljuje tudi v letu 2016, na kar vpliva krčenje na področju nepremičninskih poslov. Stanje celotnih poslov se je septembra 2016 medletno skrčilo za 14,6%, na 2,5 mrd EUR. Stanje nepremičninskih poslov se je medletno skrčilo za 36,3%, na 739 mio EUR.⁴⁴ Na krčenje stanja nepremičninskih poslov najbolj vpliva pomanjkanje večjih nepremičninskih projektov predvsem s področja poslovnih zgradb, ki so tudi v preteklosti predstavljali glavnino nepremičninskih poslov. Nasprotno se je stanje premičninskih poslov kljub prenosu posameznih poslov na komercialne banke medletno rahlo povečalo za 0,1%, na 1,7 mrd EUR, s čimer se je nadaljeval pozitiven trend na tem segmentu poslovanja lizinskih družb.

S stabilnim poslovanjem na področju premičnin se nadaljuje preusmerjanje lizinskih poslov s področja nepremičnin na področje premičnin. Stabilno rast stanja poslov zagotavljajo posli z osebnimi vozili ter komercialnimi in tovornimi vozili. Stanje poslov z osebnimi vozili se je medletno povečalo za 4,5%, na 965,8 mio EUR, stanje poslov s komercialnimi in tovornimi vozili pa za 11,2%, na 468 mio EUR. Vrednost drugih premičninskih poslov se je v obravnavanem obdobju znižala za 23,8%, na 280 mio EUR, kar je skoraj v celoti izničilo rast premičninskih poslov. Posledično sta se delež osebnih vozil ter delež stanja komercialnih in tovornih vozil v celotnem stanju poslov s premičninami povečala za 2 in 3 odstotni točki, na 56,4% in 27,3%.

Kakovost lizinskih poslov se postopno izboljšuje. Terjatve v zamudi nad 90 dni so se septembra 2016 medletno zmanjšale za 0,7 odstotne točke, na 9,6% celotnega stanja terjatev. Pri premičninah se je delež terjatev v zamudi zmanjšal za 2,3 odstotni točki, na 6,3%, medtem ko se je delež pri nepremičninah povečal za 4,4 odstotne točke, na 17,1%, predvsem zaradi hitrejšega krčenja obsega nepremičninskih poslov od tistega dela, ki je v zamudi nad 90 dni.

⁴³ Zaradi razpoložljivosti podatkov so v celotnem poglavju lizinski posli od leta 2010 vrednoteni po financirani vrednosti brez financiranja zalog. V analizi so vključeni vsi posli z rezidenti Republike Slovenije.

⁴⁴ Na krčenje stanja nepremičninskih poslov sta pomembno vplivala računovodska korekcija pri poročanju ene lizinske družbe v prvem četrtletju 2016 v višini 130 mio EUR in prenos poslov druge lizinske družbe na komercialno banko konec leta 2015. Z izločitvijo obeh dejavnikov bi se stanje poslov septembra 2016 medletno skrčilo manj, za 21%.

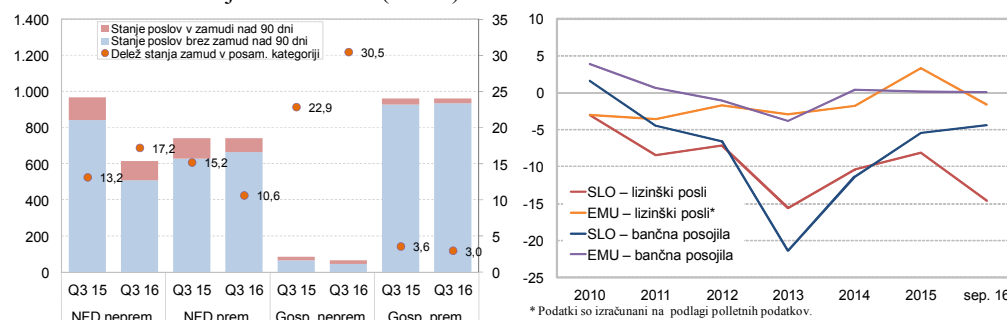
Financiranje izbranih institucionalnih sektorjev

Sektorja nefinančne družbe in gospodinjstva sta konec tretjega četrtrletja 2016 predstavljala skupaj 2,4 mrd EUR oziroma 97,3% stanja vseh liziških poslov.

Izpostavljenost liziških družb do sektorja nefinančnih družb se je septembra 2016 medletno zmanjšala za 4,1 odstotne točke, na 55,4% celotnega stanja poslov. Krčenje izpostavljenosti do nefinančnih družb je posledica nadaljevanja negativnega trenda pri nepremičninskih poslih, medtem ko so se premičninski posli medletno okrepili za 0,3%, na 743 mio EUR. Če bi upoštevali liziške posle, prenesene na komercialne banke, bi bila izpostavljenost nefinančnih družb do financiranja pri liziških družbah še nekoliko večja. Premičninski posli NFD s komercialnimi in tovornimi vozili so se v devetih mesecih 2016 medletno povišali za 22%, na 319 mio EUR, in posli z osebnimi vozili za 7%, na 216 mio EUR. Stanje poslov z drugimi premičninami se je podobno kot pri poslih z nepremičninami skrčilo.

Celoten delež terjatev v zamudi nad 90 dni do sektorja nefinančnih družb se je medletno zmanjšal za 0,4 odstotne točke, na 13,6%. Obseg teh terjatev se je skrčil za 23%, na 185 mio EUR, medtem ko se je celotno stanje poslov do nefinančnih družb skrčilo za 21%, na 1,4 mrd EUR.

Slika 3.4: Stanje in delež liziških poslov v zamudi nad 90 dni v mio EUR in v odstotkih (levo) ter medletna rast stanj liziških poslov in bančnih posojil nebančnemu sektorju v odstotkih (desno)

Vir: ECB, Leaseurope, ZBS, Banka Slovenije, lastni izračuni

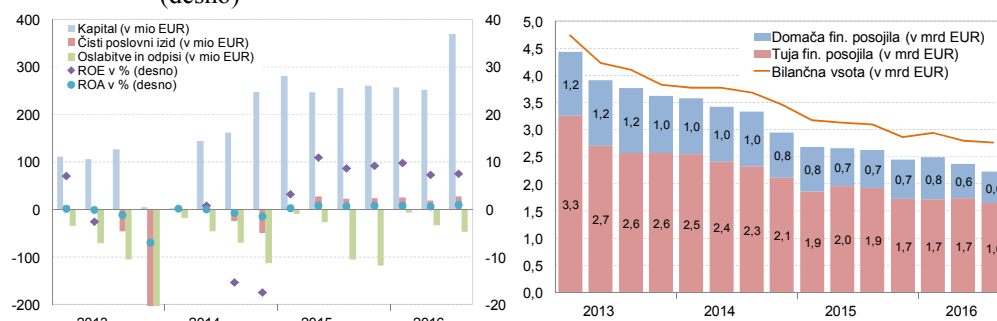
Posli s sektorjem gospodinjstva so konec tretjega četrtrletja 2016 predstavljali 41,9% stanja vseh liziških poslov. Stanje poslov s sektorjem gospodinjstev se je septembra skrčilo za 1,9%, na 1,03 mrd EUR, kljub temu se je delež poslov zaradi večjega krčenja poslov na strani z nefinančnimi družbami povečal za 4,4 odstotne točke. Delež terjatev do gospodinjstev v zamudi nad 90 dni se je medletno zmanjšal za 0,5 odstotne točke, na 4,7%. Na zmanjšanje tega deleža je najbolj vplivalo krčenje zamud nad 90 dni pri premičninskih poslih ob hkratnem povečanju stanja premičninskih poslov, v katerem prevladujejo posli z osebnimi vozili. Zamude nad 90 dni pri nepremičninskih poslih ostajajo nespremenjene, medtem ko se je stanje poslov z nepremičninami skrčilo, kar je v tretjem četrtrletju 2016 povečalo delež stanja zamud pri nepremičninah.

Uspešnost poslovanja liziških družb

Pozitivno poslovanje liziških družb se nadaljuje tudi v letu 2016. Do konca tretjega četrtrletja so ustvarile 28 mio EUR čistega dobička, kar je največ v zadnjih letih. Čisti dobiček se je medletno povečal za 25,4%, predvsem na račun manjših slabitev. Kazalnik uspešnosti poslovanja ROA ostaja kljub manjšemu pozitivnemu popravku na nizki ravni 1%, medtem ko je ROE zaradi dokapitalizacije posameznih liziških družb s strani tujih lastnikov septembra 2016 medletno upadel za 1,2 odstotne točke, na 7,5%. Z dokapitalizacijo se je celotna vrednost kapitala liziških družb povišala na najvišjo vrednost v zadnjih štirih letih (369 mio EUR). Finančni vzvod⁴⁵ se je ob povečanju kapitala ter zmanjšanju poslovnih in finančnih obveznosti konec tretjega četrtrletja 2016 medletno zmanjšal za 4,3 odstotne točke, na 6,2%.

⁴⁵ Kot razmerje med finančnimi in poslovnimi obveznostmi ter kapitalom liziških družb.

Slika 3.5: Izbrani kazalniki uspešnosti poslovanja (levo) in viri financiranja lizinških družb (desno)

Opomba: Čista izguba je v Q4 2013 znašala 266 mio EUR, kar je močno zmanjšalo kapital. Posledično sta bila tako ROE kot ROA v tem obdobju močno negativna.

Vir: Banka Slovenije

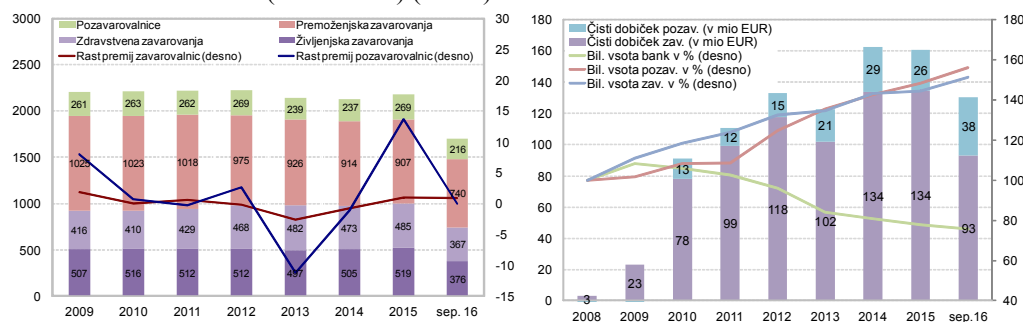
Glavni vir financiranja lizinških družb ostajajo finančna posojila iz tujine. Delež slednjih je v septembru 2016 znašal 73,9% oziroma 1,6 mrd EUR vseh finančnih posojil. Medletno se je dolg iz tujih posojil skrčil za 14,8%, medtem ko so se domača posojila skrčila za 16,6%, na 581 mio EUR.

3.3 Zavarovalnice

Značilnosti poslovanja zavarovalnic

Pozitivna rast zavarovalniških bruto premij se je v zavarovalnicah nadaljevala tudi v letu 2016, medtem ko je pri pozavarovalnicah stagnirala. Zavarovalnice⁴⁶ so v prvih devetih mesecih 2016 bruto premije medletno povečale za 0,9%. Na to sta pozitivno vplivali rasti na področju zdravstvenega in premoženjskega zavarovanja, medtem ko se je vrednost bruto premij življenjskih zavarovanj ponovno znižala zaradi spremenjenih navad zavarovancev.

Slika 3.6: Zbrana bruto premija po posameznih vrstah zavarovanj v mio EUR in letne stopnje rasti v odstotkih (levo) ter gibanje čistega dobička v mio EUR in bilančne vsote v odstotkih (2008 = 100) (desno)

Vir: AZN, Banka Slovenije.

Bilančni vsoti zavarovalnic in pozavarovalnic sta se do septembra 2016 medletno povečali za 5,1%, na 7 mrd EUR, in za 3,9%, na 875 mio EUR. Na bilančno vsoto zavarovalnic je vplivalo povečanje bilančne vsote na strani življenjskih zavarovanj in tudi premoženjskih zavarovanj.

Zavarovalnice so v prvih devetih mesecih 2016 ustvarile 92,9 mio EUR čistega dobička, kar je za 15,4% manj kot v primerljivem obdobju 2015. Na slabši poslovni rezultat je vplivalo tako zmanjšanje čistega poslovnega izida iz premoženjskih in tudi iz življenjskih zavarovanj. Število zavarovalnic, ki so izkazale izgubo, se je povečalo za eno zavarovalnico. Štiri zavarovalnice so tako izkazale izgubo na premoženjskem delu in tri na življenjskem delu zavarovanj. Čisti dobiček pozavarovalnic se je septembra 2016 medletno povečal za 20,5%, na 37,5 mio EUR. Na to je vplivalo medletno povečanje prihodkov iz zavarovalnih premij ob hkratnem rahlem upadu odhodkov za škode.

⁴⁶ Število poročevalcev se je v letu 2016 povečalo za eno zavarovalniško družbo.

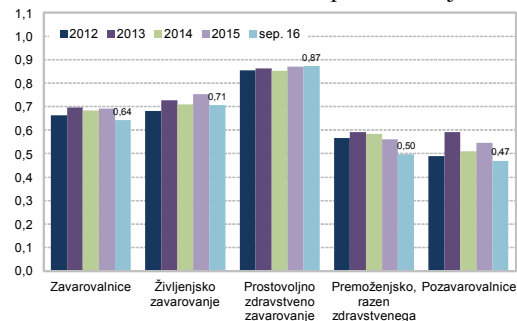
Kapitalska ustreznost

S 1. 1. 2016 je začela veljati **Direktiva o začetku opravljanja in opravljanju dejavnosti zavarovanja in pozavarovanja (Solventnost II)**. Na prvi dan uvedbe Solventnosti II je kapital zavarovalniškega sistema kot celote znašal 1,5 mrd EUR, kar je 161% zahtevanega skupnega solvetnostnega kapitala.⁴⁷ Tako je bila kapitalska ustreznost zavarovalniškega sektorja višja kot pa po pravilih Solventnosti I ob koncu leta 2015, ko je presežek razpoložljivega kapitala nad zahtevanim minimalnim kapitalom znašal 157%.

Tveganje pri sklepanju zavarovanj

Škodni rezultat kot razmerje med bruto izplačanimi odškodninami in bruto zbranimi premijami se je v prvih devetih mesecih 2016 medletno zmanjšal za 0,02 indeksne točke, na 0,64. Izplačane odškodnine zavarovalnic so se v tem obdobju zmanjšale za 1,5%, zbrane premije pa povečale za 0,9%. Škodni rezultat se je poslabšal samo na področju prostovoljnega zdravstvenega zavarovanja, kjer so se izplačila odškodnin povečala bolj od zbranih premij. Na področju premoženjskih zavarovanj, ki predstavljajo 50% vseh zbranih premij, so se zbrane premije povečale za 2,3%, izplačane odškodnine pa so upadle za 1,1%. Na področju življenjskega zavarovanja sta se zmanjšali zbrana premija in tudi izplačana odškodnina.

Slika 3.7: Škodni rezultat pomembnejših zavarovalnih vrst (kot razmerje)

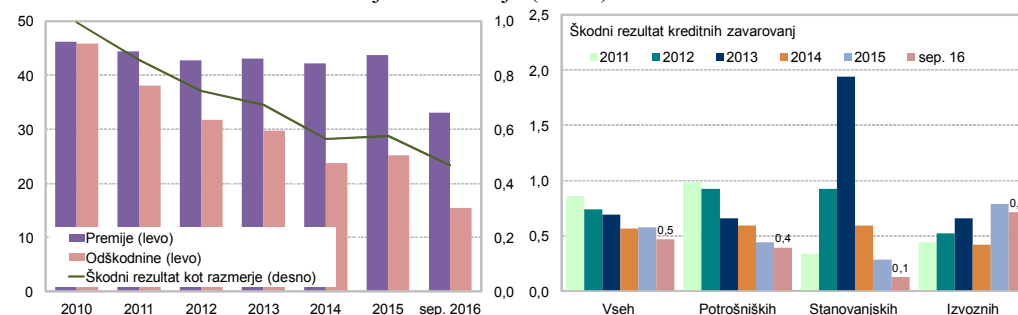
Vir: AZN

Podobno kot zavarovalnice so tudi pozavarovalnice v prvih devetih mesecih 2016 izboljšale škodni rezultat. Na to sta vplivala rast zbranih bruto premij in upad izplačanih odškodnin v letu 2016.

Vpliv zavarovalnic na stabilnost bančnega sektorja prek kreditnih zavarovanj

Škodni rezultat iz kreditnih zavarovanj se je v prvih devetih mesecih 2016 medletno zmanjšal na 0,47 predvsem kot posledica zmanjšanja izplačanih odškodnin in povečanja zbranih premij. Slednje so se povečale za 3,6%, na 33,1 mio EUR. Na rast zbranih premij je pozitivno vplivalo povečanje zbranih premij s področja zavarovanj potrošniških kreditov za 7,4%, na 12,3 mio EUR, in stanovanjskih kreditov za 34%, na 2,9 mio EUR. Trend krčenja se nadaljuje na področju zbranih premij izvoznih zavarovanj, ki predstavljajo drugi največji vir zbranih premij. Premije izvoznih zavarovanj so septembra 2016 medletno upadle za 9,1%, na 8,7 mio EUR.

Slika 3.8: Zbrane premije in izplačane odškodnine v mio EUR (levo) ter škodni rezultat kreditnih zavarovanj kot razmerje (desno)

Vir: AZN

⁴⁷ Vir: SZZ, Statistični zavarovalniški bilten 2016.

Kreditne odškodnine so do septembra 2016 medletno upadle za 19%, na 15,4 mio EUR. Kreditne odškodnine so se zmanjšale na vseh pomembnejših vrstah zavarovanj, kar je pozitivno vplivalo na škodni rezultat. Tako so odškodnine pri izvoznih zavarovanjih, ki predstavljajo največji delež odškodnin, upadle za 20%, na 6 mio EUR, in pri potrošniških kreditih za 9,4%, na 4,8 mio EUR.

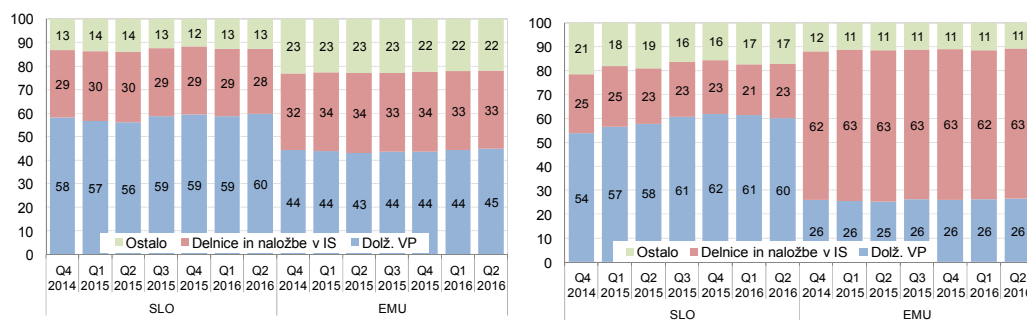
Naložbeno tveganje

Zavarovalnicam so prihodki iz naložb v prvih devetih mesecih 2016 medletno upadli za 15,7%. Na izjemno rast prihodkov iz naložb v letu 2015 je vplivalo povečanje prihodkov iz povezanih oseb. Na donose od finančnih naložb letos pomembno vplivajo razmere na kapitalških trgih. Nizke oziroma ničelne obrestne mere negativno vplivajo na ustvarjanje donosa z obvezniškimi naložbami, ki predstavljajo 60% vseh finančnih naložb zavarovalnic, medtem ko je na delniških trgih prisotna visoka volatilitnost.

Tveganje ponovnega investiranja se v okolju nizkih obrestnih mer povečuje. Nadaljevanje padajočih obrestnih mer vpliva predvsem na težje usklajevanje med obveznostmi in sredstvi zavarovalnic. Vendar pa poslovanje zavarovalnic temelji na stabilnih denarnih tokovih iz zavarovalnih polic, ki zagotavljajo stabilen in dolgoročen denarni tok, ki ni toliko odvisen od okolja nizkih obrestnih mer, kot so od tega odvisne poslovne banke. Posledično so tudi možnosti okužbe znotraj finančnega sistema bistveno manjše.

Zavarovalniški sektor kljub nadaljevanju trenda povečevanja naložb v tuje vrednostne papirje ohranja pomembno vlogo pri nakupih domačih izdaj dolžniških vrednostnih papirjev. Vrednost finančnih naložb slovenskega zavarovalniškega sektorja v dolžniške vrednostne papirje je konec junija 2016 znašala 4,3 mrd EUR oziroma 59,8% vseh finančnih sredstev zavarovalnic, medtem ko ostaja struktura naložb evropskih zavarovalnic s 45-odstotnim deležem bolj uravnovešena. Zavarovalnice v iskanju večjih donosov in diverzifikacije naložbenega portfelja se preusmerjajo v tuje vrednostne papirje. Zato so se naložbe v domače dolžniške vrednostne papirje do junija 2016 medletno zmanjšale za 7,2%, na 1,3 mrd EUR. Za 13% so se zmanjšale naložbe v domače delnice in enote v investicijskih skladi, medtem ko so se naložbe v tuje vrednostne papirje (predvsem v tuje obveznice) junija 2016 medletno povečale za 12,3%, na 3,7 mrd EUR.

Slika 3.9: Primerjava strukture finančnih naložb zavarovalniškega sektorja (S.128) (levo) in pokojninskih skladov (S.129) (desno) v Sloveniji in EMU v odstotkih

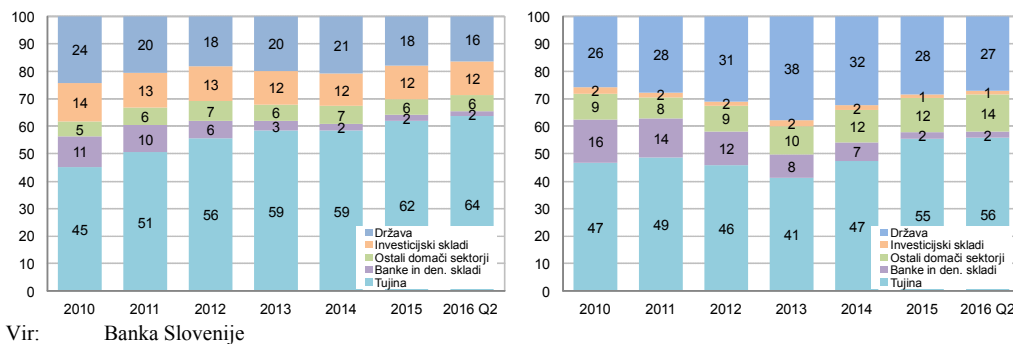

Vir: ECB, Banka Slovenije

Na področju pokojninskih skladov se struktura naložb postopno spreminja v bolj uravnovešeno kot posledica vpeljave skladov življenjskega cikla. Kljub temu ostajajo dolžniški vrednostni papirji prevladujoča oblika finančnih naložb.

Tako zavarovalnice kot pokojninski skladi povečujejo naložbe v tujino in zmanjšujejo izpostavljenost do domačih državnih vrednostnih papirjev. Zavarovalnice so konec drugega četrtletja 2016 imele v tujih naložbah 64% vseh naložb, pokojninski skladi pa 56%. S spremembo naložbene politike postajata oba sektorja vedno bolj izpostavljeni dogajanju na tujih trgih.

Slika 3.10: Delež naložb zavarovalniškega sektorja (levo) in pokojninskih skladov (desno) v delnice, enote investicijskih skladov in dolžniške vrednostne papirje po sektorjih (v odstotkih)

Vir: Banka Slovenije

Po podatkih ATVP⁴⁸ se trend rasti sredstev vzajemnih pokojninskih skladov nadaljuje tudi v letu 2016, ko je bila presežena meja 1 mrđ EUR. Sredstva vzajemnih pokojninskih skladov so se septembra 2016 medletno povečala za 4,7%, na 1,01 mrđ EUR. Prav tako se nadaljuje tudi trend povečevanja števila članov vzajemnih pokojninskih skladov, ki se je septembra 2016 medletno povečalo za 3,6%, na 263.984.

Nadaljnjo rast sredstev beležijo tudi pokojninske družbe, ki sodijo pod nadzor AZN⁴⁹. Do septembra 2016 so medletno dosegle 9,4-odstotno povečanje sredstev, na 664 mio EUR. Postopno se povečuje tudi število polic prostovoljnega dodatnega pokojninskega zavarovanja, medletno za 2%, na 130.068.

3.4 Kapitalski trg

Gibanja na kapitalskem trgu

V okolju nizkih obrestnih mer vlagatelji iščejo instrumente, ki zagotavljajo večje donose. Zato ostajajo tudi v letu 2016, ko borze pretresajo številni dejavniki, naklonjeni delniškim naložbam. Posledično je bilo tudi gibanje borznih indeksov v prvih devetih mesecih 2016 neenotno. Težave v evropskem bančnem sektorju in ugibanje o izidu britanskega referendumu konec junija sta močno zaznamovala dogajanje na zahodnih evropskih borzah. Reprezentativni borzni indeks za zahodno Evropo⁵⁰ je kljub temu konec septembra medletno zaključil pri izhodiščni vrednosti, medtem ko je v prvih devetih mesecih letošnjega leta izgubil 5,8%. Ameriški delniški indeks S&P500 je konec septembra medletno pridobil 13% in zaključil rahlo pod avgustovskim zgodovinskim vrhom. Učinek negotovosti zaradi ameriških predsedniških volitev je bil omejen tudi zaradi pozitivnega učinka rasti cen nafte in pričakanj, da bo Ameriška centralna banka ukrepala, če bi bilo to potrebno.

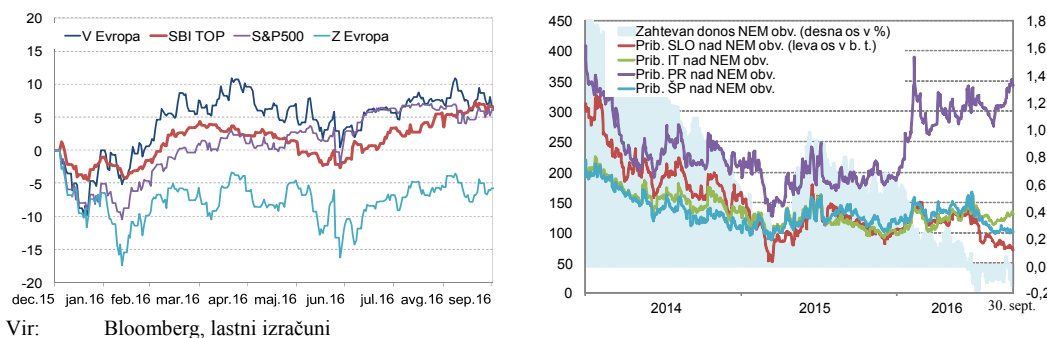
Gibanje pribitkov 10-letnih državnih obveznic nad nemško obveznico primerljive zapadlosti kaže, da se na račun ukrepov ECB zaupanje vrača tudi v tiste članice EMU, ki veljajo za bolj tvegane. Pribitki so se v prvi polovici 2016 povečevali kot pokazatelj povečane negotovosti zaradi britanskega referendumu, vendar so se ti ponovno znižali po odločitvi Velike Britanije o izstopu iz EU. Izjema je Portugalska, kjer se je pribitek v letu 2016 močno povečal kot posledica pričakovane nizke gospodarske rasti v letošnjem in prihodnjem letu ter s tem povezanega morebitnega znižanja bonitetne ocene.

Slika 3.11: Rast izbranih borznih indeksov (2015 = 100) (levo) ter gibanje pribitka izbranih 10-letnih državnih obveznic nad nemško obveznico primerljive zapadlosti v bazičnih točkah in zahtevan donos nemške obveznice v odstotkih (desno)

⁴⁸ Zajema 3 upravljavce pokojninskih skladov in 9 vzajemnih pokojninskih skladov.

⁴⁹ Zajema 3 pokojninske družbe.

⁵⁰ Borzni indeks zahodne Evrope vključuje zahodnoevropske države članice EMU.

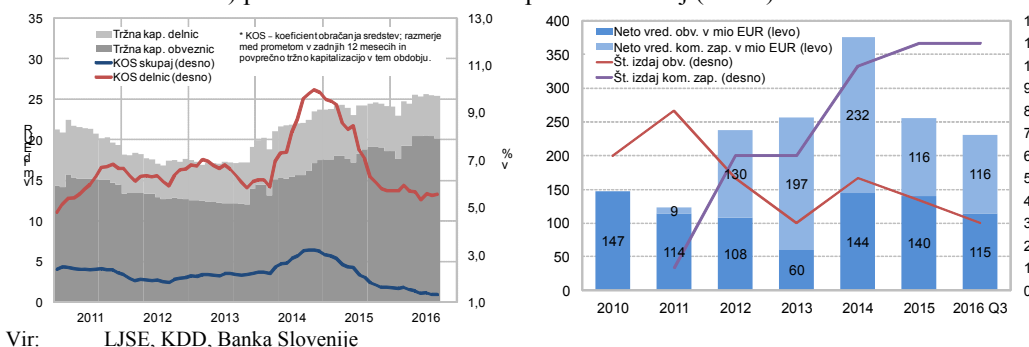

Za vlagatelje, ki so zaradi svoje naložbene politike zavezani k nalaganju sredstev večinoma v dolžniške vrednostne papirje (zavarovalnice, pokojninski skladi, banke itd.), okolje nizkih obrestnih mer povečuje predvsem tveganje ponovnega investiranja in tveganje nenadnega prevrednotenja dolžniških vrednostnih papirjev. Izvolitev novega predsednika v ZDA in povečana pričakovanja glede gibanja bodoče inflacije (v ZDA in drugod po svetu) sta sprožila prodajni pritisk na trgu obveznic, kar povečuje zahtevani donos na 10-letne državne obveznice. Negativen učinek se izraža v kapitalskih izgubah, ki zmanjšujejo sredstva v bilancah vlagateljev.

Nizka likvidnost in upadanje števila delniških kotacij ostajata stalnici na domači borzi. Iz Ljubljanske borze se je v prvih devetih mesecih 2016 umaknilo šest izdajateljev delnic. Septembra je svoje delnice ponujalo le še 41 izdajateljev. Tržna kapitalizacija umaknjenih delnic je ob koncu 2015 znašala 329 mio EUR oziroma 6% tedanje tržne kapitalizacije. Tržni delež tujcev v tržni kapitalizaciji domačih delnic je v prvih devetih mesecih, predvsem zaradi umika prevzetih podjetij iz borze, upadel za 2,5 odstotni točki, na 26,7%.

Kljub pozitivnemu vzdušju na borzi v prvih devetih mesecih 2016, ko je SBI TOP pridobil 6,5%, se je tržna kapitalizacija delnic v tem obdobju skrčila za 5,1%, na 5,2 mrd EUR. Brez novih ukrepov za izboljšanje razmer na domačem kapitalskem trgu lahko pričakujemo nadaljevanje trenda umikanja izdajateljev delnic iz Ljubljanske borze. Ponovna zamenjava lastnika Ljubljanske borze v letu 2015 za zdaj ni pripeljala do pozitivnih učinkov, vprašanje pa je, ali jih na podlagi negativnega trenda v zadnjih letih sploh lahko pričakujemo. Kumulativni promet z delnicami je v prvih devetih mesecih 2016 medletno upadel za 16%, mesečni povprečni promet v letu 2016 pa je znašal 23,5 mio EUR. Koncentracija prometa ostaja visoka, saj je bilo 66% celotnega prometa z delnicami opravljenega le s tremi izdajatelji iz primarne kotacije. Zaradi pomanjkanja likvidnosti in izdaj novih delnic postaja domača borza vedno manj zanimiva za strateške vlagatelje, posledično je tudi koeficient obračanja sredstev (KOS) delnic upadel na raven z začetka leta 2011⁵¹. Tako na borzi ostajajo kratkoročni vlagatelji, ki iščejo zaslužek na kratki rok, kar dodatno povečuje volatilitnost na domačem trgu.

Slika 3.12: Tržna kapitalizacija na Ljubljanski borzi v mrd EUR in letni koeficient obračanja sredstev (KOS) (levo) ter izdaja obveznic in komercialnih zapisov (brez sektorja država) po nominalni vrednosti in po številu izdaj (desno)

Celotna tržna kapitalizacija na Ljubljanski borzi (delnice in obveznice) se je v prvih devetih mesecih 2016 povečala, predvsem zaradi nove izdaje državne obveznice in povečanja vrednosti izdaj obveznic nefinančnih družb. Te so izdajo obveznic do konca septembra 2016 medletno povečale za 27,4%, na 114,5 mio EUR. Izdaje so bile pri tem tri, enako kot v enakem

⁵¹ Močna rast koeficienta obračanja sredstev (KOS) v letu 2014 je bila posledica privatizacijskega procesa, ki je močno povečal promet v tistem letu.

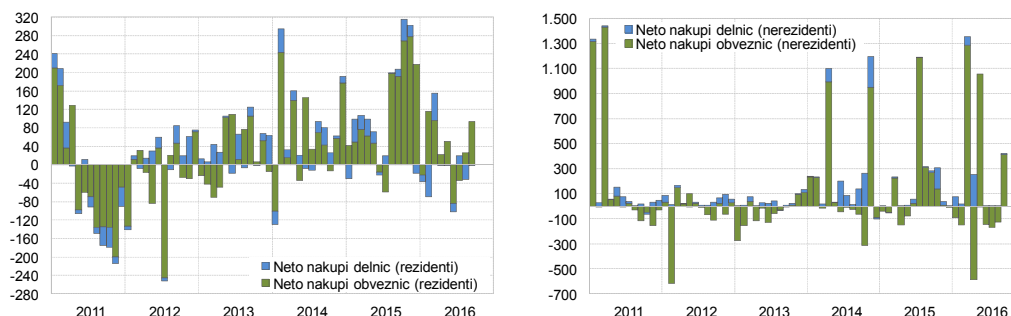
obdobju 2015. Tržna kapitalizacija vseh obveznic se je medletno povečala za 5,3%, na 20,2 mrd EUR. Obveznice, ki jih je izdala Republika Slovenija, so obsegale 94,5% celotne izdaje obveznic, kar kaže odvisnost Ljubljanske borze od državne prisotnosti na domači borzi. Promet z obveznicami je do septembra 2016 medletno upadel za 64,3%, na 13,6 mio EUR. Tako kot pri delnicah je tudi pri obveznicah promet močno koncentriran. S tremi izdajami obveznic je bilo ustvarjenega 49,2% celotnega prometa v obravnavanem obdobju.

Izdaja komercialnih zapisov se je do septembra 2016 medletno povečala za 55,12%, na 116,4 mio EUR. Za izdajo komercialnih zapisov so se odločile nefinančne gospodarske družbe, ki so izdale 98% celotne izdaje. V tem obdobju je bilo izdanih 11 komercialnih zapisov večinoma tistih družb, ki so v preteklosti že uporabljale tovrstno zadolževanje.

Razvit kapitalski trg ob ustreznem delovanju in nadzoru uspešno dopolnjuje tradicionalne vire financiranja, kar lahko ugodno vpliva na gospodarsko aktivnost v državi, vendar se razmere na slovenskem kapitalskem trgu obračajo v nasprotno smer. Vedno manj podjetij se odloča za izdajanje lastniških vrednostnih papirjev, medtem ko ugodne razmere za izdajo dolžniških vrednostnih papirjev izkoriščajo predvsem tiste gospodarske družbe, ki so bile že v preteklosti aktivne na tem področju. Za zagotovitev obstoja slovenskega kapitalskega trga bi bilo smiselno poiskati načine, ki bi k izdaji lastniških in dolžniških vrednostnih papirjev na domačem kapitalskem trgu spodbudili obstoječe in tudi nove družbe.

Neto naložbe rezidentov v tuje naložbe se v letu 2016 zmanjšujejo. Do septembra 2016 so medletno upadle za 72,2%, na 203,5 mio EUR. Največ zanimanja za tuje obveznice so izkazale zavarovalnice in banke, ki so neto kupile za 145,2 mio EUR in 99,2 mio EUR obveznic. V iskanju večjih donosov so zavarovalnice in tudi banke neto prodajale obveznice držav članic EMU in neto kupovale obveznice iz držav EU, ki niso članice EMU. Zavarovalnice so svojo izpostavljenost povečale tudi do ameriških obveznic. Največji prodajalci tujih delnic so bili vzajemni skladi in banke, ki so prodali za 47 in 24,1 mio EUR tujih delnic. Vzajemni skladi so prodajali predvsem delnice iz ZDA, medtem ko so banke prodajale delnice iz VB. Sektorja gospodinjstvo in nefinančne družbe sta v obravnavanem obdobju kupila za 4 in 1 mio EUR tujih obveznic ter prodala za 5,6 in 4 mio EUR tujih delnic.

Slika 3.13: Neto naložbe rezidentov v tujino (levo) in nerezidentov v Slovenijo (desno) v mio EUR

Vir: KDD; Banka Slovenije

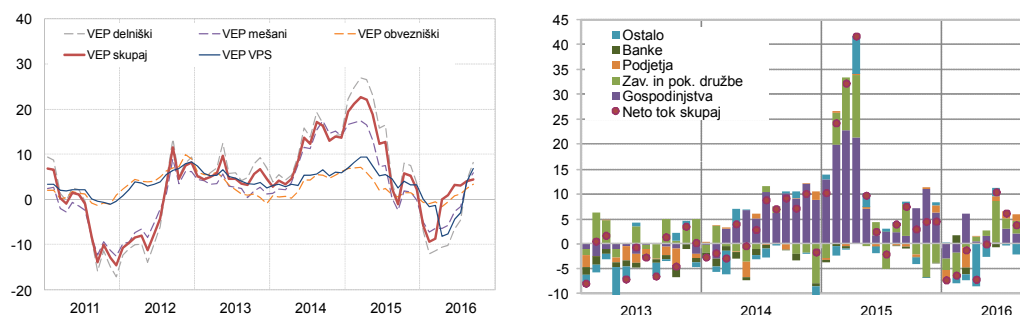
Nerezidenti so v prvih devetih mesecih 2016 kupili za 1,5 mrd EUR obveznic in za 419 mio EUR delnic. Medletno so nerezidenti kupili za 12,4% manj slovenskih obveznic, medtem ko se je neto nakup delnic zaradi prodaje slovenskih družb in konsolidacije lastništva tujcev povečal z 70 mio EUR na 419 mio EUR. Brez prevzemov bi neto naložbe nerezidentov v domače delnice upadle na 54 mio EUR. S pomanjkanjem ustreznih delniških naložb na borzi se bo trend krčenja naložb nerezidentov v prihodnje le še stopnjeval. Neto naložbe nerezidentov v slovenske obveznice so izstopale v marcu, maju in septembru, ko je ministrstvo, pristojno za finance, zaradi ugodnih razmer za zadolževanje povečalo izdajo treh evrskih obveznic v skupni višini 2,3 mrd EUR.

Investicijski skladi

Kljub dogodkom, ki so zaznamovali dogajanje na tujih kapitalskih trgih, se vlagatelji v letu 2016 do septembra niso umikali iz investicijskih skladov. Neto tok v sklade je bil v tem obdobju pozitiven v višini 2,6 mio EUR. V enakem obdobju 2015 je bil zabeležen pozitiven neto tok v višini 130 mio EUR kot posledica sprostitve denarnih sredstev iz privatizacijskega procesa.

Zaradi povečane negotovosti se je spremenila struktura vlaganj glede na vrste skladov: delniški in mešani skladi so v prvih devetih mesecih 2016 imeli neto odlive v višini 70,5 mio EUR in 4,6 mio EUR, obvezniški in denarni skladi pa neto prilive v višini 51,2 mio EUR in 25,1 mio EUR.

Slika 3.14: Medletne rasti vzajemnih skladov po vrstah skladov v odstotkih (levo) in neto tokovi po sektorjih vlagateljev v mio EUR (desno)

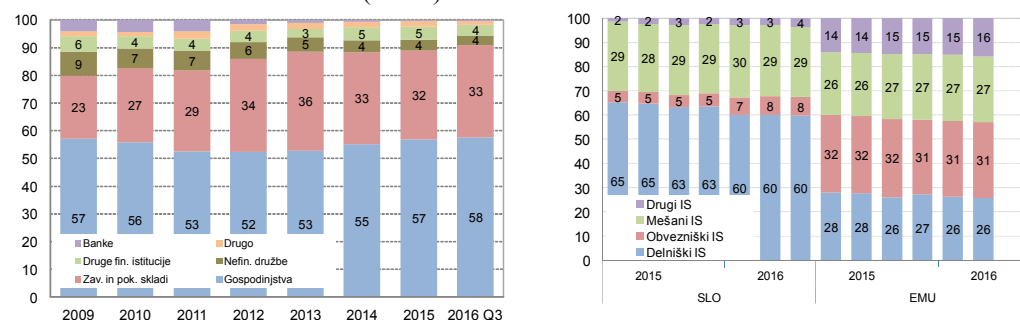

Vir: Banka Slovenije

Gospodinjstva so v primerjavi s preteklim letom opazno manj vlagala v vzajemne sklade. Neto vplačila so znašala le 12 mio EUR, kar je medletno manj za 80 mio EUR. Podobno so zmanjšale naložbe tudi zavarovalnice in pokojninski skladi, s 4 mio EUR neto vplačili, medletno manj za 28 mio EUR. Druge finančne družbe so iz vzajemnih skladov neto umaknile 14 mio EUR, v enakem obdobju 2015 so neto vplačale za 9,4 mio EUR. Nefinančne družbe so z neto izplačili v višini 0,5 mio EUR nadaljevale trend umika iz preteklega leta.

Lastniška struktura enot domačih investicijskih skladov ostaja stabilna s težnjo povečevanja deleža gospodinjstev ter zavarovalnic in pokojninskih skladov. Gospodinjstva ostajajo največji lastnik enot domačih investicijskih skladov. Njihov delež se je v prvih devetih mesecih 2016 povečal za 0,5 odstotne točke, na 57,5%. Svoj delež so medletno povečale tudi zavarovalnice in pokojninski skladi, skupaj za 1,4 odstotne točke, na 33,4%. Nefinančne družbe in drugi finančni subjekti nadaljujejo postopen umik iz investicijskih skladov. Njun delež se je skupno zmanjšal za 1,2 odstotne točke, na 7,5%.

Slika 3.15: Sektorska lastniška struktura enot domačih investicijskih skladov v odstotkih (levo) ter primerjava strukture naložb po vrstah skladov glede na sredstva v Sloveniji in EMU* v odstotkih (desno)

Opomba: * Podatki za EMU za tretje četrtletje 2016 še niso bili na razpolago.

Vir: Banka Slovenije, ECB

Struktura naložb po vrsti investicijskih skladov kaže na to, da ostajajo slovenski vlagatelji naklonjeni bolj tveganim vrstam investicijskim skladom. Delež naložb v delniške sklade se je sicer septembra 2016 zaradi povečane negotovosti na trgu medletno zmanjšal za 3,5 odstotne točke, na 59,7% čiste vrednosti vseh sredstev domačih investicijskih skladov. Kljub temu ostaja izpostavljenost slovenskih vlagateljev do delniških naložb nad povprečjem EMU, kjer je struktura naložb med obvezniškimi, mešanimi in delniškimi skladi veliko bolj uravnotežena.

4 INSTRUMENTI MAKROBONITETNE POLITIKE

V Sloveniji je trenutno v veljavi šest makrobonitetnih instrumentov. V letu 2012 je bil sprejet ukrep omejevanja depozitnih obrestnih mer, ki trenutno ni omejujoč, v letu 2014 pa ukrep omejevanja dinamike zniževanja razmerja med krediti in vlogami (GLTDF). Banka Slovenije je v letu 2015 v skladu z zahtevami Zakona o bančništvu (ZBan-2) razvila dva makrobonitetna instrumenta, to sta proticiklični kapitalski blažilnik in blažilnik za druge sistemsko pomembne banke. Za oba blažilnika trenutno velja stopnja 0%. Septembra 2016 je začelo veljati Makrobonitetno priporočilo za področje stanovanjskih posojil, ki uvaja dva makrobonitetna instrumenta. Banka Slovenije ga je sprejela na podlagi Zakona o makrobonitetnem nadzoru finančnega sistema (ZMbNFS).

Proticiklični kapitalski blažilnik

Proticiklični kapitalski blažilnik, uveden na podlagi ZBan-2, zasleduje vmesni cilj makrobonitetne politike »blažitev in preprečitev čezmerne rasti kreditiranja in čezmernega finančnega vzvoda«. Namen instrumenta je zaščititi bančni sistem pred morebitnimi izgubami, kadar je čezmerna rast kreditiranja povezana s povečanjem tveganj v sistemu kot celoti, kar neposredno povečuje odpornost bančnega sistema. Nadalje proticiklični kapitalski blažilnik prispeva k zaježitvi ekspanzivne faze kreditnega cikla z zmanjšanjem ponudbe kreditov oziroma povečanjem stroškov kreditiranja. Ob obratu kreditnega cikla bi Banka Slovenije sprostila blažilnik, kar bi zmanjšalo tveganje, da bi zahtevani regulatorni kapital omejeval ponudbo kreditov.

Vrednost proticikličnega kapitalskega blažilnika se lahko giblje med 0% in 2,5% tveganju prilagojene aktive, izjemoma je mogoče določiti tudi višjo vrednost.

Osnovno merilo za določitev vrednosti blažilnika je zlasti odstopanje razmerja med krediti in bruto domačim proizvodom od dolgoročnega trenda, vendar so se zaradi specifičnih značilnosti slovenskega gospodarstva kot pomembni pokazali tudi drugi kazalniki, kot so letna stopnja rasti cen nepremičnin, letna stopnja rasti posojil domačemu zasebnemu nefinančnemu sektorju, razmerje med posojili in depoziti zasebnega nebančnega sektorja, donos na kapital (ROE) ter razmerje med krediti in bruto poslovnim presežkom.

Banka Slovenije četrtletno preverja vrednosti teh kazalnikov in na podlagi njihove vrednosti odloči o morebitni spremembi stopnje blažilnika. Vse od uvedbe v januarju 2016 je stopnja blažilnika nespremenjena in znaša 0%.

Blažilnik za druge sistemsko pomembne banke

Blažilnik za druge sistemsko pomembne banke (DSPB), uveden na podlagi ZBan-2, je namenjen omejevanju sistemskega vpliva izkrivljajočih spodbud zaradi zmanjšanja moralnega hazarda, kar je eden vmesnih ciljev makrobonitetne politike, ki ga opredeljujejo Smernice makrobonitetne politike Banke Slovenije.

Propad sistemsko pomembnih institucij lahko ogrozi finančno stabilnost ter povzroči precej večje negativne učinke na finančni sistem in celotno gospodarstvo kot propad sistemsko nepomembne institucije. To zahteva posebno regulacijo teh institucij, katere cilj je, da je pričakovana izguba ob propadu sistemsko pomembne institucije enaka pričakovani izgubi ob propadu institucije, ki ni sistemsko pomembna. Večji sistemski pomen institucije je za zagotovitev tega cilja treba kompenzirati z nižjo verjetnostjo propada te institucije (v primerjavi z banko, ki ni sistemsko pomembna). Dodatna kapitalska zahteva za sistemsko pomembno banko zniža verjetnost njenega propada.

Pri določanju DSPB je Banka Slovenije sledila Smernicam EBA, k uporabi katerih se je zavezala s Sklepom o uporabi Smernic o merilih za določitev pogojev uporabe člena 131(3) Direktive 2013/36/EU (CRD) v zvezi z oceno drugih sistemsko pomembnih institucij (DSPI), Ur. l. RS 66/15 (v nadaljevanju Sklep o uporabi Smernic). Banke so ovrednotene glede na merila velikosti, pomena za gospodarstvo Evropske unije ali Republike Slovenije, pomena čezmejnih dejavnosti in medsebojne povezanosti banke ali skupine s finančnim sistemom. Na podlagi uporabe navedenih kazalnikov je Banka Slovenije v letu 2015 kot DSPB identificirala osem bank. ZBan-2 določa, da Banka Slovenije najmanj enkrat na leto preveri izpolnjevanje meril za DSPB in ustreznost

določenih stopenj blažilnika za DSPB. Ob preverjanju v novembru 2016 je bilo identificiranih istih osem bank; ena banka (Unicredit banka Slovenija d.d.) je bila uvrščena v nižji razred, njej določeni blažilnik se je zato znižal. Pri drugih bankah je blažilnik ostal nespremenjen.

Tabela 4.1: Uporabljena merila sistemske pomembnosti bank

Kategorija	Utež	Merilo	Utež
Velikost	25%	Bilančna vsota	25,00%
Pomen (vključno z nadomestljivostjo/infrastrukturo finančnega sistema)	25%	Vrednost domačih plačilnih transakcij	8,33%
		Vloge zasebnega sektorja od vlagateljev v EU	8,33%
		Kreditni zasebnega sektorja za prejemnike v EU	8,33%
Zapletenost/čezmejna dejavnost	25%	Vrednost izvedenih finančnih instrumentov, s katerimi se trguje na prostem trgu (nominalna)	8,33%
		Obveznosti v jurisdikciji druge države	8,33%
		Terjatve v jurisdikciji druge države	8,33%
Medsebojna povezanost	25%	Obveznosti znotraj finančnega sistema	8,33%
		Sredstva znotraj finančnega sistema	8,33%
		Neporavnani dolžniški vrednostni papirji	8,33%

Vir: Banka Slovenije

Vrednosti kapitalskega blažilnika se ob upoštevanju pomena posamezne banke glede na prej opisana merila gibljejo med 1,00% in 0,25%.

Tabela 4.2: Dosežen rezultat pri oceni sistemske pomembnosti in višina kapitalskega blažilnika

	VREDNOSTI KAZALNIKA SISTEMSKE POMEMBOSTI	VIŠINA KAPITALSKEGA BLAŽILNIKA OD 1. 1. 2019 (v % skupne izpostavljenosti tveganjem)
NLB d.d.	3.098	1,00%
SID banka, d.d., Ljubljana	1.352	0,50%
Nova KBM d.d.	778	0,25%
Unicredit banka Slovenija d.d.	757	0,25%
Abanka d.d.	698	0,25%
Sberbank d.d.	686	0,25%
SKB d.d.	539	0,25%
Banka Koper d.d.	448	0,25%

Vir: Banka Slovenije

Instrumenti za stanovanjski nepremičninski trg

Vmesni cilj makrobonitetne politike, ki ga ukrepa zasledujeta, je preprečiti čezmerno rast kreditiranja in čezmerni finančni vzvod.⁵² Vrsta in stopnja instrumentov sta določeni tako, da močnejše ne posegata v trenutno kreditno aktivnost in poslovno politiko bank, saj so razmere na slovenskem trgu nepremičnin v fazi stabiliziranja in trenutno ne pomenijo neposrednega tveganja za finančno stabilnost. Stanovanjsko kreditiranje je segment kreditne aktivnosti, ki bo lahko razmeroma močno izpostavljen sistemskim tveganjem na začetku novega finančnega cikla, zato sta opisana instrumenta potrebna kot preventivna ukrepa.

Makrobonitetno priporočilo vsebuje priporočeno najvišjo vrednost razmerja med zneskom stanovanjskega posojila in vrednostjo nepremičnine, s katero je posojilo zavarovano (LTV), ter priporočeno najvišjo vrednost razmerja med letnimi stroški servisiranja dolga in letnim dohodkom kreditjemalca ob sklenitvi kreditne pogodbe (DSTI). Priporočena najvišja vrednost LTV znaša 80%, priporočena najvišja vrednost DSTI pa 50% pri kreditjemalcih z dohodki manj ali enako 1.700 EUR mesečno ter 50% pri kreditjemalcih z dohodki več kot 1.700 EUR mesečno za del

⁵² Cilji in primeroma naštet instrumenti so bili opredeljeni v [Smernicah makrobonitetne politike Banke Slovenije](#), ki jih je Svet Banke Slovenije potrdil na seji 6. 1. 2015.

dohodka do vključno 1.700 EUR in 67% za del dohodka nad 1.700 EUR. V nadaljevanju se bankam priporoča, da že pri odobravanju kreditov (pri oceni kreditne sposobnosti) smiselno upoštevajo omejitve, ki jih pri izvršbi na denarno terjatev dolžnika opredeljujeta Zakon o izvršbi in zavarovanju in Zakon o davčnem postopku, torej, prejemke, ki so izvzeti iz izvršbe in omejitve izvršbe na dolžnikove denarne prejemke.

Makrobonitetna ukrepa sta uvedena kot nezavezujoče priporočilo. Uvedba bo omogočila sistematično spremljanje gibanja stanovanjskih posojil glede na razmerje LTV in DSTI ter hkrati tudi poenotenje spremljanja kreditnih standardov glede na ta razmerja med bankami. Ob povečanih tveganjih za finančno stabilnost, ki bi bila posledica neupoštevanja priporočila, bo Banka Slovenije uvedla zavezujoč makrobonitetni ukrep, medtem ko bo v primeru naraščanja sistemskih tveganj, do katerega bi prišlo kljub upoštevanju priporočenih maksimalnih vrednosti, zaostрила parametre instrumentov.

Uvedba makrobonitetnih instrumentov v ničemer ne posega v odgovornost bank pri ocenjevanju in prevzemanju tveganj. Banke morajo še naprej same določati interno poslovno politiko pri ocenjevanju in prevzemanju tveganj glede na vrednost zavarovane nepremičnine in kreditno sposobnost posojilojemalcev.

Banka Slovenije bo upoštevanje priporočil spremljala z letnimi anketami o strukturi novih stanovanjskih posojil ali z rednim pregledovanjem bančnega poslovanja. Prva ocena upoštevanja priporočila bo izvedena v letu 2017. Pri tem bo Banka Slovenije na individualni ravni upoštevala čas, potreben za prilagoditev informacijskega sistema in sistema obvladovanja tveganj v bankah.